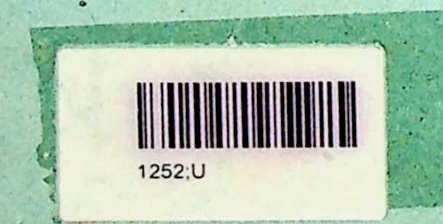
उर्दू संग्रह

पुस्तक का नाम फारसी इन्टर कोर्स

लेखक मौलवी कबीरुद्दीन अहमद

प्रकाशन वर्ष 1888

आगत संख्या 1252

1252;U

Panchanan Singh Varma Entrance Class.

1252

فارسي انترنس كورس

يعني

نصاب امتحان داخلى در فارسى زبان

مع شرح و ترجمه انگريزي

مولفه

مولوى كبير الدين احمد خان بهادر

كه

حسب الحكم كلكته يونيورسيٹي تاليف نموده شد

تاليف هذا

باهتمام حقير سيد عزيز الباري در مطبع اُردو گائيڈ واقع شهر

كلكته

نمبر ۲ منشي ولي الله لين طبع شد *

سنه ۱۸۸۸ع

اعلام

Pancham Singh
Entrance Cl…
Farrukha…

بسم الله الرحمن الرحیم

منتخب از گلستان سعدي علیه الرحمة

منت خدای را عز و جل که طاعتش موجب قربت است و بشکر اندرش مزید نعمت - هر نفسی که فرو مي رود ممد حیات است - و چون بر مي آید مفرح ذات - پس در هر نفسی دو نعمت موجود است - و بر هر نعمتی شکری واجب * و صلوة بے غایات بر سرور کائنات - و مفخر موجودات : و رحمت عالمیان - و صفوة آدمیان - و تتمهٔ دور زمان - احمد مجتبی - محمد مصطفی - صلی الله علیه و سلم *

اما بعد - ازانجا که غالب گفتار سعدي طرب انگیزست - و طیبت آمیز - و در موعظتهای صافي در سلک عبارت کشیده است - و داروی تلخ نصیحت بشهد ظرافت برآمیخته - آغاز این نامهٔ خبرت انداز از کلمات حکمت آیات سعدي علیه الرحمة نموده شد *

SELECTIONS FROM THE GULISTAN OF SAADI.

Praise be to God! (May he be honoured and glorified!) whc worship is the means of drawing closer to Him, and in giving thanks whom is involved an increase of benefits. Every breath which is inhal prolongs life, and when respired exhilarates the frame. In every brea therefore two blessings are contained and for every blessing a separa thanksgiving is due. And unlimited blessings of God on the Chief created Beings, and the most Glorious of Existences, the Mercy of Universe, the purest of Mankind and the complement of time's circ Ahmad *Mujtaba* Mohammad *Mustafa* (on whom be blessing and peace !

After this, as the greater part of Saádi's discourse is comming with pleasantry and cheerful wit, and the pearls of salutary counsel strung in the thread of my diction, and the bitter medicine of adv mixed up with the honey of mirthful humour, I commenced this work of advice with the useful sentences of Saádi [May God bless him].

پندهای سودمند

۱ — هرکه با بدان نشیند - نیکي نه بیند * ۲ — کارها بصبر برآید و مستعجل بسر درآید * ۳ — تا کار بزر برآید - جان در خطر افگندن نشاید * ۴ — نه هرکه در مجادله چست - در معامله درست * ۵ — نه هرکه بصورت نکوست - سیرت زیبا دروست * ۶ — هرکه نصیحت نشنود سر ملامت شنیدن دارد * ۷ — همه کس را عقل خود بکمال نماید - و فرزند بجمال * ۸ — متکلم را تا کسی عیب نگیرد - سخنش صلاح نپذیرد * ۹ — مشورت با زنان تباه است - و سخاوت با مفسدان گناه * ۱۰ — از نفس پرور هنروري نیاید - و بے هنر سروري را نشاید * ۱۱ — هرکه بر زیر دستان نه بخشاید - بجور زبردستان گرفتار آید * ۱۲ — هرکه در زندگي نانش نخورند - چون بمیرد نامش نبرند * ۱۳ — زر از معدن بکان کندن بدر آید - و از دست بخیل بجان کندن * ۱۴ — جوانمردي که بخورد

1—Whoso sits with bad men will not see aught good.

2—Affairs succeed by patience; and he that is hasty falleth headlong.

3—As long as a matter can be compassed by money, it is not right to imperil life.

4—Not every one who is ready at wrangling is correct in his dealings.

5—Not one whose outward form is graceful possesses the graces of the mind.

6—Who will not listen to advice aims at hearing himself reproached.

7—Every one thinks his own judgment perfect, and his own son beautiful.

8—Until some one points out to an orator his defects, his discourse will never be amended.

9—To consult with women is ruin, and to be liberal to the mischievous is a crime.

10—The sensual never can eminence attain, and those who have not merit should not reign.

11—Whoso shows no compassion to the weak will suffer from the violence of the strong.

12—People forget the name of him whose bread they have not tasted during his life-time.

13—Gold is procured from the vein by digging the mine, and from the miser's clutches by digging out his mind.

14—The liberal man, who enjoys and bestows is better than the devotee who fasts and lays by.

و بدهد - به از عابدی که روزه دارد و بنهد * ۱۵ — خبری که داني دلي
بیازارد - تو خاموش باش تا دیگري بیارد * ۱۶ — دو کس دشمن ملک
و دین اند - بادشاه بي حلم - و زاهد بي علم * ۱۷ — سخن درمیان دو
دشمن چنان گوي که اگر دوست شوند شرمنده نباشي * ۱۸ — هرکه علم
خواند و عمل نکرد - بدان ماند گاو راند و تخم نه افشاند * ۱۹ — معصیت
از هرکه صادر شود ناپسندیده است - و از علما ناپسندیده تر * ۲۰ — چون
در امضاي کاري متردد باشي آن طرف را اختیار کن که بي آزار باشد *
۲۱ — هرکه با دانا تر از خود مجادله کند تا بدانند که دانا است - بدانند که
نادان است * ۲۲ — مردمان را عیب نهاني پیدا مکن - که مر ایشان
را رسوا کني و خود را بی اعتماد * ۲۳ — دوکس مردند - و حسرت
بردند - یکي آنکه داشت و نخورد و دیگر آنکه دانست و نکرد * ۲۴ —
بد خوي بدست دشمني گرفتار است که هر کجا که رود از چنگ عقوبت
او خلاص نیابد * ۲۵ — سه چیز بي سه چیز پایدار نماند - مال

15—When thou knowest tidings that will pain the heart of any one, be silent, so that another be the first to convey them.

16—Two persons are the foes of a state and of religion, a king without clemency and a religious man without learning.

17—Let thy words between two foes be such that if they were to become friends thou wouldst not be ashamed.

18—He that has acquired learning and not practised what he has learnt, is like a man who ploughs but sows no seed.

19—Wickedness by whomsoever committed is odious, but most of all by men of learning.

20—When, in transacting business thou art in doubt, make choice of that side from which the least injury will result.

21—Whoever disputes with a man, more wise than himself, to make people think him wise, will be thought ignorant.

22—Divulge not the secret faults of men, for at the same time that thou disgracest them thou wilt destroy thy own credit.

23—Two persons die remorseful; he who possessed and enjoyed not, and he who knew but did not practise.

24—The wicked man is overtaken in the grasp of an enemy from whose torturing clutches he can never escape go where he will.

25—Three things lack permanency, uncombined with three other things: wealth without trading; learning without instruction, and empire without a strict administration of justice.

بي تجارت - و علم بی بحث - و ملک بی سیاست * ۲۶ — فریب دشمن مخور - و غرور مداح مخر - که آن دام زرق نهاده است و این کام طمع کشاده * ۲۷ — نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست - و لیکن شنیدن رواست - تا بخلاف آن کار کنی و آن عین صوابست * ۲۸ — ده آدمی بر سفرهٔ بخورند - و دو سگ بر مرداري باهم بسر نبرند - حریص باجهاني گرسنه است - و قانع بنانی سیر * ۲۹ — دو کس رنج بیهوده بردند - و سعي بیفایده کردند - یکی آنکه مال اندوخت و نخورد - و دیگر آنکه علم آموخت و عمل نکرد * ۳۰ — اجل کائنات از روي ظاهر آدمیست - و اذل موجودات سگ - و باتفاق خردمندان سگ حق شناس به از آدمی ناسپاس * ۳۱ — خلعت سلطان اگرچه عزیز است جامهٔ خلقان خود ازان بعزت تر - و خوان بزرگان اگرچه لذیذ است - خردهٔ انبان خود ازان بلذت تر * ۳۲ — خشم بی حد وحشت آرد - و لطف بي وقت هیبت ببرد - نه چندان درشتي کن که از تو سیر گردند - و نه چندان

26—Be not caught by the artifice of a foe, nor purchase pride of a flatterer, for the one has set the snare of hypocrisy and the other has opened the mouth of greediness.

27—To act in accordance with an enemy's advice is foolish, but it is permissible to hear it in order to do the opposite, for that will be exactly the right course.

28—Ten men can eat at one board, but two dogs cannot satisfy themselves at one carcase. The greedy man continues to hunger, though a world supply his wants, and the contented man is satisfied with a crust.

29—Two men have laboured fruitlessly and exerted themselves to no purpose. One is the man who has gained wealth without enjoying it; the other he who has acquired knowledge but has failed to practise it.

30—The most glorious of created things in outward form is man; and the most vile of living things is a dog; yet, by the unanimous consent of the wise, a grateful dog is better than an ungrateful man.

31—Though the robe bestowed by the sultan is precious, people's own old clothes are more regarded; and though the tray of dishes at the table of the great is full of delicacies, yet the scraps of one's own wallet are better relished.

32 Anger that has no limit causes terror, and unseasonable kindness does away with respect. Be not so severe as to cause disgust nor so lenient as to make people presume.

نرمی که برتو دلیر شوند * ۳۳ — جان در حمایت یک دمست
و دنیا وجودی میان دو عدم - دین بدنیا مفروش - دین بدنیا فروشان
چه خرند - یوسف بفروشند تا چه خرند ۳۴ — مشک آنست که
خود ببوید - نه که عطار بگوید - دانا چون طبلهٔ عطار است خاموش و هنر
نمای - و نادان چون طبل غازیست بلند آواز و میان تهی * ۳۵ — هرکه
با بدان نشیند اگر نیز طبیعت ایشان درو اثر نکند بفعل ایشان متهم گردد -
چنانکه اگر مردی بخرابات رود بنماز کردن - منسوب گردد بخمر خوردن *
۳۶ — مال از بهر آسایش عمرست نه عمر از بهر گرد کردن مال - عاقلی را
پرسیدند نیک بخت کیست - و بد بخت چیست - گفت نیک بخت
آنکه خورد و کشت - و بد بخت آنکه مرد و هشت * ۳۷ — تلمیذ بی
ارادت عاشق بی زرست - و روندهٔ بی معرفت مرغ بی پر - و عالم بی عمل
درخت بی بر - و زاهد بی علم خانهٔ بی در - مراد از نزول قرآن تحصیل
سیرت خوبست - نه ترتیل سورت مکتوب * ۳۸ — جوهر اگر در خلاب

33—Life hangs on a single breath; and the world of existence is between two non-existences. Do not sell religion for attaining the world. What asses are they who barter religion for the world; they sell Joseph and get ~~the well~~ nothing in return.

34—Musk is that which of itself yields a sweet smell, not that which the perfumer says is musk. The wise man is like the tray of the druggist, silent but evincing its own merits; and the ignorant man resembles the drum of the warrior, loud-voiced and empty and bragging vainly.

35—Whoso associates with the wicked will be accused of following their ways, though their principles may have made no impression upon him; just as if a person were to go to a tavern to pray he will be taken to go there to drink intoxicating liquors.

36—Riches are for the sake of making life comfortable, not life for the sake of amassing riches. A wise man was asked. "Who is fortunate and who unfortunate." He replied: "The fortunate is he who sowed and reaped, the unfortunate he who died and abandoned."

37—A student without the inclination to learn is a lover without money; and a traveller without knowing his route is a bird without wings; and a learned but negligent man is a tree without fruit; and a devotee without learning is a house without a door. The intent of revealing the Kuran was to give men the means of learning good morality, not that they should employ themselves in the mere recitation of the text.

افتد همان نفیس است - و غبار اگر بفلک رسد همان خسیس - استعداد
بے تربیت دریغ است - و تربیت نامستعد ضایع - خاکستر نسبتی عالي دارد
که آتش جوهر علویست - و لیکن چون به نفس خود هنری ندارد با خاک
برابرست - قیمت شکر نه ازني است - که آن خود خاصیت وی است *

احوال حکما

منتخب از خلاصة الاخبار تصنیف خاوند شاه

امام شمس الدین محمد شهرزوري که مولف تاریخ حکما است آدم
و شیث و ادریس را علیهم السلام داخل اهل حکمت داشته و افتتاح بذکر ایشان
فرموده و چون درین اوراق شمهٔ از حالات آن سه بزرگوار سمت گذارش یافته
قلم خجسته رقم بذکر صاب بن ادریس مبادرت نمود *

/ صاب — بزیور علم و دانش آراسته بود - از سخنان اوست که پادشاه
خردمند آنکس است که با ملکي که طاقت مقاومت او نداشته باشد اظهار
خلاف او نه نماید و از در تواضع و تملق درآید *

38—If a jewel fall into the mire it remains as precious as before; and though dust should ascend to heaven its former worthlessness will not be altered. A capacity without education is pitiable, and education without capacity is thrown away. Ashes, though akin to what is exalted, in as much as fire is essentially noble yet, not possessing any intrinsic worth, are no better than dirt; and the value of sugar is not derived from its own inherent qualities.

AN ACCOUNT OF THE PHILOSOPHERS.

Selections from the Khulasatul-Akhbar of Khawand Shah.

IMAM Shemsedden Mahommed Shehrzooree, the author of the *Tarikh Hokema* reckons Adam, Seth, and Enoch, (upon whom be praise!) amongst the philosophers and commences with an account of them. Since, in these pages, some account has been given of those three great personages, the pen of happy description hastens to the history of Sab, the son of Enoch.

SAB—Was endowed with learning and wisdom. It is a maxim of his, "That he is a wise king who pays attention to and caresses another whom he is not able to oppose."

2 اسقلیپیدس — از جملهٔ ملازمان ادریس بود - و لحظهٔ باختیار از خدمت جناب نبوي غیبت نمي نمود - از کلمات اوست که عامل بے علم و عابد بے معرفت شبیه بخر آسیا است که متصل در تعب دوران سرگردانست و نمیداند که حالش چیست *

3 لقمان — معاصر داؤد سلام الله علیه بود - و پیوسته بمجلس شریف حضرت نبوي آمد شد مي نمود - اکثر ارباب اخبار اتفاق دارند که آن قدوهٔ احرار در مبدأ حال درسلک ممالیک یکی از بني اسرائیل انتظام داشته - و درسبب آزادی او وجوه متعدد ثبت نموده اند - و اکثر آنها در مآثر الملوک مرقوم کلک بیان گشته - درین مقام خوفا علی التطویل بر ایراد یک روایت قناعت مي نماید - گویند که نوبتی خواجهٔ لقمان آن جناب را امر کرد که در فلان مزرعه جو بکار - لقمان دران زمین ارزن کاشت - و مالک لقمان بدانجا رسیده و زراعت سبز گشته را دیده آن جناب را مخاطب ساخت - که من ترا گفته بودم که درین مزرعه جو بکار چرا ارزن کشتهٔ - لقمان جواب داد که بامید آن

ASCLEPIADES—Was one of the disciples of Enoch and by choice was never a moment absent from him. It is one of his sayings, "That a practiser without theory, and a religious worshipper without knowledge, are like unto a mill-stone, whose head is continually in revolution, without knowing what it is about.

LOKMAN*—He was contemporary with David, and frequented the court of that monarch. Many historians agree that he was at first a slave to an Israelite; and they assign various causes for his emancipation, many of which are to be found in the *Macir-ul Muluk.* Fearful of running into prolixity in this place, I shall content myself with one tradition. It is said, that once Lokman's master ordered him to sow barley in a certain field, and he sowed it with millet. His master, having come to the spot when it was green, and seeing what had sprung

---

*There is a chapter in the Koran entitled Lokman, in which the following passage has reference to him :—"We heretofore bestowed wisdom on Lokman, and commanded him, saying; Be thankful unto God." The Arab writers say that Lokman was the son of Baura who was the son or grandson of a sister or aunt of Job; and that he lived several centuries and to the time of David, with whom he was conversant in Palestine The accounts about his parentage and early avocations are very conflicting. Some say he was a slave to an Israelite, while others state that he was a tailor. He is generally thought to be no other than the Æsop of the Greeks.

ارزن کشتم که جو بار آورد - خواجه برو انکار کرده گفت این چه خیال محال است - جناب حکمت پناهي فرمود که چون شما هموارہ در کشت زار دنیا تخم معاصي میکارید و گمان مي برید که در روز جزا که وقت وصول محصول است ببرداشتن میوهٔ ثواب فائز خواهید شد من نیز تصور کردم که این تخم ارزن جو برخواهد داد - خواجه ازین سخن متاثر گشته لقمان را آزاد کرد * از کلمات حکمت آیات اوست که نادان هرچند صاحب جمال باشد با او صحبت نباید داشت که شمشیر اگرچه نیکو رخساراست زشت کرداراست - و هم او فرماید که خوش خوي خویش بیگانگان باشد و بد خوی بیگانهٔ خویشان *

سولون — در اثنیه که معروف است بمدینة الحکما متولد شد - و سولون جد مادري افلاطون است - فصاحت و طلاقت لسان آن جناب بمرتبهٔ بود که خلائق کلام اورا مفرح القلوب مي گفتند - از سخنان اوست که میان مال دنیا و انقلاب احوال کعبتین که هر ساعت میل بجانب حریفي نماید فرقي

up, said, "I ordered you to sow barley in this field, why have you sown millet?" Lokman answered, "In hope that the millet seed would produce barley." The master reprobating him said. "What an impossible idea this is!" Lokman replied: "Since you, in the field of the world, always sow the seed of sin, and expect that at the day of retribution, which is the time of harvest, you shall be blessed with good fruit; I also conjectured that this millet seed would produce barley." The Israelite was ashamed at hearing these words and gave Lokman his liberty. One of his maxims is, "Associate not with an ignorant person, howsoever beautiful he may be; for although a sword is good in appearance it is an evil-doer." And he also said: "Good nature converts strangers into friends, whilst ill nature makes friends become strangers.

SOLON†—Was born at Athens, commonly called the City of the Philosophers, and he was the maternal grand-father of Plato. He was so eloquent, and possessed such a fluency of speech, that the people called his discourses the enliveners of hearts. It is one of his sayings: "That

†He was descended from the ancient kings of Athens. Early in life, he took to commercial pursuits and having acquired a competency by honourable industry, he travelled to distant lands in search of knowledge. Such was his success, that he was reckoned the chief of the sages commonly called the Seven Wise Men of Greece. In B. C. 594, he was raised by the unanimous consent of the Athenian people, to the dignity of first magistrate, legislator and sovereign arbiter. He was a just and wise lawgiver.

نیست * شخصی با سولون گفت که ملک ترا دشمن می دارد - جواب داده
که هیچ بادشاهی از خود بزرگوارتر و توانگرتر و بی نیازتر را دوست ندارد *
فیثاغورس صوری — بزیور علم و عقل آراسته بود - و بامر معروف و
نهی منکر قیام می فرمود دویست و هشتاد رساله در علوم مختلفه تصنیف
نموده - و بروایت مشهور سبب رواج علم موسیقی او شده در کتاب روضة
الصفا مسطور است که فیثاغورس بعد از تکمیل علوم معقول و فنون محسوس
و منقول در شهر ساموس رحل اقامت انداخت - و بدرس و تعلیم ساکنان
آنجا پرداخت - و باندک زمانی صیت حکمت و دانش او بسمع دور و
نزدیک رسیده - ملوک اطراف و حکام اکناف بزیارت او میرفتند - و در آخر
عمر آن جناب را سفری پیش آمده چون به مقصد اتفاق نزول افتاد شخصی
که مال بسیار داشت با فیثاغورس ملاقات نموده بطریق ابلهان خود را بستود
و جناب حکمت مآب ازرا ازین حرکت منع فرموده - جهل مرکب آن کم
سعادت را بران داشت که جمعی کثیر فراهم آورده در برابر فیثاغورس آمد

the fortune of this world may be compared unto a die which is always inclining towards a rival." A person said to Solon: "Such a king is your enemy." He answered, "No king is a friend to a person who is greater, richer, and more void of care than himself."

PYTHAGORAS ‡ THE TYRIAN.—Was adorned with scientific and practical knowledge and observed the established commandments and prohibitions. He wrote two hundred and eighty treatises on various sciences and it is well known that he brought music into esteem. It is written in the *Rozitul Suffa* that Pythagoras, after having acquired a perfect knowledge of the perceptible and of the occult sciences, travelled to the city of Samos and taught the inhabitants of that place from whence in a short time his fame having spread far and near, kings and philosophers went from all quarters ot visit him. In the latter part of his life, having travelled and arrived at the place of his destination, a person who possessed great wealth and power was boasting of himself in a foolish manner, and the philosopher having rebuked him, the gross ignorance of that worthless wretch was

‡He was born in the Isle of Samos, and received his early education there. He was a man of vast capacity extensive information, indefatigable industry, and great originrl powers of thought, Be was the founder of a school of speculative philosophy called afaer him the Pythagorean School.

و باستظهار ایشان حکیم را دشنام داده سفاهت آغاز کرد - و شاگردان بجواب
مشغول شده مهم از تیغ زبان بزبان تیغ و سنان سرایت نمود و چهل تن
از مردم جناب حکمت مآب کشته گشته فیثاغورس بگریخت و اعدا از عقب
حکیم روان شده حکیم در قصری متحصن گشت دشمنان نفط و هیزم بسیار
آورده آتش در قصر زدند و با انکه شاگردان جانها فدا کرده فیثاغورس را
درمیان گرفتند از افراط حرارت حکیم چنان بیهوش گشت که تا غایت اورا
افاقت روی نه نمود - از سخنان اوست که صبر بر مصیبت مصیبت
کننده است *

جاماسپ — برادر گشتاسپ است - صاحب گزیده گوید که جاماسپ
شاگردیء لقمان می نمود و در علم نجوم او را مهارت تمام بود - از کلمات
اوست که گناه دردیست که دوای آن استغفار است و شفای آن توبه و اعتذار.
قبر جاماسپ در ولایت فارس است *

سقراط — در مدینة الحکما متولد شد - آن جناب را سقراطیس نیز می
گفتند و معنی این لفظ المعتصم بالعدل است - آورده اند که سقراط در زهد

such that, having collected together a great number of the people, he came to Pythagoras, and with their assistance began to abuse and insult him. The disciples of Pythagoras engaging therein, the dispute from words came to blows. Forty persons of Pythagoras's party being killed, he fled and the enemy pursuing, he barricaded himself in a house. The enemy having brought a great quantity of bitumen and wood, set fire to the house, and after his disciples had devoted their lives, he fainted from the excess of the heat and never recovered his senses. It is one of his sayings, "That patience is the mocker of misfortune."

JAMASP. - Was the brother of Gushtasp. The author of the *Tarikh Gozedeh* says that he studied under Lokman, and was extremely skillful in astronomy. It is a saying of his, 'That sin is a pain which is mitigated by praying for forgiveness and cured by repentance and reformation." The tomb of Jamasp is in Persia.

SOCRATES*—Socrat, who is also called Socrates was, born at Athens;

*He was born in B. C, 569. His name forms a landmark in mental philosophy, and he has exercised an influence, which is, in some respects, felt to the present times. His manner of instruction was by coversation in which he singularly excelled. Know thyself' was the keystons to his philosophy. Socrates rendeaed two essential services to true know ledge—the introduction of the inductive method of reasoning, and an accurate made of using general terms. In an evil hour for the glory of Athens, he was condemned to death for setting this face against idol worship. The closing ; words of noble speech to the judges are worth remembering; "It is now time that we depart.—I to die you to live ; but which has the better destiny is unknown to all except God." The future has resolved that doubt, For Socrates there was reserved tha happier lot.

و حکمت بدرجهٔ ترقی فرمود که مزیدي بران متصور نبود و پیوسته بامور معروف پرداخته از عبادت اصنام فرق انام را نهي مي نمود بنابرین بت پرستان کمر عداوتش بر میان بسته پادشاه اثنیه را بر قتل وي تحریص کردند و پادشاه سقراط را طلبیده التماس نمود که دست از دعوت باز دار سقراط این معنی را قبول نفرمود پادشاه گفت اکنون قتل تو بر من واجب شد چه بواسطهٔ زنده داشتن تو ملک را در عرصهٔ انتقال نتوان آورد - اکنون بهر وجهی که تو گوئي این صورت را بوقوع رسانیم - سقراط زهر اختیار کرد و ملک این معني را قبول نموده نخست جهت بعضی مصلحتها حکیم را مقید ساخته بزندان فرستاد و در روزی که بمقتضای کل نفس ذایقة الموت شربت زهر را بوی میدادند رؤسای بت پرستان بزندان رفته بند از پای مبارکش برداشتند و شاگردانش را رخصت ملاقات دادند و تلامذه بزندان درآمده در علوم مختلفه گفت و شنید بسیار نمودند و سوالات کردند - ان جناب بدستور سابق همه را بجوابهای لایق ساکت ساخت و ان جماعت از وفور صبر و کمال شکیبائي استاد تعجبها کرده بر تضییع نفس او حسرتها خوردند - بعد ازان سقراط غسلي بجای آورده در نماز استاد و پس از فراغ از ادای صلوة جام ناگوار

and the signification of Socrates is "one who adheres to justice." They say that Socrates possessed such a degree of piety and philosophy that no one exceeded him in either. Having always observed the established commandments, he forbade the people to worship idols. Whereupon the idolaters conceiving enmity against him excited the King of Athens§ to put him to death. The King having sent for Socrates said "Cease from teaching but Socrates not consenting to this matter the King said" It is necessary that I put you to death to prevent your destroying the kingdom. Now make choice of the manner of your death and I will order it to be done. He made choice of poison to which the King agreed; and having for certain reasons seized him sent him to prison. On the day appointed for his death, they gave him the poisonous draught. The chiefs of the idolaters having gone to the prison, took the fetters from off his legs, and gave his disciples permission to visit him. The disciples having entered the prison discoursed on various sciences. And they having proposed questions, Socrates according to his usual custom silenced them all with proper answers. They being amazed at his extreme patience and sufferance bewailed his fate. After that Socrates, having bathed, stood up to prayer, and when he had finished his religious duties, swallowed the cup of poison. The disciples set up cries, and the philosopher having reprimanded and comforted

§ Critius, one of the thirty tyrants.

زهر را فرو کشید - فریاد از نهاد تلامذه برآمد - و جناب حکمت پناه ایشان را تسکین داده و ملامت کرده بصبر وصیت فرمود - و بر خواسته آمد شد می نمود تا برودت بر قدم او استیلا یافت انگاه بنشست و بذکر حق سبحانه تعالی مشغول شد - گویند آخر سخنی که بر زبان سقراط جاري گشت این بود که جان بقابض ارواح تسلیم کردم - از الفاظ گوهربار اوست که دنیا بآتشي مي ماند که افروخته باشد بر سر راهي هرکه ازان آتش آن مقدار بگیرد که بروشني آن راه باز یابد از شور و شر آن سالم ماند و هرکه بیشتر تصرف نماید از سوختن حرارت ان جان نه برد *

دیوجانس الکلبي — در علم و حکمت یگانهٔ زمانه بود و در زهد و عبادت و اعراض از دنیا و ما فیها بدرجهٔ بلند ترقي فرموده - روزي پادشاه وقت بسر وقتش رسید حکیم تعظیمي که لایق ملوک باشد بتقدیم نرسانید و مالک در غضب رفته گفت ای دیوجانس تو مي پنداري که از من بی نیازي و این پندار دور از کار است - حکیم جواب داد که مرا به بندهٔ بندهٔ خود احتیاجی نیست - پادشاه پرسید که بندهٔ بندهٔ تو کیست - گفت بندهٔ بندهٔ من توئي زیراکه من حرص و شهوت را مقهور خویش گردانیده ام و براین دو صفت ذمیم مالک و مستولی شده ام و تو مقهور و مملوک حرص و

them, patiently delivered them his last will. Then rising up, he walked about till his feet became cold, when he sat down and busied himself in invoking the Most High. It is said the following were the last words that came from the tongue of Socrates: "I commit my soul into the hands of the Angel of death." It is one of his precious sayings. "That the world resembles a fire lighted on the highway—whoever takes just so much as will show him the road remains safe from the flame and whoever takes more perishes from the heat thereof."

DIOGENES. THE CYNIC, —Excelled all his contemporaries in wisdom and philosophy, and was renowned for his piety and religion, and the contempt of the world and perishable things. One day, the King of that time having come to the place where he was sitting, the philosopher did not show the respect that is due to princes. At which the King being wroth, said, "O Diogenes! you think that you require nothing from me, but this is far from being the case." The philosopher answered, "I want nothing from the slave of my slave. The King asked "Who is the slave of thy slave? Diogenes replied. "Thou art the slave of my slave; for I have subdued unto myself covetousness and lust, over which two evils I am king and conqueror; whilst you are subdued and governed by desire and concupiscence. The King said, "Whatever things you require, to enable you to live com-

شهوتي - ملک فرمود که از اسباب رفاهیت هرچه مطلوب تو باشد مضایقه
نیست - حکیم گفت چون من از تو غنی ترم چه چیز از تو طلب دارم -
پادشاه گفت بدین بی نیازي کی رسیدي - گفت هرگاه قناعت من بقابل
بیشتر ازان باشد که قناعت تو بکثیر از تو تونگرتر باشم - از دیوجانس سوال
کردند که ترا چرا کلبي میگویند - جواب داد که جهت انکه کلمة الحق را
بدرشتي در روی اهل بطلان میگویم و بر جاهلان بانگ میزنم و نزد ارباب علم
و حکمت تواضع و تملق می نمایم *

افلاطون — در سلک شاگردان سقراط انتظام داشت - و معنی لفظ افلاطون
بلغت یونانی عام منفعت کثیر علم باشد - و او افضل و اعلم حکمای زمان خود
بود و با اقربا و غربا احسان و انعام بسیار می فرمود و خلوت دوست داشتی
و اکثر اوقات در کوه و دشت تنها گشتی - مدت هشتاد و یک سال در دنیا
زندگاني نمود و شصت و پنج رساله تصنیف فرمود - شخصی را که بسیار
میگفت و اندک می شنید گفت خداي دو گوش و یک زبان جهت آن
بافراد انسان کرامت فرموده که دو برابر انچه بگویند بشنوند تو چرا در گفت
و شنود بخلاف این عمل مي نمائی - در حال سکرات موت از افلاطون پرسیدند
که در دنیا چگونه بسر بردي جواب داد که بضرورت در دنیا در آمدم و در
حیرت زیستم و بکراهیت ازو بیرون مي روم این قدر میدانم که هیچ ندانستم *

fortably, you shall not want." The philosopher replied "Since I am richer than you, what things can I require from you?" The King asked, "How comes it that you are so contented" He answered, "Because I speak the words of truth with severity, before the faces of those who are vain, and rail at the ignorant; but to people of learning and philosophy, I show attention and courtesy.

PLATO,—Was one of the disciples of Socrates. His name in the Greek language, signifies "universal benefit and consummate knowledge." He was the most excellent and learned philosopher of his time, and he bestowed great largesses on his relations and on strangers. He loved retirement and spent much time in solitude, amongst the mountains. He lived eighty-one years and composed sixty-five treatises To a person who spoke a great deal, and listened but little, he said, "God has bestowed on every person two ears and one tongue, in order that he should hear twice as much as he speakes; why do you quite the contrary?' In his last moments, they asked Plato; "How did you live in the world? He answered, "I came into the world through necessity, lived in wonder, and go out of it with abhorrence. This much I know that I know nothing."

15 اسطاطالیس یعنی ارسطو بن نیقوماجس — فیلسوف اکبر و معلم اول
عبارت ازوست - معنی ارسطو بلغت یونانیان کامل و فاضل باشد و معنی
فیلسوف محب حکمت بود و لفظ نیقوماجس مرادف مجادل قاهر است *
نقل است که چون ارسطو هشت ساله شد پدر او را از شهر اصطاغیرا که
مولدش بود ببلاد اثنیه برد و ارسطو مدت نه سال در آندیار بکسب علوم
مختلفه مشغولی نمود تا بمرتبهٔ رسید که قصب السبق از متقدمین و
متاخیرین در ربود و همواره بمجلس افلاطون آمد وشد می فرمود و بعد از
وفات افلاطون در مدینة الحکما مدرسهٔ ساخته بدرس مشغول گشت و پس
از چند گاهی بالتماس فیلقوس بماقدون شتافت و بتعلیم اسکندر پرداخت
و بالاخر بمولد خود رفته همت بر تعمیر و رواج آن بلده مصروف داشت -
مصنفاتش بصد و بست رسید و زمان حیاتش در شصت و هشت سالگی
منقضی گردید - از سخنان اوست که پادشاه چون نهر بزرگ است و ارکان
دولت مانند جویهای خورد که ازان منشعب شده باشد - پس هر طعمی
که آب جوی بزرگ را باشد آبجویهای کوچک را نیز چنان توان یافت
یعنی روش ارکان دولت ملوک در عدل و جور مطابق سیرت پادشاه باشد
لاجرم بر سلاطین واجب است که در عدالت و انصاف مبالغه فرمایند تا

ARISTOTLE, THE SON OF NIKOMAKHIS,—The Great Philosopher, and the Second Teacher, are titles bestowed on him. In the Greek language Aristotle signifies perfect and excellent; and philosopher, is a lover of learning. The word Nikomakhis means a warrior and conqueror. It is related, that when Aristotle was eight years old, his father carried him from Stagira the place of his birth, to Athens in which city Aristotle remained nine years, busied in acquiring the sciences, till he excelled all who went before or have come after him. He always attended the assembly of Plato; and after his death, established an academy in Athens where he taught. And some time after, at the desire of Philip, he went to Macedonia to undertake the education of Alexander. At length having returned to his native country, he fulfilled his intention of extending that city, and making it famous. His works were one hundred and twenty in number, and he lived to the age of sixty-eight years. It is one of his sayings. "That a king resembles a large river, and his ministers the little rivulets that issue from it, consequently, whatever properties the large river hath, such will likewise be found in the little streams; or, in other words, the ministers will practise justice, or tyranny according to the disposition of the king; it is therefore incumbent on princes to excel in equity, as examples to others."

دیگران بهمان شیوه عمل نمایند - از ارسطو سوال کردند که بلاغت چیست
جواب داد که اقلال لفظ بي اخلال معني *

بقراط — بقول مولف تاریخ حکما از شاگردان اسقلیپیدس ثاني است
و از فرزندان اسقلیپیدس اول که صنعت طبابت را او وضع نموده *

نقل است که اسقلیپیدس اول این علم را منحصر در تجربه داشته بود
و بعد از هزار و چهار صد و شانزده سال از فوت اسقلیپیدس اول مینوس طبیب
قیاس را با تجربه ضم فرمود و پس از هفت صد و پانزده سال از وفات مینوس
برمایندس طبیب تجربه را خطا اعتقاد کرده بقیاس تنها عمل نمود و چون
برمایندس بعالم آخرت شتافت اختلاف بسیار درمیان اطبا پیدا شده/این
خلاف تا زمان ظهور بقراط امتداد یافت و جناب حکمت مآب تجربه و قیاس
را باهم منضم ساخته شجرهٔ خلاف را از بنیاد برانداخت و تعلیم علم طب را
از خویش و بیگانه دریغ نداشت و پیش ازو حکما این فن شریف را به یکان
یکان آموختندي - و در روضة الصفا مسطور است که مدت عمر بقراط نود
و پنج سال بود و ازین جمله شانزده سال را به تحصیل گذرانید و هفتاد و نه
سال را بدرس و تصنیف صرف نمود - از سخنان اوست که حاصل من از
فضیلت همین بود که بر جهل خود مطلع گشتم - چون کتاب فصول از مصنفات

They asked Aristotle, "What is eloquence?" He answered, "Paucity of words, without injuring the meaning."

HIPPOCRATES.—According to the author of the *Tarikh Hokema* he was one of the disciples of the second Esculapius, and a descendant from the first Esculapius, who introduced the practice of physic. It is said, that the first Esculapius confined himself to experiment in this art; and that, a thousand four hundred and sixteen years after his death, Minos, the physician, mixed conjecture with experiment. Seven hundred and sixteen years after him, Barmanides, the physician, reprobating experiment, practised from conjecture solely. And after the death of Barmanides there were great differences amongst physicians, which continued till the time of Hippocrates; who, uniting conjecture with experiment eradicated all cause of dispute: and he taught physic to his relations, and strangers, without reluctance; whereas, before him, philosophers communicated this noble art to a few only. It is written in the *Rozitul Suffah*, that the length of Hippocrates's life was ninety-five years; out of which he spent sixteen years in study, seventy-nine in teaching and composing. He used to say. "I have gained this advantage from learning, that I have discovered mine own ignorance." Since the book, entitled *Fessul*, which is one of his works, is well known, and

جناب حکمت مآب مشهور است و کلمات فصاحت آیات آن بر السنه و افواه اطبا مذکور - در آوردن الفاظ درر بار آن حکیم بلاغت شعار طریق اختصار مسلوک داشت *

اومیرس — از جماعهٔ شعرای یونان است و درمیان ایشان بلطف طبع مشهور از کلمات حکمت آیات اوست که کذب جایز نیست مگر وقتیکه ضرورت بود چنانچه استعمال دوا روا نباشد مگر هنگام حدوث مرض *

زینون بن طالوطاغورس — از حکمای یونان بکثرت محبت و حمایت نزدیگان و خویشان مستثنی و ممتاز بود و درین امر بمرتبهٔ تعصب داشت که چون جمعی از دوستان و مصاحبان او با پادشاه زمان عصیان ورزیدند و ملک قصد گرفتن ایشان نمود زینون اصحاب را بمال و سلاح مدد کرد و پادشاه ازان معنی وقوف یافته زینون را گرفت و فرمود که او را چندان بشکنجه کشند که تا اسامی وعدد مخالفان را اقرار کند و زینون چنگ در حبل المتین صبر و شکیبائی زده مطلقا غمازی نکرد بلکه چون تعذیب محصلان از حد در گذشت جهت ناامیدی ایشان زبان خود را بدندان ببرید و بیرون انداخت و آخر الامر در اثنای شکنجه بعالم دیگر منزل ساخت *

* شعر *

جوان مردی بسیم و زر توان کرد * خوش انکس کو جوان مردی بجان کرد

عمر شریف زینون هفتاد و دو سال بود - آورده اند که همواره شاگردان خود را

as his sayings are common in the mouth of phyiscians, I have written but a short account of this eloquent philsopher.

HOMER,—One of the Greek poets, and is celebrated for his amiable disposition. It is one of his sayings, "That falsehood is not lawful. excepting in the time of exigency; in like manner as physic is only used during a disease."

ZENO,—The son of Talotagoras, one of the Greek philosophers, was unequalled for his affection and beneficence towards his relations and followers; and his attachments were so strong, that when some of his friends and companions had offended the king of that time who wanted to seize them, Zeno supplied them with arms and money. The king being informed there of, seized Zeno, and ordered that he should be tortured till he confessed the names of the conspirtors. But, bearing all with patience, he did not accuse any one; and when the punishment inflicted by the tormentors eceeded all bounds, in order to make them despair, having bit off his tongue, he threw it out of his mouth, and died under the torture. "A man may be bountiful with silver and gold; but he is truly generous who gives aways his life." The age of Zeno was seventy-two years. It is related, that he always said to his scholars,

میگفت که اگر چیزی از اموال شما بدیگری انتقال نماید مگوئید که مالک
ما از دست رفت بلکه بر زبان آورید که عاریتی را که روزي چند ازان نفع
گرفتم از ما باز ستاندند زیرا که اگر ملکیت مال بحقیقت بودی از دیگری
بشما و از شما بدیگری منتقل نشدی *

13/ بطلمیوس — در فن هندسه و نجوم بي بدل بود و در سایر علوم کتب
معتبره تصنیف نمود ازانجمله درمیان اهالي یونان کتابیست موسوم بماغاسطن
و معني این لفظ عظیم نام است و بلغت تازي آن نسخه را مجسطی خوانند
و مولد و منشاي بطلمیوس اسکندریه بود و در زمان دولت آذربانوس که
حکومت آن سرزمین تعلق بوي میداشت رصد بست و چون هفتاد و هشت
مرحله از مراحل زندگاني طي کرد روي بعالم آخرت آورد - از کلمات اوست
که نیک بخت آنست که از حال دیگران پند گیرد و بد بخت آنکه دیگران
ازو پند گیرند *

14/ جالینوس — از اعاظم حکماي کرام و اکابر اطبای عظام بود و طبیب هشتم
است از طبیبان که هریک بی مثل زمان خود بوده اند اول ایشان
اسقلیپیدس دوم غورس سیم مینوس چهارم برمایندس پنجم افلاطون ششم
اسقلیپیدس هفتم بقراط هشتم جالینوس و او خاتم مهرهٔ اطبا است زیرا که

"If any part of your possessions goes to another, don't say my property is gone from my hand ; but say, a thing that was lent, and of which I had enjoyed the advantage for some time is taken again from me ; for if possession was a matter of right it would not pass from you to another."

PTOLEMY—Was unequalled in the arts of geometry and astronomy and he had written respectable books in all the sciences : amongst which the Greeks have one called *Maghasten*, which in that language signifies Great ; and, in the Arabic tongue, this book is called *Majesty*. Ptolemy was a native of Alexandria, and in the time of Azorbanoes, who was king of that country, he erected an observatory. He died at the age of seventy-eight years. It is one of his sayings, "That he is happy, who takes warning from the condition of others ; and he is unhappy, from whom others take warning."

GALEN.—Was one of the greatest physicians and philosophers; and he is the eighth of those physicians who were each without equal in their time. The first of them is Esculapius,—the second, Ghorus,—the third, Minos, the fourth, Barmanides,—the fifth, Plato,—the sixth Esculapius the second,—the seventh, Hippocrates,—the eighth, Galen, – and he is the seal of the art

بعد ازوي هركسي كه در پي تحصيل علم طب دويد بگردش نرسيد - ولادت جالينوس در بلدهٔ فرغامس بعد از بعثت عيسى بدويست سال اتفاق افتاد و مدتى در اطراف بلاد و امصار جهت تحصيل فن شريف طب و طلب ادويه سير فرمود و چهار صد مجلد درين علم تصنيف نمود - از سخنان اوست كه بهترين انعام آنست كه بى مقدمهٔ سوال بمستحقي رسد و هم او گفته سزاوار مدح و ثنا كسي است كه دل كشاده داشته باشد و آتش غضب را بآب حلم فرو نشاند *

ثاليس — اول حكيمي است كه در بلدهٔ ملطيه مسايل حكمت و فلسفه بيان كرد *

انكسا غورس — او نيز از جملهٔ حكماي ملطي است - گويند انكساغورس ميگفت كه جميع اجسام و قواي جسمانيه از جسمي متكون گشته اما بيان نمي كرد كه آن جسم كه اصل همه اشيا است عناصر است يا غير آن *

انكسمينس — او هم از حكيمان ملطي است و در علوم حكمي سرآمد اهل زمان خود بود *

ديمقراطيس — از مشاهير حكماى كبار بود و معاصر بهمن بن اسفنديار گويند نقاشي او را گفت كه خانهٔ خود را بگچ بيندايي تا من آن را تصوير نمايم

of physic, for, since him no person who hath studied it has ever come up to him. Galen was born in the city of Pergamus, two hundred years after the mission of Jesus Christ. He spent a long time in travelling to study the art of physic, and to acquire the knowledge of medicines. He composed four hundred books on this art. It is one of his sayings, "That is the best favour which is bestowed on the right person before it is asked." He also said, "That person deserves praise and commendation, who possesses an open heart, and overcomes anger by clemency."

THALES—Of Melita. He is the first who taught philosophy in Melita.

ANAXAGORAS—Is also one of the philosophers of Melita. They say that Anaxagoras said, "That all bodies and bodily powers, were produced from one body;" but he did not explain whether that body, which is the origin of all things, is elementary or not.

ANAXIMENES.—He likewise was of Melita, and the chief philosopher of his time.

DEMOCRITUS.—Was a very celebrated philosopher, and contemporary with Bahamen Isfandier. They say that a painter said to him, "Plaster your house that I may design figures on it." The philosopher

حکیم فرمود که تو اول تصویر فرمای تا من آنرا بگچ بیندایم و از کلمات اوست
که مادام که رای تو مغلوب خشم تو باشد و متابعت شهوات نفس کنی خود
را از جملهٔ افراد بشر مشمار *

19 اقلیدس — اول کسی است که در فن ریاضی سخن گفته آن علم را مدون
گردانید و مصنف وی موسوم بنام اوست - از سخنان اقلیدس است که
هرچه از دست برود عوض آن حاصل میشود یا نه پس بر هر تقدیر تاسف
و تحسر بیفایده است *

20 ثاوفرمطیس — از جملهٔ شاگردان ارسطاطالیس است - از سخنان اوست
که بر سلطان ظالم و بر مالداری که حسن تدبیر نداشته باشد و بر بلیغی که
راست گوی نباشد و بر بخشندهٔ که مال را در غیر مصرف صرف نماید و بر
فاضلی که صائب رای نه بود رشک و حسد مبرید *

21 ابو زرجمهر — اعلم حکمای زمان و وزیر نوشیروان بود - از سخنان اوست
که با عاقل و خداوند حسب نیکوئی باید کرد و با ابله و بدگوی و بد فعل
احسان نباید فرمود - و اصل نیکوئی سه چیز است تواضع بی توقع و سخاوت
بی منت و خدمت بی طلب مکافات *

replied, "Do you first design how I shall find means to plaster it." It is one of his sayings, 'As long as your reason is subject to your anger, and you obey your carnal desires, don't reckon yourself amongst the number of mankind."

EUCLID—Was the first person who reduced the art of geometry to a system, and his work is called after his name. This is one of the sayings of Euclid, "Whatever goes from your hand, you will either receive a compensation for, or not; therefore it is needless to repine at fate."

SAUFERTES—Was a disciple; and it is one of his sayings, "Do not envy nor emulate a tyrannical king, nor a rich man without good management, an eloquent orator who speaks not truth, neither a giver who bestows his wealth without knowing upon whom, nor a learned man who possesses not wisdom."

ABUZERJEHMEHER.

Was vizier to Nourshirvan, and the most learned philosopher of his time. It is one of his sayings, "That we ought to favour a wise man, and one of a good character; but that it is not proper to show kindness to a fool, a slanderer or an evil doer." And, "That goodness is founded on three things,—humility without hope, liberality without obligation, and service without requiring a return."

قواعد سلطنت شاه جهان

بیان علم و دانش و حسن نیت و فیض نعمت پادشاه
در هنگام انکشاف صبح

(1)

آفتاب عالمتاب فلک سلطنت و جهانداری - ماه جهان افروز سپهر خلافت
و کامگاری - پادشاه جمجاه آخر شب با دل هوشیار در خلوت سرای مقدس
بعبادت معبود حقیقی می پردازند و پس از تقدیم نوافل و سنن و فرایض
و واجبات و خواندن اوراد و ادعیهٔ مقرره مقارن طلوع صبح صادق بحضور
قلب و صفای باطن بفصاحت تام و بلاغت تمام بتلاوت قرآن مجید
و فرقان حمید اشتغال می نمایند - و چون دست دریا نوال پادشاه فیض رسان
مفتاح ابواب الطاف و امتنان است هر صبح قسمت نعمت از مطعومات
لذیذ و مشروبات معطر و تنقلات معنبر و حلاوی الوان و میوهای گوناگون از
خربزهٔ بلخ و کاریز و آلوی کاشغری و غوری و انگور حبشی و صاحبی و ناشپاتی
و سیب سمرقندی و انار یزد و جلال آباد و شفتالوی کاردی و دیگر میوهٔ ولایت
که همیشه بدرگاه جهان پناه می رسد و نواکهٔ هندوستان مثل انبهٔ گجرات و دکن

ROUTINE OF WORKS OF THE EMPEROR SHAH JAHAN.

DESCRIPTION OF HIS MAJESTY'S WISDOM, KNOWLEDGE AND VIRTUOUS CHARACTER AND OF HIS DIFFUSIVE BOUNTY AT THE OPENING OF THE DAWN OF DAY.

THE sun, which illumines the firmament in the universe of royalty and dominion; the moon, that irradiates the sky of monarchy and felicity; *in other words,* the King who in pomp resembles Gemsheed —at the close of night, with an attentive heart, in the sacred privacy, offers up his devotions to the true Deity. After performing acts of supererogation and the laws of Mahomed, the positive and moral duties, and reciting stated ritual portions and commemorations; when the true dawn is about to appear he, with readiness of heart, and purity of mind employs himself in reading the glorious and renowned Koran, with perfect fluency and eloquence. And whereas the hand of the Emperor is boundless as the ocean in bestowing bounties, being the key of the gates of kindness and liberality, he every morning distributes donations of delicious viands, fragrant liquors, amber-scented comfits, with different sorts of sweetmeats, and various kinds of fruit, such as musk-melons of Balk, and those cultivated near water-courses; plums of Cashgur aud Gaur; grapes of those species called Hubshee and Sahebee; pears and apples of Samercand; pomegranates of Yezd and Jilalabad, and apricots fit for the knife, with other foreign fruits which are continually brought to this court, the asylum of the world; besides those which are the produce of Hindoostan,

و انار ٹھٹھه و هندوانهٔ کشمیر و انناس خوش مزه و نیشکر شاداب و انجیر لطیف
و توت بیدانه و ترنج کلان و کنوله و نارنج و انواع اثمار تر و تازه که سبدهای آن
از صوبجات و باغات پادشاهي روز بروز مي آید در ظروف طلا و نقره به نوئینان
بارگاه عظمت و اجلال و امراي دولت ابد اتصال و دیگر بندهاي روشناس
مرحمت می شود و در هنگام تابستان یخ و برف فراوان بطریق راتیب به
بندهاي خاص میرسد و فیض این دولت سراپا برکت در همه جا و همه
وقت به همگنان عاید می گردد *

* بیان تشریف آوردن پادشاه جهان پناه در جهروکهٔ درشن *

پادشاه فیضرسان بعد از فراغ نعمت خاصه مطابق قاعدهٔ قدیم این دولت
عظمی و خلافت کبری بجانب جهروکهٔ درشن که در دارالخلافت شاهجهان آباد
و مستقر الخلافت اکبرآباد و دارالسلطنت لاهور مشرف بر دریا است
و فضاي دلکشا و میدان وسیع در پیش دارد تشریف آورده دیدهٔ آمیدواران
و منتظران را بدیدار فایض الانوار منور مي سازند - جنگ فیلان جنگجوي
که از غرایب تماشا است و گویا دو کوه روان باهم در تردد اند در همین عرصهٔ

namely, mangoes of Gujerat and the Dekhan, pomegranates of Tatah, water melons of Cashmeer, and delicious pine-apples, juicy sugar-cane, delicate figs, seedless mulberries, citrons, oranges large and small and other kinds of green and fresh fruits baskets of which arrive daily from the Soobahs, and from the royal gardens :— these being placed in gold and silver dishes, are bestowed in presents amongst the princes of the court of sublimity and splendor, the nobility of the immortal state, and other persons of note. And in the summer season, abundance of ice and snow is distributed amongst the principle officers, according to their respective ranks. The munificence of this government is a general blessing, enjoyed in all places, at all times, and by persons of every description.

DESCRIPTION OF HIS MAJESTY'S COMING TO THE JEHROKAH DURSUN.

The gracious Monarch, after some relaxation in conferring his special favours, according to the ancient custom of this magnificent and mighty empire repairs to the Jehrokah-dursan, which, in the capital cities of Shahjehanabad Akberabad, and Lahore, has in front a delightful and extensive plain, on the margin of the river. Here the eyes of those who entertain hopes and expectations, are brightened by the light diffusing countenance. In this place are exhibited elephant fights; a wonderful spectacle! for you would say that two mountains were striving to unite together. Here are to be seen the squadrons of the principal nobility,

واسع واقع می شود و دیدن محاذهٔ امرای کلان و اجتماع ارباب طرب و رقاصان
و بازیگران هر دیار و دیگر تفرج و تماشا نیز در همین فضای وسیع و ضاع دلکشا
بوقوع می آید و هم مطالب مدعا طلبان بیوساطت غیری بسمع مبارک
بادشاه عادل فریادرس میرسد *

(3). بیان تشریف فرمودن بادشاه جمجاه از جهروکهٔ
درشن بجهروکهٔ خاص و عام

خورشید آسمان دولت و خلافت ظل الله عالم پناه که فروغ جبین
مبینش باعث نور جهان و سرور جهانیان است از جهروکهٔ درشن بجهروکهٔ
خاص و عام رونق افزا می شوند و بندهای درگاه را بسعادت کورنش مستسعد
می گردانند - بمجرد قدوم میمنت لزوم بدستور مقرر از نقارخانهٔ والا که
محاذی جهروکهٔ مبارک واقع است کوس شادمانی بلند آوازه میگردد نخست
مطابق قانون سلطنت کبری اسپان بادپا با یراق مرصع و مینا و فیلان نامی
کوه پیکر با سازهای مخمل و مکلل و مرصع و طلا از نظر انور میگذرند بعد ازان
شاهزادهای والا تبار درجه بدرجه در قرب سریر خلافت و مسند سلطنت اجازت
نشستن دارند و خانان و امیران و مرزایان از ولایت ایران و توران و وزرای

with a concourse of minstrels, and jugglers of all countries. Other sports and recreations are likewise to be met with in this vast space, this charming quarter. And here, morever, the petitions of suitors, without the intervention of any one come to the august hearing of the just King, who attends to the lamentations of the oppressed.

DESCRIPTION OF HIS MAJESTY IN POMP LIKE GEMSHEED, PROCEEDING FROM THE JEHROKAH DURSUN, TO THE JEHROKAH KHASU AUM.

The sun of the heaven of prosperity and empire, the shadow of God, the asylum of the universe, the spendour of whose instructive front causes light and gladness to the world, and to mankind, leaving the Jehrokah durs..n, increases the splendour of the Jehrokah khas u aum, by his presence, and where the servants of the court stand ready to enjoy the b essing of making obeisance. On his auspicious approach, (according to established custom, from the music gallery situated in front of the august Jehrokah) the kettledrum of joy proclaims the same aloud. In the first place, conformably to the rules of this mighty empire, pass in review, fleet steeds, with inlaid and enamelled furniture; renowned elephants, resembling mountains, and decked in complete trappings ornamented with gold and precious stones. Then the princes

والا شان و امرای بلند مکان و اهالی خدمت و صاحبان سیف و قلم و ارباب
عزم و حزم از سپاه نصرت دستگاه و بندهای نصیری نمای جلو خاصه
و قورچیان جلادت کیش و سلاحداران سبقت اندیش و تیراندازان خاراشگاف
و گرز داران صف شکن و برق اندازان کوه افگن و دیگر مردم واجب الاحترام
از سادات رفیع الدرجات و مشایخ عظام و علمای کرام و حکمای حاذق و ندمای
موافق و طبقات مختلف مثل ترک و تاجیک و عرب و عجم و گرد و کرد
و تاتار و آرس و حبش و چرکس و ممالک روم و مصر و شام و عراق عرب
و عراق عجم و فارس و گیلان و مازندران و سیستان و ماوراءالنهر و خوارزم و دشت
قبچاق و ترکستان و گرجستان و کردستان و لرستان طبقه طبقه و فرقه فرقه
و اقوام مختلفهٔ هندوستان از ارباب فضل و کمال و اصحاب حرب و قتال و سادات
صحیح النسب و شیخزادهای کار طلب و الوسات افغان مثل لودی و روهیله
و خویشگی و یوسف زئی و غیر آن و طبقات راجپوتان چون رانا و راجه
و راو و رای رایان از راتهور و سیسودیه و کچهواهه و هادا و گور و چوهان و جهاله
و چندراوت و جادون و تونور و مکهیاله و مهیس و برگوجر و پنوار و بهدوریه
و سلکهی و بندیله و سکهروال و سایر اهل هند از قوم ککهر و لنگاه و بلوچ و دیگر
قبایل مختلف از هفت هزاری تا هزاری و از هزاری تا صدی و از صدی تا
احدی و زمینداران دشتی و کوهی از ملک کرناتک و مگهه و آشام و اودیپور

of high descent, agreeably to their respective ranks have permission to be seated near the imperial throne. After which the following persons, —Khans, Omrahs, and Mirzas of the territories of Iran and Turan, the ministers of state, viziers of high degree, the principal nobility, public officers, gentlemen of the sword and of the pen, valiant and cautious; victorious soldiers, devoted servants of the body guard, standard bearers of approved prowess, armour bearers of great exertions, archers, piercers of stone; club-bearers, destroyers of ranks; match-lockmen, dilapidators of mountains and other respectable persons, such as Syeds of high degree, great Sheikhs, men eminent for erudition, skilful physicians, and accomplished courtiers; together with those of different countries, such as Turks, Tajekhs (or foreign Arabs,) and those of Arabia and Ajem, Curds, Goords, Tartars, and men of Ethiopia, Circassia, the Turkish empire, Egypt and Syria, Irak Arab and Irak Ajem, Fars, Geelan, Mazanderan, Seistan, Mawer-ulneher, Khavrezm, Desht, Kipchak, Turkistan, Gurjistan, (Georgia), Goordistan, and Looristan, class by class, and tribe by tribe; as the various characters of Hindoostan, men of excellence and perfect skill, soldiers and civilians, Syeds of authentic pedigree, descendants of Sheikhs, men of business; and of the tribes

و سری نگر و کماؤن و باندهو و تبت و کشتوار و دیگر ممالک محروسه جماعه
جماعه و گروه گروه بشرف آستان بوس درگاه کیوان جاه سربلند گشته موافق
مراتب و مناصب و عزت و خدمت و حالت و رتبت بجای و مقام خود
مرتبه بمرتبه ایستاده قدرت بر حرکت و گفتار زیاده از منزلت و اعتبار خود ندارند
و در کطهرهٔ درون و بیرون در هر ضلع میر توزکان و صاحب اهتمامان و یساولان
با عصاهای مرصع و مینا و طلا و نقره و خدمتیها و سایر پیادگان لوازم اهتمام
را آن چنان بتقدیم می رسانند که متنفسی را مجال جنبش از جای خود
نیست و جمیع بندها از روی اخلاص و عقیدت نظر بر چهرهٔ مبارک داشته محو
و مستغرق می باشند و باوجود قرب و اتصال یکدیگر مجال سخن باهم ندارند
و مهر سکوت برلب و کمر خدمت بر میان بسته مسلح و مکمل گوش بر
احکام قضا جریان دارند و در طریق انقیاد و فرمان برداری بر برق و باد سبقت
می گزینند و ایلچیان زبان دان از قیصر روم و والی ایران و بادشاه توران با
نامه و ارمغان باریاب حضور شده در محال مناسب حال رخصت ایستادن
می یابند و حاجبان دنیا داران دکن مثل عادل شاه و قطب الملک و اهل
کرناتک با عرایض و پیشکشها سعادت اندوز آستان فیض نشان گردیده اظهار
بندگی و عبودیت می نمایند و طایفهٔ تاجران و سوداگران و مالداران هر دیار
از عراق و خراسان و روم و شام و چین و ماچین و خطا و ختن و ترکستان

of Afghans, such as Lowdy, Roehillah, Keishgee, Yousef Zie, &c. and
different ranks of Rajpoots such as Ranna,. Rajah,. Row,
Royroyan, and of the tribes of Rathore, Sie-see-deeya, Cudjwaheh;
Gowrus, Chowhan, Jahleh, Chundrawut, Jadown, Tonoor, Muckby-
leh, Maheis, Burgoojir, Punwar, Behdewriah, Salehkee, Bundeyleh,
Suckerwal, and other people of Hind, of the tribes of Kohker, Lunka,
Belowtch, and those of different ranks, Munsubdars from seven thou-
sand down to those of one thousand, from thence to a Suddee (or
commander of an hundred) and an Ahdee; also Zemindars of the woods
and mountains belonging to the countries of the Carnatic and of the
Mugs, Asham, Owdypoor, Sirrynagur, Bandhew, Tibbut, Cushtwar,
and other parts of the protected dominions, in companies and troops,
are exalted and dignified by kissing the threshold of the palace, magni-
ficent as the planet Jupiter, and agreeably to their respective rank,
station, dignity, office, condition and quality, being arranged in their
proper places, they have not power to stir, or to speak more than is be-
coming their several characters. In every quarter, between the outer
and the inner balustrades, are stationed active Meer Toozeks and
Yissawuls, bearing wands of silver, inlaid and enamelled, together

و فرنگستان و غیره ممالک و جزایر و بنادر بعیده با جواهر زواهر و نفایس و نوادر
و اقمشه و اجناس و امتعه و اشیا به بارگاه خلایق پناه رسیده بارخویش بر
درگاه فلک دستگاه می کشایند - و بفواید و منافع کلي متمتع و بهرهور گشته
صیت نیکي و نیک نامی این دولت جاوید طراز را باکناف و اطراف عالم
بیادگار مي برند - و پیوسته اصحاب فضل و کمال و ارباب علم و حکمت و اهل
فصاحت و بلاغت و سایر هنرمندان ذوفنون و اقسام مردم از هر نوع و هر
گون از معمورهٔ عالم مثل استنبول و حلب و بصره و بغداد و همدان و شروان
و شماخي و گیلان و مازندران و استراباد و گنجه و بردع و تبریز و اردبیل و قزوین
و قم و ساره و کاشان و طهران و یزد و اصفهان و شیراز و کرمان و دامغان و بسطام
و سبزوار و نیشاپور و مرو و مشهد و طوس و طبس و اسفراین و جام و هرات

with the Khidmutteah and the infantry who take proper care that no individual can possibly move out of place. And all the servants, struck with veneration and attachment on beholding the august countenance, are lost and immersed in wonder and amazement. Notwithstanding they are so much pressed together, they do not presume to converse one with another, but having closed their lips with the seal of silence, and girded up the loins of obedience, completely armed and accoutred, listen to commands inevitable as the decrees of fate; and, in the road of obedience and compliance, outstrip the lightning and the wind. Also ambassadors conversant in languages, from the Emperor of Constantinople, the Kings of Iran and Turan, with letters and rare presents, being admitted to the presence, obtain permission to stand in a place suitable to their characters: and the mace-bearers of the chiefs of the Dekhan, such as Adil Shah, and Koteb-ul-Mulk; and people of the Carnatic, with addresses and Peishcushes, having gained the honor of admittance to the threshold, the emblem of munificence, thus testify their submission and obedience. Likewise bodies of merchants and traders, men of property from every part of Irak, Khorasan, Room, Syria, China, Macheen, Khatia, Khoten, Turkistan, Europe, and other countries, islands, and remote regions, resort to this court, the asylum of mankind, permanent as the sky; and opening their own packages, display bright jewels, and the choicest piece goods, with other wares, articles, and things, and having derived immense profit, erect a monument of fame, by spreading through all the quarters of the earth their reports of the virtue and renown of this immortal emperor. And there are in constant attendance men of science and wisdom, philosophers, florid writers, eloquent orators and skilful artists in all branches, and men of every kind, sort and description, from all the habitable parts of the globe, such as Constantinople, Aleppo, Basrah, Hamadan, Shirvan, Shamaki, Geelan, Mazenderan, Asterabad, Gunjeh, Berda, Tebreez, Ardebeil, Cazvin, Kom, Sawah, Cashan, Tehran, Yezd, Isfahan, Shiraz, Damaghan, Bostam, Subzwar, Nishapoor, Merou, Meshed, Tous, Tibs, Isfarein, Jam, Herat,

ز باخزر و سیستان و فراه و قندهار و بلخ و بدخشان و بخارا و سمرقند و اندجان
و تبت و کاشغر و ممالک ترکستان و دیگر اقصاي بلاد طبقات انام بدرگاه عالم پناه
روي اُمید آورده در سلک بندگان آستان فیض نشان که پناه عالمیان است
انتظام مي یابند و بندهاي درگاه آسمان جاه بقدر حالت و خدمت بمنصب
و اضافه و عنایت جاگیر و مرحمت چارقب و خلعت و عطاي اسپ و فیل
و آلات مرصع از جیغه و شمشیر و جمدهر و خنجر و کرامت تمن و توغ و علم
و نقاره و انواع مراحم و عنایات سر بلند و سرافراز میگردند و موافق ضابطهٔ
سلطنت والا دروقت عطاي منصب و اضافه و عنایت جاگیر چهار تسلیم
مقرر است همچنین شبیه مبارک و جیغه بر سر گذاشته و پهونچي رودراچهه
و مالاي آن یا مروارید و امثال آن در دست و گلو و گوش و گردن انداخته
چهار تسلیم میکنند و در هنگام مرحمت خلعت خاصه چهار تسلیم پیش
و چهار تسلیم پس از پوشیدن بجا مي آرند و در عنایت خلعتهاي رسمي اکتفا
بچهار تسلیم مي شود و دروقت تسلیم فوطه در گردن مي اندازند و آداب انعام
واسلحه این است که شمشیر در گردن حمایل نموده خنجر و جمدهر بر سر و ترکش

Bakhurz, Seistan, Ferah, Candahar, Balakh, Badakshan, Bokhara, Samarcand, Indejan, Tibbet, Cashgur, and from the territories of Turkistan, and other remote cities, tribes of men coming with hopes to the court, the asylum of the world, are enrolled in the train of servants of the household, the emblem of munificence, and support of mankind. And servants of the court which resembles the sky in magnificence, according to their several conditions and appointments, are exalted and dignified with Munsubs and additions, grants of Jageers, gifts of Charkob, and dresses of honor, presents, of horses, elephants, and articles inlaid with precious stores, such as his Majesty's portrait, Jeegahs, scimitars, Jumdhers, Khunjers, and also with the honorary distinctions of the Teman Towgh, the Flag, Kettledrum, and variety of other favours and bounties: and it is the rule, if the sublime emperor bestows a Munsub, or an increase thereof, or grants a Jageer, that the receiver makes four Tusleems; and in like manner on receiving the royal portrait, a bracelet or a string of Roodraj or of pearls, and such like, it is placed in the hand, put round the throat, ears, or neck when he makes four Tusleems. And on receiving a dress of state the person performs four Tusleems on receiving it, and the like number after putting it on. For an ordinary dress only four Tusleems are required; at the time of making the Tusleem, they hang the sash over the shoulders. The ceremony on receiving a present of arms is this: —The scimitar is suspended about the neck, the Khunjer and Jumdher are held in the hand, the quiver thrown behind the back, when he

بر دوش گذاشته بعد از اداي تسليمات در کمر ميبندند کمان و بندوق و رامچنگي
بر دوش گرفته چهار تسليم نموده بدست مي گيرند و سپر در گردن انداخته
و زره و بکتر بر دوش کشيده تسليم بجا آورده در بر ميکنند - و در حين بخشش
اسپ و فيل جلو و کجک بر دوش گذاشته تسليمات بتقديم ميرسانند - و از
تلطف و نوازش خطاب شاهي و سلطاني و سپهسالاري و خانخاناني و اميري و
اميرالامرائي و راجگي و مهاراجگي و رائي و رائي رايانې و ديگر خطابها در خور
حال هريک از حضرت خلافت عنايت مي شود - و منصب قضا و عدالت
و احتساب و قانون گوئي و چودهرائي ملکها و شهرها و ديگر خدمات عمده متعلقهٔ
صوبجات از حضور پر نور مقرر ميگردد - و از طرفي صوبهداران وقلعهداران وفوجداران و
ديوانيان و اميندان و عمال از حضرت عظمت و جلال منصوب گشته بصوبجات و پرگنات
و قلاع و محال ممالک محروسه تعين مي شوند - و از طرفي ارباب حکومت و
اهل عمل معزول شده بدرگاه جهان پناه آمده نتيجهٔ نيک و بد درخور اعمال
و افعال مي يابند - و در هنگام ملازمت و رخصت موافق نسبت و حالت و قدر
و منزلت امراهاے دولت را نزديک طلب فرموده حکم بتقبيل پاي مبارک
مي فرمايند - و بعضي را از غايت عنايت دست مقدس بر پشت مي گذارند -

makes the Tusleems; after which he puts the sword &c in his girdle, and the bow, matchlock, and Ramchunghee being thrown behind his back, he makes four Tusleems, and then takes them in his hand. A shield is slung round the neck, and ~~arrows~~, cuirasses, and armour being laid on the back, he makes the Tusleems and dresses himself in them. At the time of bestowing a horse, or an elephant, the saddle-cloth, or the Kudjuck, being placed on the back of the person, he performs the Tusleems. And, as marks of favour and kindness, the titles of Shahy, Sultany, Sepahsillary Khankany, Ameery Ameer ul Omra-iy, Rajgee, Mahrajgee, Royey, Royroyany, and other titles befitting the particular circumstances of each, are conferred by his Imperial Majesty. Also the offices Cazy, Magistrate, Ehtissab, Canoongooey, and Chowdryee of countries and cities and other great offices belonging to the Soobahs are appointed from the resplendent presence. On one side are Soobahdars, Killadars, Foujdars, Dewans, Aumeens and Aumils appointed by the court of greatness and glory to be stationed in the Soobahs, Pergunahs, Killahs. and Mehals of the protected dominions. And on another side are those officers and collectors of the reveunes, who, being removed from their employment, have repaired to the court, the Asylum of the World, to experience the good or ill effects of their good or bad acts and deeds. On being introduced or on taking leave, according to their relation, condition, rank and quality, the ministers of state having caused them to approach, they are directed to kiss the august feet; and some, through excess of favour have the sacred hand laid upon their back. Other

و دیگر امرا و بندها را از دور باشارهٔ ابرو و گوشهٔ چشم مبارک دربارگاه لطف و
مرحمت سرافرازي مي بخشند - چون پاس مراتب حزم و احتیاط از لوازم
جهانداریست هم اسناد معاملات ملک و مال از منصب و جاگیر و ماهانه و روزیانه
و انعام و مدد معاش و غیر ذلک مکرر بعرض والا میرسد - و وقایع و سوانح هر
ملک و سرزمین از روی عرایض صاحب صوبها و وقایع نگاران و مستحفظان و
خبرداران هر دیار معروض اقدس میگردد و احکام قضا نفاذ مشتمل بر رفاهیت
احوال خلایق و کثرت آبادي و معموري ملک و دفع ارباب تمرد و فساد و ضبط
مراسم عدل و داد از حضرت ارفع بشرف صدور مي پیوندد - و کارگذاران کارگاه
دولت و فرمان پذیران بارگاه عظمت و متکفلان مهمات مالي و ملکي و ناظمان
معاملات کلي و جزوي امور دولت عظمی و خلافت کبری را از نقیر و قطمیر
بعرض والا رسانیده جواب هر مقدمه از حضرت مرشد کامل حاصل نموده بر طبق
آن عمل مي نمایند - و اعلی حضرت خدیو زمان با عقل دور اندیش و فکر رسا مهام
دولت و امور مملکت را بآئینی که مزیدي بر آن متصور نباشد صورت انجام و
پیرایهٔ انتظام مي بخشند - و چون بحر بی پایان لطف حضرت شاهنشاهی

Omrahs and officers at a distance are honoured with especial notice by the bend of the eyebrow, or by a side glance from the august eye, the seat of favour and kindness. And whereas the strictest regard to every degree of caution and circumspection is one of the duties of government, therefore all orders respecting Sunnuds, and relative to lands and money, Munsubs, Jageers, monthly stipends, daily allowances, donations, subsistences, and all other matters are twice submitted to his Majesty: moreover, the public and private intelligence of every country and territory are communicated to him in the letters of the Munsubdars, intelligencers, guards, and watchmen of every place. And mandates pervading as fate tending to promote the good of society by increasing the cultivation and population of the country, the expulsion of the rebellious and refractory, and regulating the administration of law and equity are issued with dignity from the sublime presence. And the officers of the several departments of state, and the obedient servants of the court of greatness, together with the depositories of matters of finance and government, the superintendents of affairs in general and particular, submit to his sublime hearing, the concerns of this great and mighty empire, whether important or trivial, and having received answers on every subject from his Majesty, (the perfect guide,) act in conformity thereto: His Sublime Majesty, Lord of the Age, through extensive reason and profound meditation, accomplishing the weighty affairs of the empire, in such a manner as exceeds imagination. And forasmuch as the boundless ocean of his Majesty's munificence is conti-

همیشه در جوش است ارباب احتیاج و اهل استحقاق بوسیلهٔ صدر الصدور بمرحمت وظیفه و روزیانه و عنایت زر سرخ و سفید و مواضع و اراضي بطریق ملکیت و التمغا و انعام و مدد معاش کامیاب مي شوند - ازانجا که ضبط و انتظام احوال سپاه لازمهٔ جهانداري و وظیفهٔ آگاهي و هوشیاري است امرا و منصبداران و دیگر بندهای درگاه گیتي پناه موافق ضابطه داغ و تصحیحه میدهند - و آدم و اسپ و ذات و تابعین آنها از نظر فیض اثر مي گذرد - و اگر آدم قابل کار بنظر کیمیا اثر در مي آید یا حقیقت حال او بعرض مقدس میرسد در هرجا و نزد هر بندهٔ که باشد از روي عنایت و قدرداني بحضور انور طلب فرموده در سلک بندگان آستان دولت نشان منتظم گردانیده تربیت مي فرمایند - و جوهر استعداد و قابلیت هیچ کس در پیش طبع وقاد جوهر پسند رایگان نمي رود *

(۱۴) بیان رونق افزا شدن پادشاه ملک خصال در غسل خانهٔ فردوس مثال

پادشاه جهان پناه پس از فراغ از دیوان عام بدیوان خانهٔ خاص که بغسل

nually overflowing, the distressed and indigent, through the channel of the Sudder us Sudder, are gratified with pensions, daily allowances, and donations in gold and silver, or places and lands in Milkyet and Altumgha largesses and Muddudmash. And whereas the discipline and regulation of the army are indispensible duties of government, demanding unremitted care and circumspection, the Omrah, Munsebdars, and other servants of the court, the asylum of the world, according to the established regulations, give the mark and Tussiah; the man and horse, and their qualities, and those under the former are represented to his Majesty; and if the man appears fit for service to his Majesty's penetrating eye, or his pretensions are satisfactorily represented to the sacred presence, for whatever station he may be designed, through favour and attention, being called to the enlightened presence, is enrolled in the number of the servants of the threshold, the emblem of good fortune, and ordered to be disciplined; the intrinsic merit of no person passing unnoticed by the enlightened nature, which approves whatever is essentially good.

Description of the Angelic Monarch proceeding to the Ghosul Khanah, the semblance of Paradise.

His Majesty, the asylum of the world, having finished the business of the Dewan Aum, repairs to the Dewan-khaneh khass commonly

خانه مشهور است تشریف شریف ارزانی داشته بر تخت دولت و سریر
عرش نظیر تکیه زده تا انقضای دو پهر بنفس نفیس بامور دولت عظمی توجه
می فرمایند و خلاصه مطالب بوسیله بار یافتگان محفل خلد آئین بعرض والا
میرسد و جمیع مهام لازم الاتمام بارشاد مبارک صورت تمامیت می یابد - و
عرایض پادشاه زادهای نامدار و امرای ذوی الاقتدار را خود بدولت از اول تا
آخر مطالعه می فرمایند و مضمون عرایض سایر بندها بمعرفت ایستادهای
حضور بی کم و زیاد معروض اقدس می گردد - و فرامین جهان مطاع که به
پادشاه زادهای والا تبار و صوبه داران و فوجداران و دیوانیان هر دیار و امثال
این جماعه از پیشگاه سلطنت بشرف صدور می پیوندد نخست مسوده آن
مطلب از نظر کیمیا اثر گذشته باصلاح مقدس درست میشود - و بعد ازان
منشیان عطارد نشان از روی آن فرامین سعادت آئین قلمی می نمایند - و
اکثر ارقات مناشیر قضا تاثیر در مطالب عمده بنام پادشاه زادهای کامگار و
امرای ذوی الاقتدار بخط مبارک شکسته نستعلیق که در غایت حسن و لطافت
است بعبارت متین و رنگین و مضمون مختصر و مفید رقم پذیر خامه عنبر
شمامه میگردد - و وزیر و مشیر و دبیر را دران مدخلی نمی باشد - طوامیر
حقیقت مداخل و مخارج ممالک محروسه و تفصیل اسامی مناصب پادشاه

called the Ghosul-khaneh, and reclines on the throne of state (the semblance of the empyrean one) till after noon, and then attends to the concerns of the mighty empire. A summary state of affairs is laid before his Sublime Majesty, by the favoured of the council, whose arrangements resemble those of Paradise: and all momentous affairs are completed by the happy command. Addresses from renowned princes, and powerful Omrah, are read by his Majesty himself from beginning to end; the purport of representations from the subjects in general, is represented to his Sacred Majesty, without diminution or addition, through means of the ministers. In regard to mandates, to which the world pays obedience, that are issued by the emperor's order to the princes of high descent, and to the Soobahdars, Foujdars, and Dewans of every district, and such like, a draft of the business being first brought to the discerning inspection, is amended by the sacred correction; after which, Moonshees expert as Mercury write mandates conformably thereto. On many occasions, mandates inevitable as fate, on matters of importance, to the benefited Princes, and powerful Omrah, are in the fortunate hand-writing of his Majesty, in the Shekusteh, Taleek character, exquisitely beautiful, and expressed in a bold florid style, the purport concise, and to the point, flowing from the amberscented pen: neither vizier, counsellor, nor secretary, having concern therein. Details of the receipts and expenditures of the protected dominions, and a list of the names of the Munsebs of Princes of

زادهاي والا گهر و امراي نام آور و اکثر بندهاي روشناس درگاه براي پرداخت
و رفاهيت حال رعيت و سپاه در مد نظر انور ميباشد - و در باب منع زکوة
و تمغا و راهداري و غيره ابوابيکه مبلغهای کلي حاصل آن بود احکام جهان مطاع
بممالک و مسالک شرف نفاذ يافت - و بيمن عدالت آن حضرت در طرق
و شوارع حفاظت و امنيت بحديست که سوداگران و بيوپاريان و مسافران گاه
و بيگاه با بنه و بار بجمعيت خاطر و فراغبال تردد مي نمايند - و اگر در جائي
چيزي تلف شود تاوان آن با جريمهٔ غفلت بر ذمهٔ عملداران آنجااست -
و مصالح بزم و رزم در همه جا و همه وقت آماده و مهيا ميباشد - يکطرف جواهر
زواهر سفته و ناسفته و اجناس مرصع و مينا و آلات طلا و نقره که از تعداد و شمار
مستغني است از نظر انور ميگذرد و الماس تراشان و مرصع کاران و ميناسازان
و ديگر هنرمندان و استادان کارهاي خود را بنظر ضيا گستر در آورده بارشاد و
اصلاح آن حضرت عمل مي نمايند - و يکطرف امتعه و اقمشهٔ نفيس و نادر از
نفايس هندوستان و ولايت و اسباب ابتياعي و جامه بافي از کارخانجات
حضور و فرمايش صوبجات بنظر مقدس معلى در مي آيد - و يکطرف از

high endowments, renowned Omrah, and various well-known servants of the court, employed for the benefit and comfort of the husbandmen and troops, is constantly kept in his Majesty's view. And edicts have been issued to the countries and roads, prohibiting the collection of zekoot and Tumgha, passports, and other articles from whence large sums of money were used to be obtained. And through the blessing of his Majesty's justice, there is such protection and safety on the roads and ways, that merchants, Beyparies, and travellers with their goods and packs, come and go at all seasons with confidence, and gladness. If any thing is lost at a place, restitution thereof, together with a fine for neglect, is exacted from the Aumildars of that quarter. Stores for festivity and war are kept ready in all places, and at all times. Again on another side are exhibited to his Majesty's view, brilliant jewels bored and unbored, articles inlaid with precious stones, others enamelled, implements of gold and silver too many to be enumerated. Diamond-cutters, inlayers, enamellers, and other workmen and profest artists, bring their performances for his Majesty's discerning inspection, and receive his orders and instructions how to improve their work. On another side are spread out to the sacred view. most rare and exquisite goods and cloths, the choicest productions of Hindoostan and foreign countries, articles of merchandize, and home manufactures fabricated in the royal manufacture; together with what have been commissioned from the Soobahs. On another side are books brought from the royal

کتاب خانهٔ والا کتب عربي و فارسي اکثر بخط مصنف و مرقعات و نوشتجات
از ثلث و نسخ و تعليق و نسختعليق و شکسته بخط خوشنويسان روزگار مثل
ياقوت و صيرفي و ملا ميرعلي و سلطان‌علي و مير عماد و ملا درويش و اشرف
خان و محمد حسين اصفهاني و تصويرات مصوران نادره کار مثل ماني و بهزاد
و نادر الزماني و امثال آن بنظر موشکاف باريک بين بادشاه با عز و تمکين در
مي ايد - و يکطرف ارباب فضل و کمال بزبانهاي فصيح مباحثهٔ علمي مي
کنند - و هر نشيب و فرازيکه در طريق علم و عمل پيش مي آيد حضرت مرشد
کامل بدستياري طبع رسا بدلايل عقلي و نقلي هموار مي سازند - و از يکطرف
شعراي فصيح زبان در مدح و ثناي ذات ملکي ملکات پادشاه کريم طبع دريا دل
قصايد و مثنوي خوانده بصله و انعامات وافر کامياب مي شوند - و از طرفي
منشيان مدعا نگار و خوشنويسان زرين قلم عرض هنر مي دهند - و از يکطرف
حکماي يوناني و اطباي هندي بمعالجهٔ درست و تدبيرهاي نمايان جوهر
هنر و حکمت خود را بمعرض بيان و انتهاء مي آرند و منجمان و اختر شناسان و
رصد بندان و زيج دانان و برهمنان و پنڈتان و کبيشران و صاحب طبعان و ديگر
دانايان هرکار و هنر مندان هرهنر مقدمات علمي بزبان در مي آرند - و

library, in Arabic and Persian, many in the handwriting of the authors themselves; also collections of paintings and specimens of penmanship in the Suls Nuskh Taleek and Shekusteh characters, performances of the most skilful penmen of their time, such as Yacoot, Syreffee, Mulla Meer Aly, Sultan Aly, Meer Amad, ~~Mulla Dir~~veesh, Ashruff Khan, Mahommed Hussen Isfahany; and paintings of the ablest artists, such as Mani, Bedzad and Nadir us Zumaun. On another side men of excellence and consummate acquirements hold learned disputations in eloquent language, and every depth and height in the paths of theory and practice that is advanced, his Majesty (the ~~perfect~~ guide) through the force of his genius, makes plain, by arguments deduced from reason and experience. And on one side, poets celebrating with eloquent tongues, in elegies and odes of the inherent angelic disposition of the benign and liberal hearted Monarch, are gratified with abundant gifts and rewards. On another side faithful secretaries and scribes of exquisite skill, submit their productions to his Majesty. In another quarter Greek and Indian physicians present him with summary reports of the success of their skill in administering remedies. Also astronomers, astrologers, superintendants of observatories, calculators of astronomical tables, Brahmins, Pundits, Hindoo versifiers and poets, and others learned in different branches, and professors of every art, discourse on the theory and practice of their several avocations. Likewise limners, painters, mathematicians, and desigers, exhibit their different works, and impove by

مصوران و نقاشان و مهندسان و طراحان کار و کسب خود را بنظر فیاض در
آورده بتعلیم و اصلاح مقدس می رسانند - کاملان و استادان هر فن در پیش
طبع رسا و خرد خرده‌دان از راه انصاف خط عجز بر جبین می کشند - و
یکطرف اسباب کارزار و آلات پیکار از شمشیرهای یمانی و تیغهای هندی
مرصع و مکلل بجواهر قیمتی و زرههای داودی و بندوقهای بی خطا و دیگر
اجناس قور خانه و سلاح خانه و توپخانه که بجهت احاطهٔ تفصیل هر جنسی
دفتری علاحده مطلوب است از نظر انور مبارک میگذرد - و جوانان سبک
دست گران بار شمشیرهای آبدار بر چورنگها می آزمایند و بیک ضرب گران
دو پاره میسازند - و اکثر اسلحه به بندهای رزم دوست کار طلب مرحمت
میشود - و از یکطرف در آمدن شمشیر بازان چابکدست و در افتادن پهلوانان
و کشتی‌گیران صاحب فن باهم و جوش و خروش هوسناکان دریا و بر و تماشای
غیر مکرر میگردد - یکطرف اهل نغمه و نشاط از خوانندها و گویندهای خوش
آواز و سازندها و نوازندهای معجز طراز از کلاونت و طوایف چه از بندهای سرکار
فیض آثار و چه آیندهای هر ملک و دیار طبقه طبقه فراهم آمده بالحان
داودی غلغله در ملک و ملکوت می اندازند - و بصدای مضراب ناخن بر
دلهای ارباب حال میزنند و بانعامات وافر دامن امید را مالامال می سازند *

the royal instruction. Professors and teachers in every art and science honestly confess their own ignorance, when compared with his Majesty's complete and accurate knowledge therein. In another quarter are set forth to his Majesty's view, warlike stores and weapons, swords of Yemen and India, inlaid and completely ornamented with precious stones; armour like that worn by David, unerring matchlocks, and other articles belonging to the armoury, the arsenal and the artillery department, the detail of which would require a separate volume. And expert robust youths make trial of watered scimitars on hard substances, which they cut asunder at a single stroke. A great quantity of arms is bestowed on servants devoted to war, and who are ever ready at a call. On another side, the entrance of expert gladiators, the conflicts of heroes, the battles of skilful boxers, the attacks and strugglings of combatants in their contests, exhibit spectacles of unbounded variety. On another side are chorus es of singing and mirth, sweet and melodious songsters, and musicians of wonderful skill, natives of Kelawut and Tewayef, in the service of this court, the seat of bounty, together with comers from every kingdom and country, being formed into several bands, make heaven and earth resound with strains like David's, and with the sound of the bow enchant the hearts of anchorites; and in return are loaded with gifts.

(۵) بیان اوقات عدالت و حالات عدل پادشاه عدالت پناه

هرچند اهل شرع و ارباب عدالت و احتساب هر روز در بارگاه معلی
مجتمع شده محکمه اراسته مطابق شریعت غرا و عدالت عالم آرا عمل می
نمایند لیکن بواسطهٔ توفیر رحمت بر خلایق در هفته روزي قرار داده اند که
خود بدولت و اقبال سریر آرای عدالت گردیده مظلومان و داد خواهان را در
حضور اشرف که مامن ستم رسیدگان است طلب فرموده حقیقت هر یکی را
بسمع عدل و انصاف اصغا نموده بر طبق شریعت غرا و عدالت عظمی احکام
قضا جریان صادر میفرمایند - اگرچه سیاست و عقوبت ارباب جرم و تقصیر
آئین عدالت و شریعت است و درخور اعمال و افعال به پاداش میرسند
اما از بسکه لذت عفو و بخشش در ذایقهٔ اقدس پادشاه رحیم طبع جا گرفته به
آئیني و نهجي که منافي قواعد شریعت و عدالت نباشد قلم عفو بر جریدهٔ
اعمال ارباب گناه میکشند - هم احکام شرعي از قوة بفعل می آید و هم آثار
عفو و کرم به مقتضای رأفت جبلی و عطوفت ذاتی بمنصهٔ ظهور میرسد - اکثر
اوقات سواري خاصه اگرچه در ظاهر بواسطهٔ سیر و شکار است لیکن در حقیقت

DESCRIPTION OF THE TIME AND MANNER IN WHICH JUSTICE IS ADMINISTERED BY THE UPRIGHT MONARCH.

Although the expounders of the law and the officers of justice assemble every day at the sublime court, and holding a tribunal, proceed in conformity to the illustrious law and rules of justice, the ornaments of the world; yet his Majesty, out of the abundance of compassion for mankind, has set apart one day in every week, when, in his own auspicious person, being seated on the throne of justice, the oppressed and suitors for redress are called to the august presence, the asylum of the afflicted, and every particular case obtains an attentive hearing; and decrees inevitable as fate are issued, suitable to the illustrious law and supreme justice. Although fines and punishments for offenders are enjoined by law and justice, in retribution of their acts and deeds; yet, because his Majesty's merciful disposition takes delight in pardon and forgiveness, ways and means are devised that do not militate with the rules of law and justice, and he draws the pen of pardon over the page of offence. By his power, legal decisions are carried into execution; and also marks of forgiveness and mercy, proceeding from innate kindness and inherent clemency, are exhibited from the throne. Frequently the royal excursions, although apparently intended only for travelling and hunting, are in fact used as the means of gaining information of the condition of mankind, in order that the needy, without let or hindrance, may lay hold of the skirt of the robe of greatness, and obtain the object of their wishes.

و بجهت اطلاع احوال جهانیان است که ارباب احتیاج بی موانع و مزاحمت
دست بدامن دولت زده کامیاب میشوند *

(۶) بیان آرایش مجلس عشرت قرین در حریم معلی

بعد از فراغ مجلس علما

پادشاه دوران پناه تا انقضاي نصف النهار بنفس نفیس و طبع لطیف و
راي رزین و خرد متین باقسام امور دولت روز افزون پرداخته بحرم سراي
عظمت و اقبال و مشکوي جاه و جلال تشریف برده در مکان فردوس نشان
بانعام و بخشش و داد و دهش و مشاغل حریم مقدس که تفصیل آنرا نسخهٔ
دیگر باید اشتغال مي فرمایند - و پس از منقضي شدن نصف روز در
خلوتخانهٔ خاص باداي نماز با نیاز رضاي خالق ذوالجلال حاصل مي نمایند -
بعد از فراغ نماز ظهر از نعمت خاصه که چندین کارخانه بآن متعلق است و در
ظروف طلا و نقره و چیني هاي نفیس و نادر بر سفرهٔ خاص مي چینند
و بیض آن بهمگنان میرسد متلذذ گشته لمحهٔ در آرامگاه والا که بحسب نزاهت
و لطافت و زیب و زینت نظیر ندارد بر بستر راحت و کامرانی آرمیده پس
از فراغ نماز عصر به غسل خانه والا تشریف مي فرمایند *

DESCRIPTION OF THE ARRANGEMENT OF THE BANQUET OF DELIGHT IN THE SUBLIME SANCTUARY, AFTER THE ASSEMBLY OF THE LEARNED ARE DISMISSED.

His Majesty, the asylum of the age, having engaged himself till past noon on many affairs of the immortal state, with affability, information, and judgment, retires to the Haram Serai of grandeur and auspiciousness, the palace of pomp and splendor, where, on a spot resembling Paradise he employs himself in conferring gifts, presents and donations, and regulating matters relative to the holy sanctuary, the details of which would require a separate volume. In the afternoon he performs prayers in the royal privacy, with humility, and fulfils the will of the Creator, the Lord of Glory. When afternoon prayer is concluded, an exquisite repast prepared in several offices dependent on this department is served up to the roylal table, in dishes of gold and silver, and in rare china; and every person partakes of this bounty. And having tasted a little, he reclines for a short time in the sublime bedchamber, the decorations of which are of unparalleled taste and magnificence. After a short repose on the bed of ease and felicity, he performs the evening prayer, and then proceeds to the Ghosul khaneh.

(7)

بیان محاسن و مکارم اخلاق پادشاه با لطف و اشفاق
در غسلخانه مقدس آخر روز

بادشاه عالم پناه آخر روز در غسل خانهٔ مبارک بر اورنگ خلافت و جهانداري جلوس فرموده بمهمات سلطنت متوجه مي شوند و ديوان اعلى و بخشيان عظام و مير سامان و ديوان بيوتات و ساير متصديان مهمات مالي و ملكي حقيقت امور كلى و جزوي از خالصات والا و طلب و تنخواه تيولها و محاسبات و مطالبات و سامان سپاه و سر انجام كارخانجات و انواع مقدمات دولت بي پايان بعرض اشرف رسانيده در هر باب بر طبق ارشاد بعمل مي آرند - و مطالب عرايض و وقايع اطراف و اكناف ممالك محروسه معروض مقدس ميگردد - و مناشير جهان مطاع در جواب عرايض و واقعات از حضرت خلافت شرف نفاذ مي يابد - و احكام عالم مطاع لازم الاتباع مشتمل بر تاكيد ازدياد معموري و آبادي ملك و رفاهيت حال سپاه و رعيت بشرف صدور ميپيوندد - و اگرچه ابواب خيرات و مبرات اين دولت سراپا بركت همواره برروي جهان و جهانيان باز است ليكن در شهور و ايام و ليالي متبرك اهل علم و فضل و ارباب زهد و صلاح و طبقهٔ

DESCRIPTION OF THE MENTAL ENDOWMENTS AND LAUDABLE DEEDS OF THE AFFABLE AND HUMANE MONARCH, IN THE GHOSULKHANEH, AT THE CLOSE OF DAY.

His Majesty, the asylum of the world, at the close of day, being seated on the throne of sovereignty and power, in the Ghosul-khaneh, attends to the weighty affairs of state. The Dewan Alah, and principal Bukhshees, the Meersauman, the Dewan of the offices, and all the Muttesuddees of the affairs of revenue and government, submit to his Majesty, the particulars of all matters relative to the exchequer and pay, and assignments, of Teyool (or Jageers), investigations of accounts, requisitions, supplies for the army, provisions for the manufacturers, and every kind of business of this boundless government, and in all cases they act conformably to orders. The purport of addresses and intelligence from all quarters of the protected dominions, is also represented to the sacred presence Edicts obeyed by all the world are issued with dignity by his Imperial Majesty, in answer to letters and advices. And positive edicts, worthy to be obeyed, as containing absolute orders for the increase of the cultivation and population of the country, and for affording comfort to the army and the subjects in general, are issued with dignity. Although with this Monarch the gates of charity and munificence are ever extended open in the face of the world, his benefits being universally experienced, yet, moreover, in holy months, seasons, and nights, men of erudition and wisdom, those eminent for piety and virtue, a multitude of Durveishes and

درویشان و فرقهٔ فقرا و جماعت مسکینان و محتاجان هر دیار در حضور اشرف
و اعلی بار یافته بعنایت زر سرخ و سفید دامن امانی و آمال را لبریز می
سازند - و هر سال مبلغها بطریق خیرات بجهت ارباب استحقاق و اهل احتیاج
از خزانهٔ وزن مبارک بصوبجات ارسال می دارند - و چندین مساجد
و مدارس و خانقاه و رباطها و دارالشفاها و امکنه و بقاع خیر از سرکار
فیض آثار بنا یافته و می یابد - در بلدها و شهرها هر روز مبلغی برای لنگر
و بلغور خانه مقرر است که طعام پخته و غله بفقرا و مساکین و یتیمان و بیوها
و مستورها میرسد - و در اکثر موسم مبلغها با نفایس هندوستان بطریق نذر
و خیرات بمکهٔ معظمه میفرستند و در هنگام شام بجمعیت خاطر و لطافت باطن
و ظاهر به آداب تام و نیاز تمام نماز با جماعت میگذارند و فضلا و علما و امرا
و سایر بندها صف در صف ایستاده با پادشاه دین پناه نماز می کنند پس
ازان چندین هزار شمع و چراغ در شمعدانها و فانوسهای مرصع و مینا و طلا در
بزم خاص و مشعلهای بیشمار در گرد و پیش دولتخانه روشن می شود که
گردون باچندین چشم در تماشای ان حیران می ماند - و صلوه خوانان غزل و
رباعی در ازدیاد عمر و بقای دولت پادشاه گیتی پناه بزبان فصیح خوانده

Fakeers, and numbers of the poor and indigent of every country, gain admittance to the noble and sublime presence, and have their hopes and expectations amply gratified by donations in gold and silver coin. Also sums are annually issued from the treasury of the royal weight, to be distributed amongst the poor and needy throughout the Soobahs. Besides, several mosques, colleges, caravanseras, hospitals, and other public edifices have been built, and others are now erecting, through his Majesty's bounty. Likewise, in the towns and cities, fixed sums are daily allowed for the support of religious houses and refectories, where victuals ready dressed, and grain, are distributed amongst the poor and needy, orphans, widows, and chaste matrons. On several occasions large sums of money, together with the choicest productions of Hindoostan, have been sent to the renowned temple of Mecca, in offerings and for alms. At evening the King performs his prayers in the congregation, with confidence, cheerfulness and humility, strictly observing all the prescribed forms; the learned and profound men of the law, the nobility and all the servants of the court, standing in ranks; join in the supplications of his Majesty, the asylum of religion. After that, some thousands of candles and lamps, in enamelled, inlaid, and golden candlesticks and lanterns, are lighted in the royal assembly; and innumerable flambeaux are placed around and in front of the palace, permanent as the heavens; so that the sky, at the sight of so many stars, is struck with amazement. Those who perform the public prayers, after reciting odes and quartans, imploring long life and continuance of health for his Majesty, the asylum of the

آمین می گویند - و بعد از انقضای شام باز بدماغ تازه و طبع شگفته که اصلا متغیر و متبدل نمی شود بلکه در هنگام کار طراوت و تازگی دیگر بهم می رساند بر سریر فلک نظیر تکیه زده همت والا بانتظام امور خلافت مصروف می فرمایند - و گوهر مطالب خاص که از دیدهٔ ارباب بصیرت مخفی و مستور مانده باشد بغواصی فکر عمیق و دستیاری طبع دقیق بچنگ آورده آویزهٔ گوش اهل هوش می سازند - و هیچ مطلبی از مطالب و مقصدی از مقاصد در پیش طبع باریک بین اشرف موقوف و معطل نمی ماند - و هیچ امری از امور در عقدهٔ تعویق نمی افتد - و گره کشائی جمیع معاملات در حضور فایض النور که حلال مشکلات عالم است در طرفة العین میشود *

بیان تشریف فرمودن پادشاه حقیقت پناه

در خلوت سرای دولت و اقبال

پادشاه عادل بیدار دل بعد از فراغ امور هرروزهٔ سلطنت عظمی و حصول جمعیت خاطر قدسی مظاهر از ضبط و ربط معاملات مالی و ملکی و اطلاع بر احوال عالم و عالمیان بشکر و سپاس حضرت واهب العطایا پرداخته نماز عشا را با جماعت ادا نموده در حریم خاص که محل استراحت مقدس و

world, conclude by pronouncing Amen. When the evening service is ended, his Majesty's mind, ever vigorous and unchangeable, being recruited with fresh powers, he seats himself again on the throne, the semblance of heaven, and exerts his great abilities in arranging the affairs of government; and the pearl of extraordinary designs, which lies hidden and concealed from others the most intelligent, his Majesty, by diving in the depths of reflection, with the aid of his discerning mind, grasps the gem, and makes it an ornament for the ear of the wise. No matter or concern of any kind escapes his notice, or is neglected by his sublime and comprehending mind, neither does any weighty affair suffer perplexity through delay, all difficulties being unravelled in the twinkling of an eye, in the presence of the diffuser of light the solver of all human intricacies.

DESCRIPTION OF HIS MAJESTY, THE ASYLUM OF TRUTH, PROCEEDING TO THE PRIVATE APARTMENTS OF WEALTH AND FELICITY.

The just and vigilant Monarch, after despatching the ordinary routine of business relative to this mighty empire, gratifying his noble mind by settling and ordering the affairs of revenue and government, and attending to the concerns of the world and of mankind, next employs himself in offering up praises and thanksgivings to the Majesty of Heaven, from whence all good things do proceed. And when he has concluded the evening service in the congregation, he repairs to the private apart-

معلي است تشريف فرموده با طبع فيض رسان بر مايدهٔ دولت نشسته از سفرهٔ
نعمت بي پايان بدست لطف و احسان ميوهاي لطيف و غذاهاي الوان
به هواخواهان و بندهاي دور و نزديک کرم ميفرمايند - پس ازان باصغاي
حکايات بديعه و نکات غريبه و کتب تواريخ معتبر مثل ظفرنامه و واقعات
بابري و اکبرنامه از زبان مجلسيان فصيح بيان و تاريخ دانان شيرين زبان و
استماع نغمهاي دلکش و دلنشين مغولي و کشميري و هندي تا نصف
الليل در عين آگاهي و بيداري هنگامهٔ بزم روحاني را گرم ميدارند - و صداي
دلرباي ني و کمانچه و دف و دايره و قانون و چنگ و عود و طنبور و رباب
و مردنگ و ڈهولکی و سارنگي و خنجري و ديگر سازها بعالم ملکوت مي
رسد - و بعضي از اوقات در هنگام خلوت رقاصان و نطوهاي هندوستان که در
فن خود طاق اند بقواعد و اصول برقص و جلوه در مي آيند و طرزهاي
غير مکرر و جلديها و چستيهاي تيز تر از باد و برق مي نمايند - آگاهی و
هوشياري اقدس بمرتبهٔ ايست که هر سانحه و واقعه که در هر وقت روي دهد از
صبح تا شام و از شام تا صبح بي فرصت و تعلل بعرض بادشاه حقيقت آگاه مي
رسانند - و تمام شب چوکيداران و چاوشان و شب گردان و عسسان و مستحفظان
و متفحصان و جاسوسان و خبر داران در گرد و پيش دولتخانهٔ والا و در

ments, the mansion of rest and sublimity; where with bountiful disposition, being seated at the table of state, he with the hand of kindness and liberality, takes from the board of boundless munificence delicious fruits and various viands, and dispenses them far and near, amongst his courtiers and attendants. After that, he listens to the recital of choice tales, pleasant sayings, and authentic histories, such as the Zuffernameh, Vakiat Babery, and Akbernameh, delivered from the tongues of the companions, fluent readers, and eloquent historians; which, together, with delightful captivating Moghuly, Cashmeerian and Hindy songs enliven the banquet till midnight; and the exhilarating sound of the flute, viol, drum, tabour, dulcimer, harp, lute, tamboor, rebeck, mirdung (*or long drum*) dheelkee, the fiddle, the tambourine, and other instruments, reach the heavenly regions. And sometimes at the season of privacy, dancers and jugglers of Hindoostan, who are inimitable in their art, dance, and perform according to their method, with infinite variety and expertness, and with agility that outstrips the lightning and the wind. His Majesty's attention to business is so unremitted, that every transaction and occurrence, whenever it happens, from morning till evening, and from evening till morning, is reported to him instantly, without delay in waiting for any prescribed time. Throughout the night, watchmen sentinels, patroles, rounds, guards, emissaries, spies and news-gatherers, are stationed

کوچه‌ها و بازارها بمحافظت و چوکی مقرر اند - دهشت و هیبت و بندوبست
خلافت بمنزلهٔ ایست که مردم شهری و بازاری شبها خانه و دکانها را نموده
بی ملاحظه زندگانی میکنند - و در اردو بازارها و تمام شهر از غایت روشنی
شب تاریک همچو روز روشن میگردد - و در حواشی دولتخانهٔ فلک اساس
چندین امرای نامدار با تابینان خود و نصیریان جان فشان از گرز برداران و
چیلها و غلامان و خانه زادان مسلح و مکمل حاضر می باشند اگر صدائی
از جائی بر میخیزد همان لحظه بسمع حق نیوش پادشاه بیدار بخت
میرسد - و در نصف اللیل صدای نوبت بادشاهی اهل هوش را بجوش
می آرد و ارباب غفلت را هوشیار و بیدار میسازد *

(9) - بیان شمه از کمالات ذات بالاصفات پادشاه عالی درجات

از انجا که عنایت الهی و تائید ربانی در همه جا و همه وقت رفیق حال
فرخنده مآل آن حضرت است در هیچ باب محتاج هیچکس و هیچ چیز
نیستند - اگر دیوان اعلی را بمهمی تعین میفرمایند امور وزارت عظمی از
کل و جز در حضور انور تمشیت می یابد و بر دخل و خرج ممالک محروسه
و حقیقت صوبجات و سرکارها و پرگنات و مواضع و قریات خود بنفس نفیس

in all quarters of the place, the streets, and markets. The respect for government, and dread of its laws is such, that all persons in the city and markets may sleep with their doors open, without any apprehension of danger. And all the military markets throughout the city are in the darkest night as day. In the vicinity of the court, permanent as the heavens, are to be found completely armed and accoutred, many Omrahs, with their dependants and other devotod servants of the state, such as mace-beares, cheelahs, bondmen, and Khanehzad. If a noise issues from any place, instantly it is reported to the ear that listens to justice, the Monarch of vigilant fortune. At midnight the beat of the royal kettle-drum rejoices the hearts of the wise and awakens and puts on their guard those who are negligent.

DESCRIPTOIN OF A PARTICLE OF THE AUGUST MONARCH'S PERFECTION AND SUBLIMITY OF NATURE.

The fortunate condition of this Monarch being constantly aided by the Divine favour and providential support, he needeth not help from any one. If the Dewan Ala is detached on any weighty business, the affairs of the grand Vizarut, general and particular, are transacted under his Majesty's direction; himself inspecting the receipts and disbursements of the protected dominions, and details of the Soubahs, Sircars, Purgunnahs, Mouzahs, and villages; and whatever occurs to his

وا ميرسند ، در تخفيف و اضافهٔ دامي انچه در هر محال بخاطر دريا مقاطر
ميرسد بر طبق آن در دفاتر ثبت ميگردد و قولهاي جاگير و نقدي در حضور
معلي درست مي شود ، و مسودهٔ فرامين سعادت آئين که باطراف و
اکناف ممالک بشرف صدور مي پيوندد باصلاح مقدس مزين ميگردد - و
عرايض و واجب العرضهاي ديوانيان جز و اميذان و کروريان بمطالعهٔ خاص
در مي آيد - و جواب هر مقدمه موافق قانون حق و حساب از حضور پرنور
عز نفاذ مي يابد - و هرگاه بخشيان عظام بجائي تعين شوند اگرچه منصب
و جاگير و مدت ملازمت و خدمت و اضافهٔ اکثري از بندها در خاطر ملکوت
ناظر مضبوط و مقرر است اما بواسطهٔ احتياط محرران واقف کار با سررشتهٔ
کاغذ حاضر مي باشند و بندوبست معاملات کارخانجات سرکار عالم مدار آن
چنان فرموده اند که اگر متصديان بيوتات را نيز کاري پيش آيد داروغگان
و صاحب اهتمامان هر کارخانه بموجب ارشاد مرشد حقيقي سرانجام
خدمت متعلقهٔ خود از قرار واقع مي نمايند ، و در تسطير و تحرير معاملات
مالي و ملکي ذات قدسي صفات محتاج بوزير و دبير نيست - بعضي اوقات
نظر بر ضروريات کار بي مسوده و بلا تامل صفحه صفحه و طومار طومار مناشير
قضا تاثير نگاشتهٔ قلم اعجاز رقم مي گردد - چنانچه در سنه بيستم از جلوس ميمنت
مانوس - که علامي سعد الله خان از عالم در گذشت و عمدهٔ امراي منيع الشان

mind, liberal as the sea, for increasing or curtailing expenses, in every department is inserted in the registers ; and statements of Jageers paid in ready money, are settled in his presence. And drafts of Firmans, of happy purport, that are issued to all parts of the dominions, are improved by his august correction. Addresses and representations from the inferior Dewans, Ameens, and Crories, are submitted to the royal inspection; and answers on every subject, conformable to the laws of justice and equity, are issued with dignity from the enlightened presence. When the principal Bukhshees are appointed to any station, although the Munseb, Jageer, length of service, and additional rank of most of the servants, are well known to his Majesty, yet, in order to prevent any mistake, experienced clerks attend with the papers of every department. In conducting the business of the offices of government, the centre of the universe, matters are so arranged, that if the Muttesuddees are employed in any other business, the Daroghas and overseers of every office, through the aid of the true guide, perform in a proper manner the duties required of them. In writing and inditing on matters of finance and government, his Majesty has no need either of a Vizier or a secretary. On some occasions, where the business is very urgent, he, without making a draft, or considering the subject, writes many pages and rolls of edicts, pervading as fate, with his miraculous pen. In the twentieth year of this fortunate and happy reign, when Allamy Saadullah Khan departed this life, and

معظم خان را که حقیقت حال آن خان سعادت نشان از غایت اشتهار محتاج
باظهار نیست بمقتضاي عنایت و قدرداني از دکن طلب فرمودند و تا رسیدن
خان مذکور جمیع مهمات و معاملات ملکي و مالی را بسمع مبارک اصغا
فرمودند و بر حقیقت مطالبات و محاسبات دولت بی پایان مطلع گردیدند
و از غایت رأفت جبلي و همت ذاتي کروریان و فوطه داران مسلسل و
محبوس را که زیاده از بیست سال در قید بودند و دیوانیان عظام جرأت در
خلاصي آنها نمي توانستند کرد بتصدق فرق مبارک آزاد کردند - و مستوفیان
و مشرفان و پیشدستان و منشیان و محرران دیوان اعلی از نظر مبارک کیمیا اثر
گذشتند و اکثر حقیقت دفاتر خالصهٔ شریفه و تن و تقسیم ممالک محروسه
بمعرفت راي رایان بعرض مقدس و معلی رسید - و کیفیت و خصوصیات
معاملات کل و جز مالي و ملکي بر آئینه ضمیر آفتاب نظیر مکشوف و مبرهن
گشت و بجهت ازدیاد آباداني ملک و رفاهیت رعیت از حضرت خلافت
ضوابط و قواعد و دستورالعملي چند قرار داده اند که ملا فتوري بآن راه نمي یابد -
و در هر ملک و صوبه دیوان و امینان و عمال موافق ارشادیکه از حضور یافته اند
پاس عهد و قول داشته در انچه کثرت معموري و رضامندي رعایا باشد عمل
مي نمایند و باوجود این همه وسعت ملک هندوستان اکثر زمینهای زراعت

thereupon the chief of Omrahs of exalted rank, Mauzem Khan, (whose high character and happy endowments are so well known, that thereis no need of setting them forth in this place,) being distinguished by the royal favour, was called from the Deccan: till his arrival all weighty concerns of government were attended to by his Majesty, and he was apprized of all matters and accounts relative to this boundless empire; and from the excessive inherent kindness and nobility of his disposition, many collectors of the revenues, and treasurers, who had been confined in chains upwards of twenty years, and for whose enlargements the princial Dewans could not presume to intercede, were graciously pardoned and set at liberty. And the conduct of the Mustofees, Mushruffs, principal officers and clerks of the Dewan Ala, was inspected by his Majesty's discerning eye; and every particular relative to the royal exchequers, and the protected dominions, was submitted, through the channel of the Royroyan. The nature and property of all affairs, in general and particular, are displayed in the mirror of his Majesty's mind, in brightness like the sun. For the purpose of extending the cultivation of the country, and for giving comfort to the husbandman, his Majesty has established such rules, ordinances, and regulations, as effectually prevent all impediments thereto. In every district and Soobah, the Dewan, Aumeens, and Aumils in conformity to the orders which they have received from the presence, and in compliance with their engagements, perform whatever may tend to the increase of cultivation, and the satisfaction of the Ryotts. Notwithstanding the vast extensiveness of the empire of Hindoostan, the

مزروع میگردد بلکه اراضي بنجر و اُفتاده بآساني و سهولت لایق زراعت میشود اگرچه مدار آباداني ملک بر موسم بارانست اما در هندوستان چاهها و تالابها و کاریزها و نهرها و رودها بمرتبهٔ وافر است که بقدر ضرورت آب بمزروعات میرسد - و محال خالصهٔ شریفه و جاگیرها معمور و آباد است اگر هنگام سیر و شکار هرجا زراعت زبون یا رعیت شکسته حال بنظر دوربین پادشاه عادل مهربان در مي آید بجهت پرداخت و استمالت بعامل آن محال قدغن و تاکید میفرمایند - و همیشه حقیقت محال خالصهٔ شریفه و جاگیرداران بی کم و کاست بعرض مقدس میرسد - و احکام لازم الاذعان در باب ازدیاد آباداني و حسن سلوک با رعایا بقدغن تمام صادر میگردد و در هیچ باب و در هیچ وقت دقیقهٔ از دقایق احتیاط فرو گذاشت نمي شود *

بیان شمهٔ از خرد وافر و عقل کامل پادشاه دوران پناه

چون ذات کامل الصفات خدیو زمان بکمالات ظاهر و باطن آراستگي دارد در جمیع اوقات سررشتهٔ تدبیر درست و حسن معاش و صفای معاد را محکم داشته هر وقتي انچه لازمهٔ حزم و احتیاط است بمنصهٔ ظهور مي آرند - و در وقتی که پادشاه زادهای نامداری بمهمي یا صوبهٔ تعین مي فرمایند دستور

greatest part of the lands capable of being cultivated, are occupied; and fallow and waste lands are with ease soon restored to cultivation. Although the cultivation principally depends upon the periodical rains, yet in Hindoostan there are such abundance of wells, ponds, watercourses, canals, and rivers, that the requisite quantity of water is carried to the cultivated spots. In a division of the Khalseh Jageer lands, that is cultivated, if during the time of travelling or hunting, it should fall under the acute observation of the just and humane Monarch that the crops have been unfavourable, or that the Ryotts are in distress, he gives positive orders to the Aumils of that quarter to protect and encourage them. Reports are constantly made to his Majesty, of the state of the Khalseh and Jageer lands, without diminution or exaggeration: and the most positive orders are issued for increasing cultivation, and for the ease of the Ryot; and on no subject or occasion is the smallest point of circumspection omitted.

DESCRIPTION OF A PARTICLE OF THE ABUNDANT KNOWLEDGE AND PERFECT WISDOM OF HIS MAJESTY, THE ASYLUM OF THE WORLD

The Lord of the age is endowed with such perfect excellence, both in internal and external qualifications, that on all occaisions he holds fast the thread of good counsel, prudence, and purity of morals; so that there is constantly displayed from the throne the utmost care and circumspection. Whenever any of the renowned and fortunate Princes are entrusted with the management of some particular business, or appointed to govern a Soobah, they receive written instructions for their own particular conduct

العملي درباب نشست و برخواست و آئين سواري و طرز سلوک با امرا و بندها
و انقطاع و انفصال معاملات بر طبق شريعت غرا عنايت ميکنند - و هر بنده را
که بکاري و مهمي تعين مي فرمايند از روي ارشاد و هدايت اندرز و موعظهٔ
چند مشتمل بر خوف و رجا که هر کلمهٔ آن دستور العمل ارباب دانش و بينش
باشد بر زبان الهام بيان ميگذرد - و در معاملهٔ کنگاش و تدبير رزانت رايي و متانت
انديشهٔ اعلی حضرت بمنزلهٔ ايست که انچه بعد از انجام کار بظهور مي آيد
بر آئينهٔ صافي خاطر اول جلوه گر مي شود و تمهيد مقدمات و تشخيص معاملات
بروابط علمي و ضوابط عملي مي فرمايند و حفظ مراتب ظاهر و باطن بقوت خرد
خورده دان آن چنان فرموده اند که عقلاي دانشور ثابت و مسلم ميدارند
و قدرت درک و دريافت اقدس بمرتبهٔ ايست که هنوز بر زبانها حرف مطلب
نرفته از اداي کلام و طرز گذارش اصغاي مدعا فرموده جوابات آنرا بر زبان الهام
بيان مي آرند - ازانجا که ذات کامل الصفات مستجمع کمالات اکتسابي و وهبي
است ماهيت هيچ علمي از علوم و کيفيت هيچ فني از فنون مخفي بر ضمير
خورشيد نظير نيست - و حسن خط مبارک و متانت عبارات اقدس نور افزای
ديدهٔ خط شناسان و خوشنويسان و دستور العمل ارباب انشا و املا است و در علم
سياق و هندسه و رقوم نويسندهای حساب دان در پيش طبع موشگاف حيرانند

as well as how to behave themselves towards the nobility and servants of the state, and how to decide and determine conformably to the resplendent laws; and any inferior officer, who is charged with the execution of any concern obtains from his Majesty's inspired tongue some advice and caution, in terms conveying both hope and fear, for his instruction and guidance, and which might serve to regulate the conduct of men of wisdom and experience. In matters, requiring mature deliberation, his Majesty possesses such strength of wisdom, and depth of reflection, that he foresees what will be the issue of the business; and compərehending and estimating affairs by analogy of theory and rules of practice, issues orders accordingly. In directing on different degrees of known or occult subjects, he exhibits such acuteness of understanding, that the most wise and experienced consider his orders as perfect and immutable; and the faculty of apprehension is possessed by him in such a degree, that, before the matter has scarcely obtained utterance, he from the turn of expression and mode of relating, comprehends the purport, and gives answers there to with the tongue of inspiration. Whereas, his Majesty's noble disposition is desirous of possessing all excellent qualifications, both natural and acquired; so, neither is the substance of any science, or the nature of any art, hidden from his mind, enlightened as the sun. The exquisite beauty of his Majesty's handwriting, and the force of his style, gives, delight to the ablest judges, being models of penmanship and composition. In the application of Syak, Mathematics, and Arithmetic, his extraordinary skill astonishes the most able

و بدریافت و شناخت خصوصیات جواهر مهارت اقدس و نظر باریک بین
اشرف بجائي رسیده که به مجرد مشاهدهٔ رنگ و اندام و وزن قیمت آن
بر زبان الهام بیان میگذرد - و ماهیات و کیفیات اشیا بر آئینه ضمیر الهام پذیر
آن چنان مبرهن و مکشوف گشته که مافوق آن در تصور ارباب بصارت نیاید *

بیان احوال فرخنده مآل در روزهاي جشن

هرگاه کیفیت هر روزهٔ این دولت ابد پیوند بدان مرتبه است که خرد دقیقه
شناس در ادراک آن بحیرت مي گراید پس کمال شان و نهایت شوکت این
دولت را در ایام شریف و روزهای جشن قیاس باید کرد که بچه درجه تواند
بود - یکي از آرایش بساط جلالت مناط بزم خلد آئین تخت مرصع نوروزیست
که بجواهر زواهر و لالي شاهوار بنوعي تزیین و ترصیع یافته که گردون باچندین
چشم نظیر آنرا ندیده - و گوش روزگار عدیل آنرا نشنیده - و قریب یک کرور
روپیه که زیاده از سه لک تومان عراق و پنج کرور خاني ماوراء النهر باشد خرج
آن شده - و بالای آن سریر عرش نظیر شامیانهٔ مروارید دوزی قیمتي برپا مي شود
و پهلوي آن تختهاي متعدد میناکاري و کرسیهاي طلا و صندلي قور خاصه
و دو چتر مروارید دوزی با علاقهاي مروارید کلان و دستهٔ مرصع که بر چوکیهاي

accountants. His skill in the properties of jewels, and the acuteness of his sight, is arrived at that pitch, that at the first glance he declares with the tongue of inspiration, the goodness of the colour, the dimension, weight and value of the stone; the substance and nature of things being displayed in the mirror of his inspired mind, to a degree beyond the power of imagination.

DESCRIPTION OF THE FORTUNATE CIRCUMSTANCES ATTENDING THE FESTIVAL DAY.

The ordinary diurnal arrangements of this immortal empire are conducted with such a degree of judgment, that the most acute observers are amazed in the contemplation thereof; it may therefore be conjectured to what pitch is carried the pomp and splendour exhibited on grand occasions and festivals. One of the ornaments of the glorious surface of the immortal assembly, is the new year's throne, which is so bedecked with brilliant stones and royal pearls, that the sky has never beheld stars so resplendent, nor the like thereof been heard of throughout the universe. On it was expended near a crore of rupees, equivalent to three hundred thousand tomans of Irack, or four crores Khany of Mawerulneher. Over the throne is erected a canopy resembling the empyrean one, embroidered with valuable pearls; and by the side of it are several other thrones and chairs of gold, with Sundalees belonging to the Kowrkhaneh There are also two umbrellas embroidered and fringed with large pearls;

مرصع ترتيب يافته نصب مي گردد - و كوكب هاي مرصع كه قيمت يكي ازان
هفتاد و پنج هزار روپيه است بقرينه يكديگر آويزان ميكنند - و در گرد و پيش
نشيمن مبارك محجرهاي طلا و نقره منصوب مي شود - و از عود سوزها و
مجمرهاي مرصع و ميناكاري بوي خوش بمشام جهان و جهانيان مي رسد و بارگاه
زربفت و كلابتون باف سر بفلك كشيده با ستونهاي نقره و طنابهاي ابريشمي
و خرگاههاي والا و قناتهاي مخمل زربفت و مخمل زردوزي و شاميانه هاي
زربفتي برپا مي گردد - و مفروشات الوان الوان از قاليچها و قاليچهاي پشم
و شال كرماني فرد اول در خور هر مكان و هر جا فرش مي شود و از رايحهٔ فايحهٔ
عطريات روح افزا خاصه مثل عطر جهانگيري و سنتوكه معنبر كه بر بدن لطيف
مبارك مي مالند دماغ اهل مجلس معطر ميگردد - و ارگجهٔ خوشبو كه
باقسام خوشبوئيهاي استعمال مي كنند در خوانها و پيالهاي مرصع و مينا و طلا
درحضور انور مي آرند - و پانهاي مگهي مع پكهورطهٔ (پكهوروٹا) طلا و نقره
و رشتهٔ كلابتون بايستادهاي محفل خلد آئين مرحمت مي شود - و اندر
امرا و بندها باضافه و رعايت سر بلندي مي يابند - و اهل نغمه و انشاط
از مطربان خوش آواز و خوانندهاي نغمه پرداز و طوائف مغولي و هندي مزين

and the poles by which they are fixed over two chairs, inlaid with precious stones, are ornamented in the same manner. There are also inlaid stars, valued at seventy five thousand rupees each, which are suspended at proper distances from each other: and the imperial throne is encompassed with rails of gold and silver. The censers for burning lignum-aloes, and incense pots, are inlaid and enamelled, from whence issues a fragrance that regales the senses of every one present. A pavilion of gold and silver, tissue, and brocade, elevated to the sky, is supported by pillars of silver, and silken tent ropes; together with stately Khurgahs with walls of velvet, embroidery, and brocade, and canopies of rich silks. And according to what is suitable for different places, there are spread various kinds of large and small carpets, made of Carmanian Shawl wool, of the first quality. The royal person is perfumed with the choicest odours, such as essence of roses and essence of amber, diffusing a fragrance that exhilarates the senses of all who are present; and odoriferous Argujeh, being a composition of a variety of perfumes, brought in to the enlightened presence in dishes and cups, inlaid, enamelled, and of gold, together with that species of beetle leaf called Mughee, and spice boxes of gold and silver, with silken strings, are bestowed on the attendants of the paradisiacal assembly. Many Omrahs and other servants are dignified with increase of rank and with donations. Singers with voices delightfully melodious, and companies of Moghuls, and natives of Hindoostan, ornamented and arrayed in dresses of different forms, warble such charming strains as arrest the birds in their flight, and impede

و مرتب بلباسهاي رنگارنگ بصداي دل نشين و صوت دل آويز مرغ را از طيران
و آب را از جريان باز ميدارند - و از انعام و بخشش پادشاه گنج بخش فيض
رسان دست و دامن و سر و بر را پر از زر و زيور مي سازند - و در ايام نوروز جهان
افروز از غرهٔ ماه فروردين تا روز شرف آفتاب عيش و عشرت را رواج ديگر ميباشد
و ايوانها و حجرها و در و ديوار ديوانخانهٔ خاص و عام باهتمام وكلاي پادشاه
زادهاي والا تبار و امراي نامدار بمخمل زربفت و مخمل كاشي و اطلس زرين
و طاس گجراتي و جهالرهاي بادله و كلابتون بانواع زيب و زينت آراسته
و پيراسته ميگردد - و بفر قدوم ميمنت لزوم شاهنشاهي رشك فردوس برين مي
شود نفايس و نوادر بسيار بطريق پيشكش و نياز بنظر انور در آيد - و يكي
از روزهاي جشن مقرري روز عيد گلابي است كه پادشاه زادهاي نامدار
و امراي ذوي الاقتدار و اكثر بندهاي روشناس در خور حالت و منصب
صراحيهاي مرصع و مينا و طلا از نظر انور گذرانيده بشرف قبول سعادت جاويد
حاصل مينمايند و همچنين در ايام بسنت و فصل بهار مجلسهاي رنگين در
سيرگاهها و باغها ترتيب مي يابد *

بيان نقود و اجناس درگاه گردون اساس (12)

خزاين اين دولت عرش اقتدار بيرون از حساب و افزون از شمار است از

the course of waters: and through the munificence and liberty of this bountiful and gracious Monarch, they have their hands and bosoms filled with money and jewels. At the season of the vernal equinox, illuminating the world from the commencement of the month of Firvirdeen until the nineteenth, are various sports and entertainments, the halls and chambers, doors and walls of the public apartments of the palace, through the management of the agents of Princes of high descent, and the renowned Omrahs, being hung and ornamented, with gold and Kashan velvets, Gujerat tissues, rich fringes and different kinds of flowered silk, and being graced with the auspicious footsteps of royalty, excites envy in Paradise. There are presented to his Majesty's resplendent view, abundance of curiosities and rarities, by way of tribute and offering. One of the established festivals, is the Eid Golabee, when the renowned Prince and powerful Omrahs, with other illustrious servants of the state, according to their rank and condition, present to his Majesty flagons of gold, inlaid and enamelled, and obtain immortal honour by his gracious acceptance of them. Also at the festivals of Bussent and the spring harvest, there are various diversions contrived at the country seats and gardens.

DESCRIPTION OF THE COINS, AND OTHER VALUABLE ARTICLES OF THIS EMPIRE, PERMANENT AS THE SKY.

The treasures of this empire, powerful as the empyrean, exceed all cal-

اشرفیها و روپیها چه در رکاب ظفر انتساب و چه در صوبجات و قلعجات ازان زیاده
است که بدفترها گنجد - هر سال کرورها از محال خالصهٔ شریفه و وجوه پیشکشها
و غیر ذلک در خزاین عامره جمع میگردد - و کرور در کرور صرف اخراجات این
دولت بی پایان می شود - هم جمع این دولت روز افزون از احاطهٔ تحریر
بیرون و هم خرج این سلطنت ابد مقرون از اندازهٔ تقریر افزون - و همچنین اقسام
جواهر قیمتی مثل لعل بدخشان و الماس کلان بی جرم و مروارید غلطان آبدار و
زمرد رنگین و عین الهرهٔ اول و یاقوت و زر درخشان و نیلم خوشرنگ - و سایر
آلات مرصع و اجناس میناکاری و اسباب طلای خالص و نقرهٔ بیغش و چینیهای
فغفوری و تحفهای نفیس و نادر از سنگ یشم و بلور صاف شفاف بی خط
و خال و آئینهای حلبی در آئینه دانهای مرصع و طلا و اقمشهٔ نفیسه و امتعهٔ
نادره از نفایس هر ملک و نوادر هر دیار - و اسپان بادپای از عربی نژادان
و بادپایان عراق و خراسان که از پانصد تومان تا هزار تومان قیمت دارند مثل
پادشاه پسند و تمام عیار و کوه زر و ظفر مبارک و محبوب عالم و فیل سفید و امثال
آن طویله در طویله - و اسپان ترکستان و خانه زادان هندوستان که در صورت
و سیرت و راه و رفتار پهلو باسپان عراق میزنند - و کرهای خانه زاد و اسپان

culation and conception: the gold mohurs and rupees at the victorious seat of government, together with what is kept in the Soobahs and fortresses, cannot be comprised in registers: crores of rupees are annually accumulated in the royal treasury from the Khalseh lands, Peishcushes, and other sources: and many crores are disbursed in the charges of this boundless empire; the receipts and expenditures of this increasing empire exceeding the bounds of description or calculation. And in like abundance are all kinds of valuable jewels, such as Badakhshan rubies, large diamonds without flaws, pearls that are perfectly round and clear, emeralds of the most beautiful hue, cats eyes, of the first class, bright topazes, deepcoloured sapphires, and all kinds of implements inlaid and enamelled, utensils of pure gold and of fine silver, the choicest china called Faghforee; together with the choicest pieces of art in perfect clear and transparent jasper and crystal, and Aleppo mirrors in gold and inlaid cases, as well as the choicest stuffs and rarest productions of every country. Also coursers fleet as the wind, of Arabian breed, and horses bred in Irack and Khorasan, whose prices are from five hundred to a thousand Tomans, such as those called the King's Choice, Standard Value, the Golden Mountain, the Happy Victory, the Beloved of the World, the White Elephant, and other similar appellations, are kept in a number of stables: besides horses of Turkistan, and those bred in the royal studs of Hindoostan, which, for figure, temper and motion, are equal to the horses of Irack: likewise colts from the royal studs; Cutch horses, and large mares, in droves; and ele-

کچهي و اسپ مادهاي کلان گله در گله - و فيلان کوه مثال فلک رفتار مثل
سمورت و عالمگج و گجراج و بنراج و اورنگ گج و مهاسروپ و مهاسندر و جگت
سوبها و فيروز جنگ و ديگر فيلان فوج و قور و جنگي سلسله در سلسله و حلقه
در حلقه - و شتران بغدي و جمازهاي تيزرو و اشتران تيز رفتار قطار در قطار
و گاوان توانا هزار در هزار و بهلهاي گجراتي و ارابهاي باربردار منزل در منزل -
احيا و آلات کارزار و ادوات و آلات پيکار در قور خانه و سلاح خانه از شمشيرهاي
اليماني مثل اکبرشاهي و خونريز و وارپار و صفدر و صف شکن و بي بدل و
امثال آن و تيغهاي مغربي و جنوبي و هندي و جمدهر و خنجر و کپوه مرصع
و مکلل بجواهر قيمتي قبضه در قبضه - و سپرهاي پوست کرگدن نقاشي کار
استادان نادره کار معه گلهاي مرصع و مينا - و تيرهاي گجراتي و کمانهاي
ولايتي و لاهوري و ملتاني - و نيزهاي فرنگي - و زرههاي داودي و بکتر
و جوشن و چلقز و خود وغيره مع پوششهاي زربفت و مخمل فرنگي و کاشي
زياده از شمار - و اسباب کارخانجات سرکار فيض آثار و سرانجام و سامان توپخانه
از توپهاي کلان نامي مثل قلعه کشا و دشمن کش و دشمن کوب و فيروزجنگ
و دشمن گداز و غير آن و توپهاي هوائي و بندوقهاي بيخطا مثل بي بدل

phants firm as mountains, and fleet as the spheres, such as Soomerut, Alumguj, Gujraj, Bunraj, Aurunguj, Mahaseroop Mahasunder, Juggetsewbha, the victorious in battle, and a great number of other elephants belonging to the troops of the Kowr, and those for fighting; camels of the Boghdee species, and swift dromedaries; Jernazehs, and fleet mules in strings, thousands of strong oxen, and a great many Gujerat chariots, and carts for carrying loads. Also warlike weapons and implements, both in the Kowrkhaneh and the arsenal; such as Yemen sword blades named Akbershahy. and the shedder of blood, the slicer, the devaster of ranks, the breaker of ranks, the nonpareille, and the like; together with western, southern, and Hindy swords, Jemdhers, Khunjers, Kupwahs, inlaid and ornamented with precious stones in great number; shields made of rhinoceros's hide, ornamented with paintings by rare artists, and others inlaid and enamelled; likewise Gujerat arrows, and Tartarian bows, Lahoree, Multanee and European spears: Daowdee armour, coats of mail, cuirasses, gauntlets, helmets &c. There are also numberless dresses of Europe and Cashan brocades and velvets; together with furniture for the several departments of his prosperous state; and artillery, ammunition and stores, large cannon that are famous, such as the subduer of fortresses, slayer of the enemy, smiting the adversary, the triumphant, melting the enemy, &c. also mortars and unerring matchlocks, such as the nonsuch, the wonder of the

و نادر الزمان و زنبورک و گجنال و شترنال و هتنال و گولهای کلان و خورد سرب
و باروت و امثال آن از احاطهٔ تصور افزون است، و پیوسته در کارخانهٔ والا توپهای
کلان باهتمام توپ‌سازان فرنگی و دکنی استعمال می‌شود و هنگامهٔ توپ
سازی همیشه گرم است - و صاحب اهتمامان چابکدست مکرر توپهای عظیم
را بر گردونها و عرابها و رهکلها بار کرده بکابل و قندهار برده‌اند و آورده‌اند - و هر
توپی را که انتقال و حرکت آن از مکانی بمکانی در کمال صعوبت و دشواریست
چند فیل و چندین گاو توانا و عمله و فعلهٔ فراوان از راهها و دریاها و کوهها و
جنگلها و جاهای صعب و دشوار به آسانی کشیده می‌برند - و چون اسباب
دولت و مواد حشمت از کلی و جزوی در همه جا و همه وقت آماده و مهیا
است و کارفرمایان و کارپردازان در امتثال امر قضا نفاذ کمر خدمت و اهتمام
بسته حاضر میباشند هر کاریکه مشکلتر ازان نباشد به آسانی هرچه تمامتر صورت
انجام و پیرایهٔ اتمام مییابد و هیچ کار در هیچ وقت موقوف و معطل نمیماند *

بیان طور و ترتیب سواری پادشاه فلک اشتباه بروز عید

اگرچه در هنگام سیر ممالک اقالیم طنطنه و دبدبهٔ سواری هر روزهٔ انجمن

age; besides wall pieces, Gujnals, and Shutternals, and Hutnals, with large and small shot, and lead and gunpowder, and so forth, in quantity beyond conception. And in the royal foundery, under the direction of Europeans, and dexterous gun-founders, large cannon are continually cast, the business of this department being conducted with great spirit; and skilful and able persons have frequently transported large cannon, on machines, carts and carriages, from Kabul to Kandahar; and whenever there is any great difficulty in transporting and moving a gun from one place to another, some elephants and strong bullocks, with a number of men of this department, easily draw them through roads, rivers, and wilds, and over mountains. And whereas all the ways and means of supporting power and greatness in general, and particular, are ever in readiness in all places, and at all seasons, at the same time that the superintendents and managers of every department are always able and willing to execute orders immutable as fate; so, the most arduous enterprize is accomplished with the greatest facility, no business or opportunity being neglected.

DESCRIPTION OF THE MANNER AND DISPOSITION OF THE RETINUE THAT ACCOMPANY ON FESTIVALS, THE MONARCH SUBLIME AS THE FIRMAMENT.

Although, when his Majesty travels over his territories and dominions,

و اعلی بمرتبهٔ است که از غایت کثرت و ازدحام خلایق و آواز نفیر و نقاره و
صدای کوس و کرنا زلزله در زمین و زمان می افتد - اما در روز درآمد شهرها
و نهضت باطراف ممالک سواری ارفع بشافی و آئینی ترتیب می یابد که
دیدهٔ ارباب نظر در تماشای آن حیران می ماند - خصوص در روز عید از شان
و لوازم و اثاثهٔ این دولت بی پایان و حشمت بیکران تفرج در تفرج و تماشا
در تماشا می شود - و از دولت خانهٔ والا تا عیدگاه ارباب توزک و اهتمام
و یساولان چابکدست راهها و کوچها و بازارها صاف و هموار میسازند - و در تمام
شهر از در و دیوار و دوکانها و راسته وبازارها به دیباهای رنگارنگ آئین بندی
می شود و خلائق بی شمار از شهر و نواحی فراهم آمده بر منازل سه طبقه و
چهار طبقه و پشت بامها و طاقها و رواقها بر می آید - و در بازارها و کوچها و
راهها عالمی مجتمع میگردد - و آفتاب سپهر جاهٔ و جلال شاه گنج بخش دریا
نوال گاهی بر سمند خوشخرام گران باز و گاهی بر فیل فلک سیر کوه مثال
سوار دولت گشته بعیدگاه تشریف می فرمایند - و از هر طرف زرهای فراوان
نثار فرق مبارک می شود و فیض آن بخلایق میرسد - چتر کلان آسمان فرسا
در پیش - و آفتاب گیر فلک نظیر در هر دو طرف - و مورچهلها و چوریهای

such is the ordinary state and splendour of the sacred and sublime cavalcade, that the great concussion of people, together with the sound of kettle-drums and blasts of the trumpets, occasion an earthquake; yet this is greatly surpassed on those days when he makes his entrance into a city, or in marching to different parts of the Empire; at which times the sublime cavalcade is conducted with such order and magnificence, that the spectators are struck with amazement at the sight thereof; especially on a festival day, when the pomp and state of this boundless and magnificent Empire affords an unparalleled show of delight and splendour. From the palace to the Eidgah, Marshals and Yessawuls clear and prepare the way. Throughout the city, the doors, walls and shops in the streets and markets are decorated with silken stuffs, of various colours. People innumerable of the city and suburbs are collected together, in houses of three and four stories, on the edges of roofs in balconies and galleries, at the same time that all the markets, lanes, and streets are thronged by the populace. The sun of the firmament of pomp and glory, the Monarch, bestower of treasures, who is bounteous as the sea, proceeds to the Eidgah on a stately powerful steed or mounted on a elephant swift as the spheres, and firm as a mountain, whilst abundance of money is flung on all sides amongst the populace. In front is carried an umbrella touching the sky, and on each side a lofty aftabgeer; behind are the principal officers with chowries and fans

دستهٔ مرصع در دست خاصان - و مقربان شاه والا قدر بلند اقبال سایه وار عقب
خورشید آسمان عظمت - و پادشاهزادهاي نامدار و شاهزادهاي کامگار ستاره وار
گرد پایهٔ سریر خلافت - و امراي عمده پیش قور و سایر امیران و امیرزادگان
و بندهاي جلو - و گرز برداران گرز طلا و نقره بر دوش - و چیلها و غلامان و خانه
زادان و فدویان حلقه بگوش - با کلگیها و کمرهاي مرصع و آراستگي و پیراستگي
تمام پیادهٔ در جلو - و صداي زنگ جلوداران بگوش ناهید میرسد - و اسپان
عربي و عراقي با زین و یراق مرصع و مینا و طلا و ابائیها و زین پوشهاي مخمل
زربفت طلا دوزي - و فیلان سواري خاصه معه تخت مبارک و حوضهها و زینها
و سازهاي مرصع و طلا و گدیلهاي مخمل زربفت و افیال چهتردار و نشانهاي
صورت شیر و نقارهاي اسپی و کرنا پیش پیش - و قور خاصه از شیر نشان و
پنجه و تمن و طوغ و کوکبهٔ طلا و نقارهای نقره بر فیلان با جهولهای مخمل
زربفت و سقرلاط ولایتی زردوزی در عقب - و لوازم دولت مثل میزان و شمشیر
و برچهی و کمان و ترکش و ڈهال و بندوق و غیره در دست امیرزادگان اهل
خدمت - و سواریهاي خاصه مثل تخت روان و سنگهاسنها و پالکیهای مرصع و

inlaid with precious stones, like the shadow after the sun in the firmament of greatness. The renowned and fortunate Princes, like stars surround the foot of the throne of Empire. The Kowr is attended by the principal Omrahs, and in the suite are others of the nobility and servants of state; mace-bearers, carrying on their shoulders gold and silver maces, together with Cheelahs, bondmen, devoted servants with jewels; marching with the utmost order and discipline, whilst the sound of the bells of the Jolowdaran reaches the ears of the planet Venus. The Kowr is preceded by Arabian and Iraky horses, with saddles and trappings inlaid and enamelled and of housings and saddlecloths of gold velvet and embroidery; and elephants of state, bearing the auspicious throne: and howdahs, with trappings and harness inlaid, and of gold; and housings of velvet wove with gold and other elephants carrying umbrellas and standards, with the figures of lions; then come horses, with kettle-drums and trumpets; next follow the Kowr, or insignia of royalty, consisting of the figure of the lion, the hand, the tementowgh, the golden stars, the silver kettledrums, and an elephant decked in housings of gold velvet, and Europe broad-cloth, embroidered with gold: in the retinue are the appendages of state, such as the scales (or *crossed swords*) swords, spears, bows, quivers, shields, matchlocks, &c. carried by the sons of nobility, who have entered into the service. In the retinue is also the Khaseh Sewary, such as the Tukhtrewan, thrones, palkees, inlaid with precious stones, enamelled and

صیقا و طلا با ملاقهای مروارید کلان و بهلهاي گجراتي پوشش مخمل زربفت و
و امثال آن بانواع زیب و زینت در جلو میباشد - و میر توزکان جیغهاي مرصع
بر سر و عصاهای مرصع در دست و یساولان باعصاهاي طلا و نقره - و خدمتیها
سرگرم بارگاه آسمان جاه - و تا عرصهٔ عیدگاه خدم و حشم از برق‌اندازان
بلباسهاي گوناگون از دگلهاي مخمل و خلعتهاي الوان - و تفنگچیان پیاده
ملبس به نادریهاي سقرلاط ولایتي - و باندارن و نشان برداران با بیرقها و
نشانهاي دارائی بسمهٔ طلا دو طرفه ایستاده میشوند * و در و دیوار و کوچه
و بازار رونق گلشن و گلزار بهم میرساند - و در هر قدم و هر مکان تفرج و
تماشاي رنگین میشود - و از آواز شادیانه و صداي کرنا و سورنا آهنگ شادي
و شادمانی بچرخ اطلس میرسد * بادشاه هفت اقلیم زینت بخش تخت
و دیهیم شادان و فرحان و خرم و خندان تماشا کنان فیض‌رسان بعیدگاه تشریف
میفرمایند - و بآن عظمت و شوکت و رفعت فرق فرقدین سای را در سجدهٔ
حضرت رب العزت بر جانماز و زمین نیاز گذاشته با طبقات انام از خواص و عوام
بائین پادشاهان اسلام نماز با جماعت میکنند - و در هنگامیکه خطیب بر منبر

of gold and with fringes of large pearls; also Gujeerat chariots, covered with gold, velvet, and such kinds of ornaments; the whole attended by Meer Toozeks, with Jeegâhs of precious stones on their heads, and in their hands wands inlaid with jewels; yessawals bearing gold and silver staffs, and the Khidmuttea zealously devoted to the service of the sublime court. All the distance to the Eidgah, both sides of the way are lined with the retinue and servants, consisting of Berkundazes in various dress coats of quilted velvet, and different kinds of Khelauts; and foot matchlockmen, arrayed in Nadirees of Europe broad cloth; and rocketmen, and flag bearers, carrying flags and banners of Dariey silk, stamped with gold. The doors, walls, streets, and bazars, of themselves form a parterre and flower garden; every step that you move through every place affording a new and delightful prospect; and in the sprightly notes of the trumpet and sackbut, the sound of joy and gladness is conveyed to the chrystalline sphere. The Monarch of the seven climates, who adds lustre to the throne, and to the diadem, proceeds to the Eidgah with a placid countenance. diffusing satisfaction and delight into the hearts of the spectators; and amidst all this pomp and splendour, that head which is exalted to the greater [and the lesser bear, is bowed down in adoration of divine providence, and prostrated on the earth in prayers and supplication, in the congregation of the people of all conditions, with whom he performs his devotions, conformably to the manners of Kings professing the faith. And whilst the preacher in

بذکر القاب سامي و آباي گرامي بندگان اعلی حضرت خاقان زمان و دعای
بقاي عمر و دولت خليفهٔ جهان زبان حق بيان را بلند آوازه مي سازد بعنايت
خلعتهای فاخر و زرهای وافر سر باوج آسمان ميسايد ٭

بيان سواري پادشاه بحر و بر هنگام سير و سفر خير اثر

در هنگام نهضت رايات عاليات و ايام سفر خير اثر پيشخانهٔ سعادت نشان
ترتيب مي يابد و از هر منزل خوش منزلان و صاحب اهتمامان و داروغه و
مشرف و عمله و فعلهٔ فراش خانه از فراشان و بيلداران و سقايان و غير ذلک
پيشتر رفته مکان قابل دولتخانه انتخاب نموده گريوه و مغاک را انباشته پست
و بلند را هموار ساخته چبوترهای کلان متعدد در خور هر جا و هر مکان درست
مي سازند . و در هر منزل دولتخانهٔ مکمل و مرتب از آرامگاه مقدس و
خلوتخانه و غسلخانه و ديوانخانهٔ خاص و عام و خواص پورها و ڈيوڑيها و
دروازها و ديگر جاها مشتمل بر اسپکهای اطلس باف زري و خرگاهها و راوٹيهای
مخمل کاشاني و اطلس فرنگي و سقرلاط ولايتي زردوزي و شاميانهای
زربفتي و درپردهای مخمل زربفت و سراپردهای مخمل کاشاني و اطلس
فرنگي و قناتهای مخمل و چهينت مچهلي پٹن و اقسام زيب و زينت بطول

the pulpit recites his great titles, and extols the ancestors of the mighty Monarch of the age, and lifts up his voice in supplications for the long continuance of the life and prosperity of the Khalif of the universe, he is rewarded with costly garments and abundance of money, so that his head is raised to the summit of heaven.

DESCRIPTION OF THE TRAIN WHICH ATTENDS THE MONARCH OF SEA AND LAND, ON HIS PROSPEEOUS EXCURSIONS AND JOURNIES.

Whenever the sublime standards are displayed and during prosperous journies, the auspicious Peishkhanah is prepared, and at every stage Khushmunzels and other officers, the Darogah, the Mushreff and others, belonging to the Ferashkanah, campcolourmen, water-carriers and such like, go on before, and, making choice of a spot fit for the royal encampment, fill up all excavations, and level the ground, where they prepare several platforms suitable to every place and situation. At every stage is pitched a complete set of tents, consisting of the sacred sleeping apartments, the public hall of audience, apartments for the women, fitted up with windows, and other accommodations, such as Uspucks covered with satin and tissue, royal Khurgahs and Rowties made of Kashan velvet, and Europe satin and broad cloth embroidered with gold, canopies of gold stuffs, hangings for doors, made of gold velvet, and curtains of the same materials, tent walls of velvet and Masulipatam chintz ; these

یک کروه برپا می شود و در گرد و پیش دولتخانهٔ مقدس بازارهای متعدد
مشحون به نعمتها و اجناس و اشیای گوناگون ترتیب می یابد و دایرهای
اختر برج جاه و جلال شاه والاقدر بلند اقبال و پادشاه زادهای نامدار و
شاهزادهای برخوردار و امرای عظام و سایر بندها بمثل و فاصلهٔ مقرر و منصوب
میگردد و بواسطهٔ کثرت عظیم و طول و عرض احاطهٔ اردو بر هر دایرهٔ نشانی
می گذارند که دایرهٔ هرکس از دور بنظر در می آید و انبوهی و ازدحام
لشکر ظفر اثر بمرتبهٔ میشود که ازین منزل تا منزل دیگر خیمه بخیمه و طناب
بطناب اهل اردو فرود می آیند و در هر منزل جهانی تازه آباد می شود -
بمجرد بر آمدن پادشاه عالم گیر از دولتخانهٔ فلک نظیر کوس کامرانی و نقارهٔ
شادمانی می نوازند که صدای آن بگوش ناهید میرسد - و اعلی حضرت
خاقان زمان نوبت به نوبت بر سواریهای خاصه مثل فیل فلک شکوه و سمند
سبک سیر و گران بار و تخت روان و سنگهاسن مرصع با دبدبه و طنطنه و حشمت
و شوکت تمام سوار دولت گشته شکار کنان و صید افگنان بدولتخانهٔ مبارک
تشریف می آرند - و بخشیان عظام و امرا و منصبداران و سپاه ظفر آثار بیرون
از شمار با سایر خدم و حشم و فیلان و اسپان و دیگر آلات و علامات دولت روز

tents are a cose in extent: around and in front of the Dowletkhaneh, are erected several markets, stored with all kinds of viands, articles and wares. The pavilions of the Star, the constellation of pomp and splendour the auspicious Monarch, together with those of the renowned Princes, the King's sons, of happy endowments, the principal nobility, and of all the other attendants, are placed in due order, at fixed distances: and on account of the great length and breadth of the boundaries of the camp, a flag is set up at every tent that the quarters of every one may be distinguished at a distance; and the number of the victorious troops is so very great, that the tents and tent-ropes extend from one stage to another, and at every stage a new world is peopled. As soon as the Emperor, the conqueror of the world, steps forth from the Dowletkhaneh (which resembles the sky,) the drum of prosperity and the kettle-drum of mirth are beaten with such spirit, that the sound thereof reaches the ears of the planet Venus. His sublime Majesty, the Khakan of the age, has different modes of conveyance; mounted either on a stately elephant, or on a fleet and powerful steed, or else carried on a Tuhktrewan or in a Sunghassen of gold and silver, inlaid and enamelled, he proceeds with the utmost pomp and magnificence, amusing himself with hunting and hawking to the next stages. In the train are the principal Buckhshies, the Omrahs, Munsebdars, and victorious troops; elephants and horses, and all the insignia of state. The retinue of the

افزون در قور مي آيند و سواري حضرت بيگمات و اهل محل از اسپان و فيلان
آراسته و چندولها و محفها و پالكيها و ڈوليهاى مرصع و مينا و طلا و نقره
و عماريهاى پوشش مخمل زربفت و نشادها و بادلها و سرادقهاى (پرده) زرنگار بآئين
تمام ترتيب مي يابد و ناظران و خواجه سرايان و ديگر منسوبان و متعلقان لوازم
اهتمام را بجائى مي رسانند كه صبا را مجال عبور نمي ماند و فرقهٔ راجپوتان
كه در شجاعت و اخلاص مشهور اند همچو كوه آهن در گرد و پيش سواري محل
مي باشد - و باين كثرت و هجوم و اجتماع خواص و عوام و انبوهي عمله و فعلهٔ
كارخانجات و ساير خلايق و علايق و عوايق اردو هيبت و حكم قضا جريان و هراس
و ملاحظهٔ سياست عدالت پادشاهي بمرتبه ايست كه هيچكس بميوه
و مزروعات دست نمي تواند كرد مگر شخصي كه دست از جان بشويد و دست
خود بدست خود قطع كند - و بجهت اهتمام راهها و زراعتها امرا و منصبداران
و احديان تعين مي شوند - و در هر سفر داروغه و امين پايمالي مقرر است
كه اگر باوجود ضبط و اهتمام زراعت تلف شده باشد زر نقد از سركار خالصهٔ
شريفه مي دهند - و چون طبع پادشاه عالم پناه راغب سير دريا است از
مستقر الخلافت اكبرآباد تا دار الخلافت شاهجهان آباد كشتيهاى سواري خاصه

Begums, and other persons of the seraglio, consists of dressed elephants and horses, chundowls, Mahaffehs, Palkees and Doolies ornamented with gold and silver inlaid and enamelled, and curtains bedecked with gold; the whole being conducted with the utmost order and regularity. The superindents, eunuchs, and other servants and dependants, observe such proper precautions, that it is impossible even for the Zephyrs to pass. The train of the Mahal (or seraglio) is encompassed by a band of gallant and loyal Rajpoots, resembling a mountain of iron. Amidst this immense multitude of great and small, the officers of the different departments, the dependants and followers of the camp, such is the fear and awe impressed by the command inevitable as fate and so great dread of his Majesty's justice and discipline, that, on a march, no person presumes to touch any fruit or standing crops, excepting one who having washed his hands of life, has resolved to be his own executioner. For the protection of the roads and the standing crops, there are appointed Omrahs, Munsubdars and Ahdyans; and on a march, it is the business of a Darogah and an Aumeen to estimate any damage, in order that if, notwithstanding these regulations and precautions, the standing crops should suffer any injury, they may issue ready money from the royal exchequer. His Majesty being fond of making excursions on the water. there are kept in readiness from the city of Akberabad to the capital Dehly, for the royal conveyance, boats

به پوششهای زردوزي و نشیمنها و محجرها و قبهها و کلهای مرصع و مینا
و طلا مرتب و مزین میشود . و صدای شادیانه و جوش خروش دریا بملاء
اعلی میرسد - و از عقب سواري خاصه کشتیهای اهل محل و کشتي و سفینه
و زورق امراي عظام با پوششهای رنگارنگ بهم بترتیب تمام میروند وروی دریا
لاله زار میگردد . و ضابطهٔ این دولت بیکران بحدیست که در سیر و سفرها
کشتیهاي خاصه بر ارابها بار نموده در آردوی ظفر قرین میارند و در تالابها
و رودها انداخته سیر و شکار ماهی و مرغ آبي میفرمایند - و در سفرهاي
دور دست در هر مالک بر سر هر گذر کشتیهاي خاصه موجود و مهیا است *

بیان کیفیت و کثرت و جامعیت اُردوی معلی

اُردوی گیهان پوي شهریست روان و ملکیست همیشه آبادان - و کثرت و
هجوم اُردوي جهان پیما از ناطق و صامت بمرتبهٔ میشود که پهلو بپهلو و دوش
بدوش و پاي بپاي یکدیگر گذاشته میروند . و ارباب حرفت و صنعت که وطن
مالوفهٔ آنها اُردو بازار است و خانه بر دوش این طایفه است با احمال و اثقال
و اهل و عیال بجمعیت خاطر و فراغ بال با افسانه و ترانه طي منازل مي
نمایند و در کوچ و مقام باهم کتخدائیها میکنند و توالد و تناسل پسر و دختر در

ornamented with coverings and seats of gold embroidery, and rails and knobs either inlaid, enamelled, or of gold; and the shouts of the rowers, with the noise of the dashing and foaming of the water, resound to the sublime regions. The royal barge is followed by those with the women, whilst the barges, and large and small boats of the nobility, follow in the greatest order and regularity; the surface of the river resembling a bed of tulips. Such is the order and good management of this boundless empire, that on parties of pleasure and journies, royal boats are conveyed on carriages along with the retinue, and which being launched into lakes and rivulets, his Majesty enjoys the sports of hunting and fishing. In all remote situations, royal boats are kept in readiness at every ferry.

DESCRIPTION OF THE NATURE, EXTENT, AND MULTITUDE OF THE ROYAL CAMP.

The camp, which measures the world, is a moving city, a country always in a flourishing state! and the crowd and multitude of people and cattle therein is such, that they move on, side by side, and shoulder to shoulder, and foot against foot of one another. Artificers and mechanics, to whom the market of the camp is their beloved native country, and who are said to carry their houses on their backs, march, with their women, bag and baggage, with contented minds, joyfully telling stories, or singing. Whether marching or halting, they intermarry,

اُردو میشود و اطفال را در سبد انداخته و سبد را بر دوش گذاشته بمنزل میارند ۔
چون حفظ الهي و عدالت شاهنشاهي شامل حال خلایق است با این همه
انبوهی و ازدهام خلایق که از احاطهٔ تصور بیرون میباشد طفل یک روزه تا
پیر صد ساله از دمت و پاي اسپ و فیل سلامت میرود - و مطربان و رقاصان
و بازیگران هر دیار نغمه کنان و دف زنان مي آیند و صداي جرس و زنگ
و زنگوله و آواز مردم و شور و غوغاي انسان و حیوان بفرسنگها میرسد - و از
غایت هجوم بعرض دو کروه راه میروند و بر دریاها و نالها و کتلها و جاهاي
نشیب و فراز کثرت خلایق بمرتبهٔ کمال میشود - بر دریاهاي کلان پلهاي محکم
و عریض متعدد مي بندند - و صاحب اهتمامان جائي ایستاده خلایق را
بسهولت مي گذارند و انبوهي لشکر ظفر اثر و سایر الناس بمرتبهٔ میگردد که
مردم تا دو روز و سه روز بر کنارهٔ دریا توقف مي نمایند و اکثر اوقات براي
رفاهیت مردم مقام پادشاهي نیز واقع مي شود - و از غایت کثرت پسر از پدر
و دختر از مادر جدا میشود و باز بهم میرسد - و از هر کس هر چه گم شود
عسسان و جاسوسان گرفته مي آرند و مردم مال خود را شناخته میگیرند - و اگر
شخصی از راه دور شبهاي تار به اردو بیاید و خانهٔ آشنا نیابد نزدیک بدولتخانهٔ

beget and bring forth sons and daughters in the camp, and the newborn infant is brought in a basket to the next stage. The care of divine providence, and the blessings entailed on the royal justice, are extended to all conditions of people; so that amidst this immense concourse, exceeding the boundsof imagination, the infant of one day, and the old man of one hundred years of age, pass unhurt amongst the feet of horses and elephants. Minstrels, and jugglers of all countries proceed singing, and beating their drums, whilst the ringing and tinkling of great and small bells, joined to the noise and clamour of men and cattle, may be heard at the distance of pharsangs; and so great is the multitude, that the line of march is two cose in breadth; and at rivers, defiles, and other places that are difficult to pass, the crowd and press is inconceivable. Over great rivers several strong bridges are thrown, and careful officers are placed at proper stations to enable the people to pass over with ease. The number of the victorious troops and people of all descriptions is so great, that sometimes they are detained two or three days, before the transportation of the whole across a river can be completed; and sometimes, for the ease of the people, his Majesty halts at the passage. Such is the bustle and confusion that sons lose their fathers, and daughters are separated from their mothers, but rejoin them after a time: whatever is lost by any person, the officers of the police recover, and restore to the rightful owner. After a long march, when any one does not arrive till late on a dark night,

والا زیر اکاسی دیا یعنی چراغ آسمانی شب میگذارند و ازانجا سراغ مطلب
میگیرند - و در سفر کابل و کشمیر مدار بر مزدور سر باریست - و مزدور کشمیر
هزار در هزار از کشمیر تا بپای طهطه بهم می رسد و زیاده از مزدور هندوستانی
بار بر میدارد - چنانچه در سبدهای کلان آدم بیمار را گذاشته و سبد را بر پشت
انداخته می برند - و انچه در ملکها و شهرهای عمده بهم نرسد در اردوی
معلی که مرجع اصناف خلایق و مجمع خوبیهای آفاق است آماده و مهیا
است - و سوداگران و بیوپاریان و جوهریان و صرافان و اقسام مردم و سایر اهل
حرفه و صناعت از نقود و جواهر و امتعه و اشیای هر دیار دوکانها مملو دارند و هر
راسته و بازار از بزاز و بقال و عطار و غله فروش و حلوا فروش و روغن گر و طباخ
و کله پز و قصاب و صیاد و مرغ فروش و ترکاری فروش و گل فروش معمور - صنف
دیگر از شال فروش و رفوگر و خیاط و بافنده و نداف و اتوکش و ابریشم فروش
و چهاپه گر و رنگریز و اسلحه فروش و شمشیرگر و تیرگر و کمانگر و صیقلگر و آهنگر
و درودگر و خراط و چرمگر و سراج و پالاندوز و نمدگر و پوستین دوز و قالی فروش
و نمد فروش و کهنه فروش و دیگر خورده فروشان که از آئینه تا شانه و از رشته تا
سوزن در بساط آنها است بافرزندان و متعلقان خانه در اردو دارند - و طبقهٔ و فرقهٔ

so that he cannot discover the quarters of any of his acquaintance, he passes the night under the Akassy dyah, or the sky lamp. where he makes the necessary inquiries. On marches to Cabul and Cashmeer every thing is transported on the heads of porters, thousands of whom offer themselves for hire from Cashmeer to the borders of Tatah, and carry heavier burthens than those of Hindoostan, insomuch that one of these porters will carry on his shoulders a man in a large basket. Many articles that are not procurable in large countries and cities, are to be found in the royal camp, it being the resort of all descriptions of people, and the repository of the choice productions of every country. Merchants, dealers in grain, jewellers, and other classes of men of business, and all kinds of artisans and mechanics, have shops stored with money, jewels, merchandize, and goods of every country; and in every street and market are linen-drapers, grocers, druggists, corn-factors, confectioners, oilmen, cooks, jelly-makers, butchers, gamecatchers, and flower-sellers, in a flourishing condition; besides other classes, such as dealers in shawls, ruffugurs (or fine drawers,) weavers, taylors, cotton-carders, uterkush, silk men, linen-printers, dyers, armsellers, sword cutlers, arrowsmiths, bow-makers armourers; black-smiths, carpenters, turners, curriers, harness-makers, pack-saddlers, feltworkers, old brokers, and other retail dealers, who expose on their carpets small wares from a looking-glass and a comb to thread and needles, and all of them with their families reside in the royal camp.

دیگر از کتب فروش و کاتب و صحاف و کاغذ ساز و مهره کش در کوچ و مقام
بکار خود مشغول اند - و بازار خرید و فروخت برده و اسپ و سایر جانوران چرنده
و پرنده و دیگر اشیا علیحده ترتیب می یابد - و در هر بازار بایعان و دلالان
مقرر و معین اند و در بازار آسیای کثیر درگردش است و در هر طرف
صدائی و نوائی و شور و غوغا است - باین حال هیچ کس را قدرت بر زیاده
سری و شوخی و بی اعتدالی نیست و از ضبط و اهتمام و بندوبست داروغها
و صاحب اهتمامان درسفر و حضر نرخ غله و اجناس بیک طرز است و همیشه
درست می ماند - ارزانی و فروانی هر جنس و هر چیز بمرتبهٔ اعلی میشود
و کاه و هیمه گنج درگنج بهم میرسد - و دوای هر درد و مصالح هرکار و عمله و فعله
هر قسم در اُردو موجود است - و آخر روز در وسط اُردو از هر طرف بازاری آراسته
میشود - و اقسام خلایق از سپاهی و اکابر و اصاغر سوار و پیاده نشسته و ایستاده
تماشا می کنند - و انواع اشیا و اجناس و سایر ما یحتاج سفر و حضر در معرض
خرید و فروخت میاید - و در شبها هنگامهٔ داد و ستد و خرید و فروخت گرمتر
تراز روز میشود - هر یکی مشغول بکاری - و در پیش هر دوکانی چراغ افروخته
و تمام روی بازار بچراغان روشن گشته - و درهر جا قصه خوانان و نغمه پردازان

There are moreover other classes and tribes, as booksellers, scribes, book-binders, paper makers, and paperpolishers, who on marches, and on halting days, are busied in their respective vocations. There is a distinct market for buying and selling slaves and horses, and all kinds of creatures that graze or fly; and other goods are exposed for sale separately. In every market are established sellers and brokers. In the bazar large corn-mills are worked, so that on all sides there is noise and clamour; nevertheless no one is allowed to be guilty of violence, oppression or intemperance. Through the order and good management of Darogahs, and other diligent officers whether on a march or at a fixed station, the price of grain and other articles is always at the same price, without any variation; every thing in the highest degree of cheapness and perfection. Grass and fire wood are also in great plenty; and materials for every work, and servants of every description, are to be procured in the camp. At the close of day, a market from all quarters is held in the midst of the camp, where all descriptions of men, soldiers, great and small, horse and foot, sitting and standing, are looking about them: and every sort of goods and wares with all kinds of necessaries for a march, are brought to this place of traffic. At night, traffic is carried on with much more spirit than during the day, every body being employed in some business or other. In front of every shop a lamp is lighted, so that the whole face of the market is illuminated. In every place story tellers, musicians, dancers, and jugglers of every country, exhibit their respective feats. Before the tent of every

ورقاصان و بازیگران هردیار در کار و کسب خود گرم - و در پهلو خانهٔ هر امیری
و فقیری و در اطرف و جوانب آردو لنگرها و مکانها برای فقرا آماده - و چاوشان
و مستحفظان در هر طرف آن شهر عظیم الشان هوشیار و خبردار میباشند *

بیان احوال صید و شکار خاصه

در سرکار والا جانداران شکاری صحرائی از شیران نامی و هزبر و ببر و پلنگ
و تازی شکاری و غیره قلاده درقلاده و آهوان جنگی و اهوان آهوگیر راس در راس
و پرندهای آسمان پرواز از شنقار و بازها و شاهین بی نظیر و بحریهای بی
مثل و جره و باشه و امثال آن دست در دست - و عمله و فعله چون قراولان
و قوش بیگی و قوش خان و میر شکاران و شکار بازان فراوان - شکار شیر و پلنگ
و هزبر و ببر خاصهٔ پادشاه شیر شکار است - و شکار آهو و نیله گاو و گورخر به
بندوق خاصه می شود و از غایت صفائی شست تیر آنحضرت بی خطااست
و از شنقارها و بازها و شاهینهای آسمان پرواز و بحریهای فلک تاز و جرههای
تیزرو و باشهای زود رس که از دست مبارک به پرواز می آیند آنقدر چرز و دراج
و مرغابی و قاز و کلنگ و غیره شکار می شود که باکثر بندهای دور و نزدیک
میرسد - همچنین در دریا و کولابهای و رودها و تالابها به نشاط و انبساط تمام
شکار ماهی و مرغابی میفرمایند و در هر ملک و هر شهر بجهت محافظت
رمنها و شکارگاهی خاصه میر شکاران و قروالان مقرر و معین اند - هرگاه حکم

Ameer, lives a Fakeer; and on different sides of the camp are established refectories and accommodations for the poor. Chaouchies and watchmen are attentive and vigilant in all parts of that great city

DESCRIPTION OF THE ROYAL TRAVELLING AND HUNTING.

There are many wild beasts belonging to the sublime court such as lions, tigers, &c. fighting and decoy deer, coursing greyhounds also birds that soar the sky, such as falcons, hawks, matchless royal falcons, behrees, jurehs, budhehs, &c. the officers of this department, such as Kerawuls, the Koshbegee, the Koushekan, Meer Shekar, and huntsmen, are very numerous. The pursuit of the lion is appropriate to the Monarch, (*styled* the hunter of the lion;) deer, the neelgau, and the rhinoceros are also royal game: and such is his Majesty's dexterity in archery, that his arrow never errs. The high soaring and fleet falcons, hawks, royal falcons, behrees, juhrees, and bashahs, that are let fly from the royal head, seize such a quantity of bustards, quails, teal, geese, cranes, &c. that they are distributed amongst the servants of all ranks. In like manner, on rivers and lakes, his Majesty enjoys the sports of fishing and fowling in the highest perfection. For the preservation of the parks and royal hunting seats, in every country, city and town, there are stationed Meershikars, and Kerawuls.

اقدس بشکار قمرغه صادر میگردد صاحب اهتمامان چابکدست چند هزار مرد
اجوره دار از شهر و قصبها فراهم آورده از هر چار طرف احاطه نموده شکار بسیار
از جانوران دشتي و کوهي آماده و مهیا گردانیده از راه دور حلقه را تنگ تر ساخته
بجاي معین میرسانند ؛ اعلی حضرت خاقان زمان با اختران برج دولت و اقبال
یعني پادشاه زادها بان مکان تشریف برده باحظاظ و انبساط تمام بدفعات شکار
میفرمایند مابعد ازان حکم جهان مطاع عالم مطیع علی العموم شرف نفاذ
مي یابد و فیض آن بخاص و عام میرسد *

When his Majesty gives orders for hunting in the Kummghah, the appointed officers exert themselves in collecting together from the cities and towns some thousands of hired men, and having encompassed a space of ground, abundance of game, consisting of animals of the wilds and mountains, are thus drawn together ; the circle is then gradually reduced, till they arrive at an appointed spot, whither his Majesty and the Princes having repaired, enjoy the sport in the highest perfection; after which his Majesty gives permission for the diversion to be general.

عرض غرض خاص

عرض احقر بندگان محمد کبیر الدین احمد بخدمت حضرات ذي درجات
پارسي آموزان هند اینست که زمان ممتد میگذرد که هندوستان و اهل هندوستان
را با اهل ایران مخالطت کم است و اتفاق مجاورة و محاورة کم - ازین روست
که طرز تعلیم و تعلم ما هندوستانیان در پارسي زبان چنین افتاده است که ما
مردم هند در خواندن و نوشتن عبارت فارسی حسب محاورات قرون ششم و
هفتم و هشتم ماهر میشویم اما در گفت و شنید بالکل نابلد و بلید میباشیم
اگر از خاک ایران ملائی عالم معانی و بیان یا شاعري فصیح اللسان یا لري از
قریات و کوهستان پارس و خراسان وارد هندوستان میشود و با ما پارسي دانان
هند حرف میزند او از آسمان میگوید و ما از ریسمان * نه او زبان و بیان ما را
مي فهمد و نه ما لب و لهجهٔ آنان را - آن وقت عجیب زحمتی میباشد که
آنرا اگر ستوهان جان بگویم بجاست و اگر کاهش روان پندارم رواست * ازین
رو فقیر برخي از عبارات و محاورات جدید را اینجا در سلک تحریر کشید - تا
مهارت و مؤانست بطلبه و اطفال با محاورهٔ حال پیدا گردد *

A SPECIAL INSTRUCTION.

The representation, which this humble servant of God, KABIR UDDIN AHMAD, makes to those gentlemen of distinguished social position in India, who study the Persian language is that for a considerable time past the intercourse between the natives of India and the inhabitants of Persia has become less frequent, and the opportunities of mixing and conversing together few. For this reason, the ways and methods of instruction in Persian of us, inhabitants of Hindustan, have been such that we are acquainted with the reading and writing of the Persian language in accordance with the usage and phraseology of the sixth, seventh and eighth centuries, but of the spoken language we are quite ignorant. If a learned Mullah or an eloquent poet from the land of Iran, or even if an ignorant boor from any of the villages and mountains of Persia and Khorasan comes to Hindustan, and falls into conversation with any of us in India, he speaks of the heavens, and we of a rope, or in other words, he cannot understand what we say and to us his language is a mystery. The unpleasantness of such a situation may well be said to wear the heart and weary the soul. For this reason, I have here given some specimens of the modern language in order to enable students to obtain an acquaintance with the idioms and usages of the present day.

سرگذشت وزیر خان لنکران

[پنجاه سال قبل ازین کنار دریای خزر در شهر لنکران خانهٔ میرزا حبیب وزیر واقع میشود * وزیر در اطاق دم اندرون نشسته و حاجی صالح پیش روی او ایستاده است *]

وزیر — حاجی صالح شنیدم برشت میروی - راست است

حاجی صالح — بلی آقا میروم

وزیر — حاجی صالح خدمتی بشما رجوع خواهم کرد بایست انجام بدهی - بجهة همین بود شما را خواستم

حاجی صالح — بفرمائید آقا - با جان و دل برای انجام فرمایشات سرکار حاضرم

وزیر — حاجی صالح - باید یک نیم تنهٔ زری آبی در رشت بدهی بدوزند - تا امروز مثلش را در لنکران ندیده باشند - همین که نیم تنه حاضر شد - میدهی بزرگر بیست و چهار دانه دوکمهٔ طلا - از تخم مرغ کوچکتر و از تخم کبوتر بزرگتر درست میکنند - دور یخه‌اش میدوزند - وقت برگشتن همراه خود بیاور - اینهم پنجاه دانه طلاست - [پولها درمیان کاغذ پیشش میگذارد] خرج کن - هرچه کم آمد برگشتنت درینجا کارسازی میشود - زود برمیگردی یا خیر

THE TALE OF THE KHAN OF LANKURAN'S VAZIR.

(*THE scene is laid at the town of Lankuran on the shore of the Caspian, some fifty years ago, in the house of Mirza Habib, the Vazir. The Vazir is seated in a room at the entrance of his harem, and Haji Salih is standing before him)*

Vazir. Haji Salih, I have heard you are going to Rasht. Is that true?

Haji Salih. Yes Sir, I am going there—

Vazir. Haji Salih, I would confide a certain service to you. You must carry it out for me. It was on this account I sent for you.

Haji Salih. Be pleased to command Sir. I am ready with life and heart, to carry out the orders. of your Excellency.

Vazir—Well Haji, you must get a blue gold embroidered jacket made in Rasht; and the like of it they must never have seen to this day in Lankuran. When the jacket is ready, you get a gold-smith to make-twenty four gold buttons—smaller than a hen's egg, bigger than a pigeon's—let them be sewn round the collar of the jacket. At the time of your coming back bring it with you and here are fifty pieces of gold.

[*He puts the coins wrapped up in paper before him.*] Pay for it all; whatever may be wanting when you return here, it shall be settled. Are you coming back quickly, or not?

حاجي صالح — تا يكماه ديگر بر ميگردم - كاري ندارم - پول نقد ميبرم
ابريشم بخرم برگردم .. اما آقا اگر اندازهٔ نيم تنه معلوم ميشد - بسيار خوب
بود - انجا كه بدوزند شايد تنگ و كشاد بشود يا كوتاه و بلند بيايد - در
خدمت سركار مقصر بشوم.

وزير — عيب ندارد قدري كشاد و بلند بدوزند - اگر اندازه نيامد - اينجا
درست ميكنند

حاجي صالح — آقا نميشود كه پارچه‌اش را بخرم و دگمه اش را هم بدهم
بسازند - بياورم اينجا - هر كس كه ميخواهد بپوشد باندازهٔ قد او ببرند بدوزند

وزير — اخ ايه بندهٔ خدا - شماها عجب عادت كرده‌ايد بزبان گفتن و
اظهار معرفت نمودن - مقصودت اينست من مطلب پوشيده را بيساخته آشكار
بتو بگويم - تو كه نميداني اگر من آنرا اينجا بدهم ببرند بدوزند بچه قيل
و قال خواهم افتاد - و چه اوقات تلخي خواهم كشيد

حاجي صالح — خير آقا - من چه ميدانم

وزير — پس من لابد بايد پيش از وقت ترا از مطلب خبردار كنم - تا
بازار هم كه رفتي بهر كس رسيدي شهرت بدهي كه وزير بمن چنين و چنان
خدمت رجوع كرده است - آسايش را بما حرام كني - نگذاري آسوده بنشينم

Haji Salih. In another month I shall be back: I have no business to transact. I am taking ready money to buy silk with, then I return. But Sir, if the size of the jacket were known it were better, for when they sew it there in Rasht may be it will come too narrow or too broad, or be too long or too short, and then I shall have been deficient in the service of your Excellency,

Vazir. No matter if they do make it a little too broad or too long. If the size does not come right they can set it straight here.

Haji Salih.—Will it not do Sir, if I buy the cloth, and then have the buttons made and bring them here? Whoever may be going to wear it, let them cut it out here and make it up according to the size of her figure.

Vazir.—Oh, you men! you have all of you got a curious habit of over-talking, and making a display of your knowledge. So your intention is that I should tell you clearly all about this private affair. Don't you know if I give that jacket to be cut out and made up here, what a questioning and gossiping I shall happen upon? and what bitter times I shall have of it?

Haji Salih.—No, Sir; what do I know about it?

Vazir—Then I must perforce make you acquainted with the matter beforehand, lest when you now go to the bazaar, and meet somebody, you spread about that the Vazir has confided to you such and such a service, making peace impossible to us,

عزیز من مطلب اینست - دو ماه بعید نوروز مانده است - میخواهم چیزی
غریبهٔ در عید بشعله خانم ببخشم اگر اینجا بدهم بدوزند - زیبا خانم هم یک
همچو چیزی خواهد خواست - بگیرم اضافهٔ خرج است باو زیبندگی ندارد .
نگیرم از قال و قیل خلاص نخواهم شد - همه روزه مایهٔ درد سر و اوقات تلخی است

حاجی صالح — آقا مگر وقتی که دوخته اش را بخشیدی - زیبا خانم
دیگر مثال آنرا نخواهد خواست

وزیر — الله اکبر ! عجب گیر تیفتادیم مردکه بتو چه - بتو هرچه میگویند
تو برو همان طور کن وقت دادن خواهم گفت خواهرم زن هدایت خان رشتی
این نیم تنه را برای شعله خانم سوقات فرستاده است - آن وقت زیبا خانم
نمیتواند مرا مقصر کند این حرفها را اینجا بکس گفته نگفته ها

حاجی صالح — خیر آقا من چه حد دارم سر شما را فاش کنم - لایق
ریش منست

وزیر — بارک الله - ده برو مرخصی

[حاجی صالح تعظیم کرده از اطاق بیرون میرود پشت سر آن زیبا خانم

and not allowing of our sitting down in quiet. My good friend, the matter is this: In two months it will be New-Year's Day, and I want to give a present of something rare to Sholih Khanum on the festival. Now, if I give the thing to be made up here Ziba Khanum, too, will want something of the same kind. If I get it, my expenditure is increased, and it does not tend to her adornment; if I do not get it, I shall never be free from her jabber and talk, and my every day's bread will be a cause of headache and bitter times.

Haji Salih.—But when you present the jacket, Sir, will not Ziba Khanum want another like it?

Vazir.—Great Allah! in what strange straits do we fall! You mannikin! what affair is it of yours? You go and attend to whatever people tell you to do. At the time of giving it I shall say, that my sister, the wife of Hidayet Khan of Rasht, has sent this jacket as a present to Sholih Khanum. Ziba Khanum can't then reproach me with neglect. But you will not mention a syllable of my words to any one here, eh?

Haji Salih—No, indeed, sir; what affair is it of mine to divulge your secrets? Is that worthy of my beard?

Vazir—Allah bless you: Go! be off with you! you are dismissed!

[Haji Salih having made his obeisance goes out of the room. When his back is turned, Ziba Khanum suddenly, and with both her hands, throws open the other door of the room and comes in crying

زود آن درب اطاق را دو دستی سخت باز کرده داد و فریاد کنان داخل میشود -
وزیر از این صدا تکان خورده هولناک پشت سر نگاه میکند]

زیبا خانم — برای زن سوگلیت نیم تنه یخه دوکمه طلا فرمایش میدادید بارک الله بمردی شما خواهید گفت خواهرم زن هدایت خان برای شعله خانم سوقات فرستاده است - بارک الله - خواهرت را بمن میشناسانی - خواهر تو از خسیسی مثل تاجرهای اصفهانی پنیر را توی شیشه کرده نانش را پشت شیشه میکشد - حال همچو شده است که نیم تنهٔ پنجاه و شصت تومانی برای زن تو سوقات بفرستد - یعنی من آنقدر احمقم که اینرا باور میکردم

وزیر — ضعیفه - مرا ترساندی - چه چی میگوئی چه سوقات - چه نیم تنه - دیوانه شدهٔ مگر [illegible]

زیبا خانم — هیچ طفره نزن - زبانت را برمگردان - حرفهایکه با حاجی صالح میزدید همه را مو بمو تا آخرش شنیده‌ام - همان ساعت که حاجی صالح را خواستی فهمیدم - بقلبم اثر کرد - آمدم یواشکی پشت آن یکی در اطاق قایم شدم - گوش دادم دیدم همان طور است که خیال کرده بودم - خدا مبارک کند نیم تنهٔ یخه دکمه طلا برای زن سوگلیت - چشم تیمور آقا روشن -

and screaming. The Vazir, startled by this noise, looks in a frightened way behind him.]

Ziba Khanum – So you were giving orders for a jacket with a gold buttoned collar, for your favourite wife ! Allah bless your manliness! And you are going to say, "My sister, Hidayet Khan's wife, has sent this as a present to Sholih Khanum ?" Allah bless you! So would you tell me this about your sister !—about your sister who in miserliness is the equal of the Isfahani merchants, putting her cheese into a bottle and rubbing her bread against the outside of the glass only ! And now it comes to pass that she sends a jacket worth some fifty or sixty tomans, as a present to your wife ! That is to say, I am such a fool that I should have believed this.

Vazir – Woman, you frighten me. What are you talking about ! What present? Are you gone mad ?

Ziba Khanum—Don't make a pretence! don't turn your tongue round. The words that you spoke to Haji Salih, I heard them all, letter by letter to the very end. When you sent for Haji Salih I understood it, at the very time—it impressed my mind; I came softly and stood behind that door there of the room; I listened, I saw that it was even as I had imagined! May Allah make that jacket with gold buttons on the collar a lucky one for your favourite wife ! Won't Timur Aka's eyes brighten ! The

برای سوگلیش نیم تنهٔ تازه فرمایش رفته است - بپوشد پیش چشمش قر بدهد
وزیر — زنکه چرا حرف مفت میزنی تاکی از نامربوط گفتن خود دست
بر نمیداری - هیچ خجالت نمیکشی پیش روی من بعیال من تهمت میبندی
ناموس مرا بباد میدهی - قباحت هم خوب چیزیست در دنیا حیف نباشد
زیبا خانم — اگر من هم میخواستم ناموس ترا باد بدهم - یکی از این
جوانهای خوشگل و رعنا دست میآوردم - با او عشق بازی میکردم - ناموس
ترا زن سوگلیت باد میدهد که شب و روز با تیمور آقا صحبت دارد است چند
دفعه کنیزم بچشم خود دیده است

وزیر [رنگش پریده] — من بحرف تو و کنیزت هرگز باور ندارم
زیبا خانم — تنها ما نمیگوییم - همه اهل لنکران این عمل را میدانند -
میگویند تو چشمت را روی هم گذاشتهٔ - مثل کبک سرت را زیر برف کرده
خوب و بد خودت را نمیفهمی - خیال میکنی مردم هم نمیفهمند
وزیر — این حرفها چه چیز است میزنی - شعله تیمور آقا را چه میشناسد
اورا کجا دیده است

order has gone out for a new jacket for *his* favourite! She will put it on and coquette about before *his* eyes!

Vazir—You little old woman, why do you talk nonsense? For how much longer are you *not* going to use self restraint in your improper talk? Have you no shame? Before my very face you throw slander on my family! You give my reputation to the wind! A sense of propriety is a good thing in the world! Is this not a shame.

Ziba Khanum—Well! If I had wanted to give your good name to the wind, I should have taken in hand one of these good looking, pretty young fellows and made love to him. It is your favourite wife who gives your good name to the wind, who by day and by night is in the company of Timur Aka. How many times has my maid not seen this with her own eyes?

Vazir. [*his-colour-going*.] I never believe either your word or your maid's.

Ziba Khanum—We don't say it alone; every body in Laukuran knows about this affair. They say that you have closed your eyes, and like the partridge, have put your head under the snow;—that you do not understand what is to your happiness or to your sorrow, and that you imagine other people do not understand either!

Vazir—What words are those you say? What does Sholih know about Timur Aka? Where has she seen him?

زیبا خانم — خودت نشان دادۀ خودت نمودۀ

وزیر [بصدای بلند] — من نموده ام - من نشان داده ام

زیبا خانم — بلی که تو نشان دادۀ - البته نه خودت نشان دادۀ - پس من نشان داده ام - تو بودی روز عید ماه روزه آمدی بزن سوگلیت گفتی خان در بیرون قلعه بیگزاده‌ها را بکشتی میاندازد - تو و نساخانم هم با خواجه و کنیز بیآئید - در مردرو بپای دیوار قلعه فرش بیندازند - بنشینید تماشا بکنید - آنها هم راه افتادند رفتند - آنجا تیمور آقا همهٔ بیگزاده‌ها را بزمین زده - شعله خانم یکدل نه هزار دل عاشق و گرفتار او شده - دیگر کسی چه میداند بچه حیله دست آورده است - اگر یک روز نبیندش آرام ندارد - نگفتمت با این من و سال دختر تازه جوان برای تو شایسته نیست - بحرف من گوش نکردی حالا سزاتست بکش -

وزیر — خوب است - برو گم شو - بس است کفایت کرد - ویلم کن - کار دارم

زیبا خانم [لند لند کنان رفته زیر لب میگوید] - من چرا گم شوم - زن سوگلیت گم شود و تیمورش - همانها برای تو خوبند

Ziba Khanum—You yourself pointed him out ; you yourself showed him to her.

Vazir—[*at the top of his voice*]. I showed him to her ? I pointed him out ?

Ziba Khanum—Yes, indeed, *you* pointed him out ; did I then point him out, do you think ? Was it not you who came on the feast-day at the end of the Month of Fasting, and said to your favourite wife, "The Khan is going to let the young nobles wrestle out by the ramparts, so you come and Nisa Khanum too, with a maid, and the chambarlain : have a carpet spread on the path under the fort wall, to sit there and look on at the sight." And they all set out and went there. There, Timur Aka threw all the young nobles : and Sholih Khanum not with one heart, but with a thousand hearts, fell in love and was captivated by him. For the rest, who knows by what trick, she got into communication with him ? And now, if she does not see him for a day, she has no rest. Did I not tell you that with your age and years, a youthful girl was not a fit wife for you ? You would not listen to my words ! Now this is your punishment, so endure it.

Vazir—Very good ! Go, be off with you. It is enough ! I have heard sufficient. Leave me alone, I have got work to do.

Ziba Khanum—[*going off muttering, says under her breath*], Why

وزیر [تنها] — عقلم قبول نمیکند که شعله خانم صاحب این عمل بوده
باشد اما احتمال کلي میرود زور و قوت تیمورآقا را دیده خوشش آمده
است - بچهٔ جاهل بیخیال پیش این و آن تعریفش کرده است - زنکه از
حسودی حرفهای او را بدل بستگي نسبت داده چاه از برایش میکند - بهر
حال میبایست شعله را از این صرافت انداخت و بطوری حالیش کرد که تیمور
آقا چندان پر زور نیست - انها را که زمین زد همه بچهاي یکوجبي بودند -
شاید باین تدبیر وصف تیمور آقا را از سر خود بیرون کند دیگر بزبانش نیاورد -
برخیزم بروم پیش خان - بعد بر گردم بیایم بروم اطاق او به بینم چه میکنم
[بر میخیزد برود]

زیبا خانم [اندرون آمده] — امروز براي شام و نهار هرچه میل دارید
بفرمائید بپزند

وزیر - زقوم زهرمار - خوراکي بمن خوراندي که اگر یك ماه دیگر هم
نخورم باز سیرم

[میخواهد برود - وسط اطاق غربالي افتاده بود - متفکر چشمش بطرف
درب مي افتد پایش را بگوشهٔ دمان غربال گذارده آن سرکمان بلند شده تراق

should *I* be off? Let your favourite take herself off, and her paramour too. But such as they, are just good enough for you!

Vazir—[*alone*] My mind will not believe that Sholih Khanum has perpetrated this action. But it is very possible that having seen Timur Aka's strength and manliness, she was delighted by it; and the silly child has thoughtlessly praised him to this one and that, then the old woman, from envy ascribes her words to being in love, and would dig a snare for her. Anyhow, it will be as well to rid Sholih of this idea, and in some way persuade her that Timur Aka is not so powerful as all that. Those whom he threw to the ground were but puny boys! Maybe by this plan I can put Timur Aka's good qualities out of her head, and so she won't bring him any more on her tongue. I will get up and go before the Khan; then, after that I will return, to come and go to her room and see what I can do.

[*He gets up to go*]

Ziba Khanum [*coming in*]. Be pleased to command what you desire for breakfast and dinner to-day, that they may cook it.

Vazir—You have given me such thorns and snake venom already to eat, that if I do not eat again for another month I shall still be satisfied!

[*He is about to go out, In the middle of the room a sieve has fallen down; lost in thought, he goes on with his eyes towards the door*

برانوش میخورد - زانوش را گرفته اخرو کرده مینشیند - رو بزنش داد کشیده]
اخ مردم - این غلبیر اینجا چه میکند پدر سوختها

زیبا خانم [متعجب] — من چه خبر دارم چه میدانم غلبیر اینجا چه
میکند - هر وقت اینجا میائی فحش و جنگ برای ما می آوری - نیم تنه
را دیگری بپوشد فحش را ما بشنویم

وزیر — فراش

[حیدر فراش از دهلیز باطاق آمده دست بسینه سر فرود میکند - زیبا
خانم رویش را پوشانیده میرود بگوشهٔ اطاق]

وزیر [خشمناک] — حیدر این غلبیر میان اطاق چه میکند

حیدر فراش — آقا - دم صبح اطاق را جارو میکردم کریم مهتر غلبیر دستش
بود اینجا آمد قدری حرف زد برگشت رفت - معلوم میشود غلبیرش را اینجا
گذاشته رفته است

وزیر — آن مهتر قرمساق را صدا کن به بینم - [فراش میرود پی مهتر]
الله اکبر - مهتر اطاق من چه کار دارد - غلبیر توی اطاق من چه میکند - امروز

and puts his foot on the edge of the rim of the sieve, when the other rim springing up, his knee gets a blow. Then, holding his knee, and with a livid face, he sits down yelling at his wife.]

Akh! I am killed! What is this sieve doing here? O! sons of burnt fathers!

Ziba Khanum—[*in astonishment*]. What do I know about it! How can I tell you what the sieve is doing here? Every time you come here you bring us abuse and discord. A certain other person may wear a jacket—we, only get your abuse.

Vazir—Farrash

[*Haydar, the farrash, coming from the passage into the room crosses his chest, and bows. Ziba Khanum covers her face, and goes into the corner of the room.*]

Vazir—[*in a rage*]. Haydar, what is this sieve doing in the middle of the room?

Haydar the Farrash.—Sir! at early dawn I was sweeping the room when Karim the groom came in here, with a sieve in his hand; he said a few words, turned and went off again. It is evident that he went away and left his sieve here.

Vazir—Call that rascally groom. Let me see to it! (*the farrash goes off after the groom*). Great Allah! what business has a groom in my room?

از هر طرف اوقات تلخي براي من رو ميدهد - هروقت من اين آطاق خراب ويران
شده ميآيم بي خطر بر نميگردم
زيبا خانم — البته براي اينكه شعله خانم اينجا نيست حالاكه همچو است
ديگر چرا اينجا ميائي هميشه برو اطاق شعله خانم
[فراش و مهتر داخل مي شوند]
وزير [باكمال تغير]— پسره - كريم - تو در اُطاق من چه كار داري - جاى
تو طويله است بچه جرأت باطاق من پا ميگذاري پدر سوخته
مهتر — آقا - من يک دقيقه آمده بودم از حيدر بپرسم شما امروز سوار
ميشويد پرسيدم زود هم بيرون رفتم
وزير — پس اين غلبير را چرا اينجا انداخته رفتة
مهتر — غلبير دستم بود - واسهٔ اسپها جو گلبيز ميكردم بدهم فراموشم
شد - اينجا مانده است
وزير — بعد چرا نيامدي ببري
مهتر — هيچ عقلم نرسيد كه اينجا مانده است ازان وقت تا حال هم پي
غلبير ميگشتم
وزير [بمهتر و بعد بفراش]— تو عقلت كجا بود حرامزاده حيدر - آقا بشير

what is a sieve doing inside my room? To day bitter times come on me from all sides. Every time that I come into this infernal room I never can go out of it without some mischance.

Ziba Khanum—Ofcourse, because Sholih Khanum is not here! Now that being so, why do you come here any more? Always go to Sholih Khanum's room.

[*The farrash and the groom come in*]

Vazir]*in a perfect rage*). Karim, you boy what business have you in my room! your place is the stable! How dare you set foot in my room you son of a burnt father!

Groom—I had come here but for a moment, sir, to ask Haydar if you would ride to day. I asked, and went out again immediately.

Vazir—Then why did you go off and drop this sieve here?

Groom—I'd got the sieve in my hand for cleaning the horses' barley with, and giving it to them. I was forgetful—it must have remained here.

Vazir—Then why did you not come back and fetch it?

Groom—It never came to my mind that it had been left here, but from that time to this I have been going about after that sieve.

Vazir (*to the groom, and afterwards to the farrash*)—Where

ناظر را صدا کن الان بیاید اینجا - چوب و فلک را هم با خودت بیاور - سه نفر
فراش هم از بیرون بگو بیایند اینجا [فراش میرود]

مهتر — [بنا میکند بلرزیدن و گریه کنان میگوید] - آقا مرا تصدق بفرماید -
سر خان

وزیر [بغیظ ملایم] — نفست بگیرد پدرسگ

مهتر [شیون کنان] — آقا قابانت شوم - غلط کردم گه خوردم مرا بقبر
پدرت ببخش - غلط کرده ام با پدرم با مادرم دیگر هرگز اینجا پا نمیگذارم

وزیر — خفه شو تخم خر

[در این اثنا آقا بشیر ناظر - حیدر فراش یکدسته چوب زیر بغلش گرفته
با فلک و سه نفر فراش دیگر داخل می شوند سرفرود میآورند]

وزیر [بفراشان] — بیاندازید ناظر را - پاهاش را فلک کنید

[فراشها ناظر را انداخته فلک را حاضر کرده پاهاش فلک میکنند - دو نفر
فلکه میگیرند دو نفر چوب بر میدارند]

وزیر — بزنید . [فراشها می زنند]

was your recollection then, you base born! Haydar, call Aka Bashir, the steward—let him come here at once; bring with you, too, the sticks and the pole. And tell three farrashes to come in here from outside.

(The farrash goes out.)

Groom—(*begins to tremble. and says, weeping*), Be pleased to forgive me, sir, by the Khan's head.

Vazir)in a voice suppressed from rage). Stop your breath, you son of a dog.

Groom [*blubbering*]. O! may I be your sacrifice sir! I have done wrong, but I have eaten dirt! By your father's tomb forgive me! I have done wrong, I and my father, and my mother too! Never again will I set foot in here?

Vazir—Be strangled, you son of an ass?

[*At this moment Aka Bashir the steward, Haydar the farrash, with a bundle of sticks under his arm, and also three other farrashes, come in and bow.*]

Vazir [*to the farrashes*]. Throw down the steward, and put his feet on the pole.

(*The farrashes throw down the steward, arrange the noose, and make fast his feet to the pole; then two of them hold the pole, and two pick up the sticks.*)

Vazir—Strike. [*The farrashes being to beat.*]

ناظر — ای آقا جان - دور سرت بگردم - تقصیر من چه چیز است مرا میزنند

وزیر [با غیظ اشاره کرده] — این غلبیر توي اُطاق من چه میکند

ناظر — چه غلبیر آقا

وزیر — چوب که خوردي مي فهمی چه غلبیر [فراشها میزنند]

ناظر — اي . امان - اي داد - اي دور سرت گردم - آقا آخر تقصیر من چیست - ای قربانت شوم تقصیرم را بفرمائید - بعد بخواهید بکشید مختارید

وزیر [بفراشان] — وا ایستید - آقا بشیر تقصیر تو اینست تکلیف نوکران درخانه را بآنها حالي نکردهٔ - هرکه این در خانه خدمت میکند اختیارش با تست - بایست جاي هر کس و کار هر کدام انها را خودت بگوئي - حالیش بکني و بفهماني - مهتر جز طویله نباید جائی پا بگذارد غربیل نباید هرگز اُطاق من بیفتد - امروز کریم مهتر غلبیر را دست گرفته اطاق من آمده غلبیرش را اینجا گذاشته رفته است - غفلتاً گوشهٔ کمانش را پا گذاردم - گوشهٔ دیگرش بلند شده چنان بزانوام خورده که حالا هم از درد ان نمیتوانم پایم را حرکت بدهم من در یک ولایت بزرگ وزارت کرده امورش را راه میبرم تو خر کودن

Steward—O! sir my life! May I be the protection of your head What is my fault, for which they are beating me?

Vazir [*in a rage pointing*]. What is this sieve doing in my room?

Steward—What sieve, sir?

Vazir—When you have received the sticks you will understand what sieve. [*The farrashes go on beating him.*]

Steward,—O mercy! oh justice! oh may I be the protection of your head. After all, sir, tell me what my crime is. O may I be your sacrifice. Be pleased to tell me my crime: after that, if you wish to kill me you can.

Vazir (*to the farrashes*). Hold hard Aka Bashir, your fault is this. The duty of the gate-house servants you have not made clear to them; and it is your business to look after every one who does service at the gate-house. The supervision lies with you. You yourself must tell each one his place, and every one his business; explain it to him and make him understand it. The groom must not set foot in any place excepting in his stable. A sieve must never be dropped in my room. To-day Karim the groom, with a sieve in his hand, comes into my room, leaves the sieve here and goes out. By inadvertence I put my foot on the corner of its rim; the other edge jumps up and hits my knee, so that even now I can't move my leg from the pain of it. I carry on the government of a great province, and manage its affairs, and you, you stupid donkey, cannot you

یک خانه و نوکرهای خانه را نمیتوانی راه ببری

ناظر — آقا خدا عقل و فراست ترا بزرگ آفریده است من از کجا میتوانم مثل شما بشوم

وزیر [بفراشها] — بزنید

ناظر — آقا قربان سرت - این دفعه مرا تصدق بفرما - دیگر هرگز همچو عمل نخواهد شد

وزیر — بسیار خوب حالا که شرط کرد را کنید - بس است - آقا بشیر این دفعه را بخشیدمت - اگر من بعد دوباره اطاق من غلبیر دیده شود خودت را کشته بدان ها

ناظر [پاشده] — بلی خاطرت جمع باشد

وزیر — ده بروید

مهتر [آهسته] — خدا یا شکر

[پیش همه غربیلش را برداشته میبرد - سایرین نیز پشت سر او میروند]

[بهرهٔ نثر تا اینجا تمام شد]

---

manage one house and the sevants of the house ?

Steward—God, sir, has created your understanding and intelligence great! but I, how can I become like you ?

Vazir (to the farrashes) Beat.

Steward—By your head's sacrifice, sir, grant me pardon this time; never again shall such an accident occur.

Vazir—Very well, now that he has promised, let him loose, it is enough. Aka Bashir, this time I have excused you ; but if, after this, a second time a sieve is seen in my room, consider yourself as killed.

Steward [who has got up].Ah, yes, on that let your mind be easy.

Vazir -Be off with you

Groom (aside). Thanks be to God.

Picking up the sieve, he runs off before them all, and the rest follow after him. The curtain falls.]

انتخابات نظم

چه خوش بود که براید بیک کرشمه دو کار

چه خوش بود که در ضمن یاد گرفتن اشعار ابدار پارسي زبان احوال جامه گویان فصیح اللسان که آن اشعار نتیجهٔ افکار ایشان است هم یاد گرفته شود * چه خوش بود که در ضمن خواندن احوال این شعراي شیرین مقال تمیزي در محاورهٔ پاستاني و حال حالي خاطر عاطر طلبه گردد * ازینجهت که حقیر محرّر این تقریر برخي از احوال مشاهیر شعراي قرون خالیه و ازمنهٔ حالیه را بترتیب سنین و ارج درج صفحات تالیات نمود - تا متعلمان را تبصرهٔ و معلمان را تذکرهٔ باشد - و باشد که متفرجان را هم بعض احیان باعث تفریح جنان - گردد - و الله المستعان و علیه التکلان *

رودکی

ابوالحسن رودکي مداح و ندیم امیر نصر بن احمد ساماني امیر بخارا بود تاریخ وفات رودکي معلوم نشد اما امیر نصر در سنه ۱۳۱ وفات یافته ازین

POETICAL SELECTIONS

How well would it be if two birds could be killed at one shot. How well would it be if in committing to memory the elegant verses of the Persian language, the lives of the eloquent writers, of whose imagination those verses are the products, could be learnt. How well would it be if in reading the lives of those sweet-speeched poets, a fair acquaintance with the usages of the modern language could be acquired by the students. For this reason, this humble writer has committed to writing a short sketch of the lives of the eminent poets of the past and present times in the order of their period and position so that students may have something to see and teachers something in the shape of a memoranndum, and so that pleasure-seeking readers may have occasion to enjoy the bliss of the soul. I ask the help of God and depend upon him.

RUDKI

Abul Hassan Rudki was the eulogist and courtier of Amir Nasr-bin Ahmad Samani, Ameer of Bokhara. The date of Rudkis death is not known, but Amir Nasr died in 131. H and from this it can be conjec-

قیاس توان کرد * گویند امیر نصر را چون ممالک خراسان مسلم شد بخارا را فراموش کرده رحل اقامت در هرات انداخت - روزي امیر را در مجلس انس ذکر نعیم و هواي بخارا بر زبان گذشت رودکی في البدیهه قصیدهٔ انشا کرد و ابیات آن بر خاطر امیر چندان مطبوع افتاد که فورا عزیمت بخارا نمود - و این چند بیت ازانست *

بوي جوي مولیان آید همي — یاد یار مهربان آید همي
اي بخارا شاد باش و شاد زي — میر روزي شادمان (۱) آید همي
ریگ آمو و درشتیهاي آن (۲) — زیر پایم پرنیان (۳) آید همي
میر ماه است و بخارا آسمان — ماه سوي آسمان آید همي
میر سرو است و بخارا بوستان — سرو سوي بوستان آید همي

عصایری

عصایري رازي از اکابر شعراي روزگار سلطان محمود غزنوي بود از ري بغزني آمده و قصیدهٔ در مدح سلطان محمود گفته که مطلع و حسن مطلعش اینست *

tured. It is related that when Khorasan came under the subjection of Amir Nasr, he forgot Bokhara, and established himself in Herat. One day, in an assembly of friends, the pleasant climate and the pleasures of Bokhara came to be talked about, Rudki read an ode on the spur of the moment, of which the verses so much pleased the Amir that he immediately prepared to set off towards Bokhara. The following are some of the verses.

The fragrance of the stream of Mulian comes,
The remembrance of the kind friend comes,
Oh Bokhara be happy and live happily
One day Mir comes towards you happily,
The sand of the Amoo,(Oxus) and its harshness
Is as soft under 'my feet as silk.
Mir is the moon and Bokhara the sky
The moon comes towards the heavens,
Mir is the cypress and Bokhara the garden,
The cypress comes towards the garden.

ASAYARI.

Asayari Razi was one of the well-known poets in the time of Sultan Mahmud of Ghazni. From Rae he came to Ghazni and wrote an ode in praise of Sultan Mahmud of which the opening verse and that after it are as follows:—

---

[۱] آتشکده - شاه سویت میهمان - دولتشاهي - میر نزدت میهمان
[۲] مراة الخیال - ریگ هامو با درشتیهای او
[۳] مراة الخیال و دولتشاهي - خنگ ما را تا میان آید همي

اگر مراد بجاه اندر است و جاه بمال مرا ببین که ببینی جمال را بکمال
من آن کسم که بمن تا بحشر فخر کند هر آنکه بر سر یک بیت میذویسد فال

اسدی

حکیم اسدی طوسی یکی از شعرای سبعه است که در درگاه سلطان محمود غزنوی بودند و فردوسی طوسی از شاگردان اوست - گرشاسپ نامه و مناظرات اسدی درمیان شعرا معروف و مشهور است ازان جمله مناظرۀ روز و شب اینجا ثبت میشود *

بشنو از حجت گفتار شب و روز بهم سرگذشتی که ز دل دور کند شدت غم
هردو را خاست جدال از سبب هستی فضل درمیان رفت فراوان سخن از مدحت و ذم
گفت شب فضل شب از روز فزون آمد زانکه روز را باز ز شب کرد خداوند قدم
قوم را سوی مناجات بشب برد کلیم هم بشب گشت جدا لوط ز بیداد و ستم
قمر چرخ بشب کرد محمد بدو نیم هم وی معراج بشب رفت هم از بیت حرم
ستر پوش است شب و روز نماینده عیب راحت آراست شب و روز فزاینده الم
هست در روز زاوقات که نهی ست نماز در نماز همه شب فخر نبی بود اقم

If you desire rank, and rank is by riches gained, it is vain.
See me, for in me you shall find beauty in perfection.
I am that person that upon me till the judgment day he shall pride himself
Who can write an omen in a couplet.

ASADI.

Hakim Asadi Toosi was one of the seven poets in the court of Sultan Mahmud. Ferdousi Toosi was one of his pupils. *Gurshasp Namah* and the literary disputations of Asadi are well-known among the poets, from among which the disputation between Night and Day is inserted below:

Listen from the disputation of Night and Day
An account, that it may remove the load of grief from the heart.
A quarrel arose between them about their respective superiority,
Much language was spent in praise and reproach ;
The Night said that her superiority was greater, for the reason
That the eternal God created the Day from the Night.
Moses inclined his people towards worship during the night.
And at night Lot was released from pains and punishment.
At night Mohammad cut in two the moon in the sky,
And also at night he went to *Meraj* from the Kaaba.
Night is the screener and Day the revealer of blemishes
Night bestows comforts and Day increases sorrows,
In the day there are times when prayer is prohibited * ;

*According to the tenets, of Islam, prayer is prohibited just at sunrise, just at the time when it is in meridi an and, just it sunset.

منم آن شاه که تختم مه است ایوان چرخ ‌‌ مه سپهدار زهم انجم و سیاره خدم
آسمان از تو بود همچو یکی فرش کبود (۱) ‌‌ وز من آراسته مانند یکی (۲) باغ ارم
هر مه و سال عرب را عدد از ماه منست ‌‌ نیز بر ماه منست از پر جبریل رقم
بر رخ ماه من آثار درست است پدید ‌‌ بر رخ و چهرهٔ خورشید تو آثار سقم
روز از شب چو شنید این بشد آشفته و گفت ‌‌ خاموشی کن چه درآیی بسخن نا محکم
روز را عیب بطعنه چه کنی (۳) که ایزد عرش ‌‌ روز را بیش زشب کرد ستایش بقسم
روزه دار خلق که دارند بروز است همه ‌‌ بحرم حج بروز است ز آداب حرم
عید و آدینه و فرخ عرفه و عاشوره ‌‌ هم بروز است چو بینی بهم از عقل و فهم
روی آفاق ز من خوب نماید ز تو زشت ‌‌ من چو تابان ضو نارم تو چه تاریک فحم
مر مرا گونهٔ اسلام ترا گونهٔ کفر ‌‌ مر مرا جامهٔ شادیست ترا جامهٔ غم
سپه و خیل نجوم تو چه باشند که پاک ‌‌ بگریزند چو خورشید بر افراخت علم
گر ز ماه تو شناسند مه و سال عرب ‌‌ ز آفتابم همه دانند مه و سال عجم

While in the prayers of night the dignity of the prophet was so great.
I am that king, that moon is my throne and palace the firmament,
The moon is the commander of the army of stars, and the plantets are servants.
With you the heavens look like a blue sheet,
And with me it is adorned like the garden of Eden.
With my moon the month and year of the Arabs are counted ;
Upon my moon also are characters written from the wings of Gabriel.
On the face of my moon the marks of the gold mohur are visible.
On the countenance of thy sun the marks are rough.
When Day heard this from Night, he became angry and said
Be silent, indulge not in unfounded statements,
What thou attributest blemishes to Day ? for God
Has praised Day more than Night, I swear.
The people that keep fast do it in the day,.
The pilgrimage is also performed in day-time,
The Eed, the blessed Arfa and the blessed Ashoora
Are all in the day. thou wilt see if thou art wise.
With me the world looks pretty, with thee ugly,
I am bright like fire-flame and thou coal black,
I resemble Islam, and thou infidelity,
I wear the apparel of pleasure, thou the garment of mourning.
What are thy armies of stars, for they
Flee hopelessly when the sun raises his banner.
If with thy moon, the Arabs count their month and year,

---

(۱) آسمان ساده بود همچو یکی دشت کبود (۲) بر مثل یکی
(۳) روز را طعنهٔ عیب از چه کنی

گرچه زرد آمده خورشید همو به ز مهست　　گرچه زرد آمده دینار همو به ز درم
ماه تو از مهر خورشید من افزاید نور　　وز پی خدمت خورشید کند پشت بخم
گر بقول نبوی راضی و خواهی که بود　　در میان حکم کنی عدل خداوند حکم
راد بو نصر خلیل احمد کز نصرت حمد　　افسر جاه و جلالست و سر ملک عجم

پند سودمند

بهشتی بدی گیتی از رنگ و بو　　اگر مرگ با پیری نبودی درو
زما تا دم مرگ یک دم رهاست　　اگر دم دراز است و گر کوته است
چه مردن دگر جا چه در شهر خویش　　سوی آنجهان ره یکی نیست بیش
تن ما یکی خانه دان شوره ناک　　که ریزان شود اندک اندک بخاک
چو دیوار فرسوده شد سر بسر　　به ناگاه روزی در آید بسر
مبندید دل در سرای سپنج　　که انجام مرگست و آغاز رنج
ز دانش به اندر جهان هیچ نیست　　تن مرده و جان نادان یکیست

With my sun the Persian month aud year are reckoned.
If the sun looks yellow, it is still better than thy moon,
If yellow is the *dinar*, it is still better than the *dirhem*.
Thy moon augments its brightness from my sun
And for the service of the sun, bends her back.
If thou obeyeth the Prophet's command and wisheth
To abide by the justice of an arbitrator.
He is Nasr Khalil Ahmad, who is
The Chief in rank and dignity and master of Persia.

Useful Admonition.

The world would have been a Paradise in color and smell
If there had not been death and old age.
From me to the moment of death, the distance is of a breath,
Be the breath either long or short.
Dying in one's own as well as in another place is equal.
The way to another world is not more than one.
Know my body to be a tenement of this saltish earth,
Which shall fall away little by little into the earth,
When the wall becomes rotten from top to bottom,
One day it suddenly falls down to the ground.
Do not bind your heart to this world
For its end is death and beginning grief.
In the world there is nothing better than Knowledge,
For lifeless body and ignorant soul are equal.

بود مـــرده هرکس که نادان بود که بیدانـــشي مردن جـــان بود
اگـــر من نـــمانـــم درین روزگار بـــماند ز من نـــام من یادگار
ز زخم ســـنان بیش زخـــم زبان که این تن کند خسته و آن روان
هران کو بهر کار بینـــد ز پیش پشیمـــان نگردد ز کردار خویش ـ
گرت نیکیي از روي کردار نیست نکو گوي باری که دشوار نیست

سجزی

ابوالفرج سجزی مداح امیر علی سیمجور بود و دران زمان اکثر هجو سلطان محمود میذمود و بعد انقراض دولت آل سیمجور سجزي بدست محمود غزنوي افتاد و محمود میخواست که سجزي را هلاك سازد اما بشفاعت ملک الشعرا عنصري که شاگرد سجزي بود محمود از سر خون او درگذشت ـ ازوست *

عنقای مغربست درین دور خرمي خاص ازبرای محنت رنجست آدمي
چندانکه گرد عالم صورت بر آمدیم غمخواره آدم آمد و بیچاره آدمي
هرکس بقدر خویش گرفتار محنتست کس را ندیـــده اند برات مسلمي

He who is ignorant is a dead man,
For ignorance is the death of the soul'
If I do not remain in the world
My name shall live as my memento.
From the wound of the lance, the wound of the tongue is more severe
For the former tortures the body, the latter soul.
He who looks before him in every work
Does not become ashamed of his doing.
If you cannot be good in work
Try at least to be good in word, for that is not difficult.

SAJZI.

Abul Faraj Sajzi was the eulogist of Amir Ali Seemjoor. During that time, he frequently satirized Sultan Mahmood; when the tide of fortune turned from the descendants of Seemjoor, Sajzi fell into the hands of Mahmood, who wanted to behead him, but on the intercession of the poet-laureate Unsuri, who was a pupil of Sajzi, Mahmood relinquished the idea. The following verses are from him:—

In this age happiness is the wonderful *unqa*
Man is created solely for labor and grief.
I travelled all the world over and saw every where
That man is afflicted with grief and is helpless.
Every man is bound to labor according to his capacity,
There is no man who is entirely free from this.

منوچهر

منوچهر شصت کله بلخي از شعراي دولت محمود غزنويست - شاگرد
ابوالفرج سجزي و از اقران عنصري بود - در هجو شاعري گفته * قطعه

قول او بر جهل او هم حجت است و هم دليل   فعل من بر فضل من هم شاهد است و هم يمين
شعر نا گفتن به از شعري که باشد نادرست   بچه نا زادن به از شش ماهه افکندن جنين

پندار

کمال الدين پندار رازي اصلش از قهستان ري بود - او شاعر مجدالدوله ديلميست
که در سنه ۴۱۰ مقتول شد - زمان پندار را ازين جا قياس توان کرد - ازوست *

از مرگ حذر کردن دو روز روا نيست   روزيکه قضا باشد و روزي که قضا نيست
روزي که قضا باشد کوشش نکند سود   روزي که قضا نيست دران مرگ روا نيست
با بط ميگفت ماهي با تب و تاب   باشد که بجوي رفته باز آيد آب
بط گفت چو من قديد گشتم تو کباب   دنيا پس مرگ من چه دريا چه سراب

عنصري

ابوالقاسم حسن بن احمد عنصري نديم سلطان محمود غزنوي بود و استاد شعراي

MINOCHEHR.

Minochehr was one of the poets in the court of Sultan Mahmood, He was a pupil of Abul Faraj Sajzi and was contemporaneous with Unsari. In a satire upon a poet, he has said:—

His saying is both a reason and proof of his ignorance
My work is both an evidence and oath of my wisdom.
It is better not to write verses than writing incorrectly,
It is better not to bear a child than a six month's abortion.

PINDAR.

Kamal Uddin Pindar Razi was originally an inhabitant of Kohistan of Rai. He was one of the poets of Mujd-ud-dowlah Dailmi, who was assassinated in 410H. From this, the poet's time can be guessed. The following are from him:—

On two days, it is not right to shun death,
The day in which it is decreed, and the day it is not.
On the day of death, your efforts are unavailing,
On the day it is not, dying is criminal.
A fish asked a duck in a plaintive manner,
Can the water that has run out come back again to the fountain.
The duck replied that when I and you are roasted
I care not whether the world, after my death, becomes a sea or mirage.

UNSURI.

Abul Qasim Hassan son of Ahmad Unsuri was a courtier to Sultan

عصر خود۔ او در سنه ۴۳۱ وفات یافته - این قصیده در مدح نصر بن سبکتگین گفته *

هر سوالی کزان بت سیراب — دوش کردم مرا بداد جواب
گفتمش جز به شب نباید دید — گفت پیدا بشب بود مهتاب
گفتم از تو که بردارد مهر — گفت از تو که بردارد خواب
گفتم از شب خضاب روز مکن — گفت بر رخ زخون مکن تو خضاب
گفتم آن زلف سخت خوشبو بست — گفت زیرا که هست عنبر ناب
گفتم آتش بران رخت که فروخت — گفت آنکو دل تو کرد کباب
گفتم از روی تو بتابم روی — گفت کس روی تابد از محراب
گفتم اندر عذاب عشق توام — گفت عاشق نکو بود بعذاب
گفتم از چیست روی راحت من — گفت هردم ز روی خسرو شاب
گفتم آن میر نصر ناصر دین — گفت آن مالک ملوک رقاب
گفتم او را کفایت و ادبست — گفت کافی ازو شدست آداب
گفتم آگاهی از فضائل او — گفت بیرون شد از حدود حساب

Mahmood and was the tutor of the poets of his time. He died in the year 431 H. The following ode in praise of Nasr son of Sabaktigin is from him:—

Every question that I put to the beloved
Last night was replied to.
I told him it should not be seen except at night,
He replied that at night only the moon is seen.
I asked him who takes off affection from you,
He replied who takes off sleep from you.
I told him not to dye the day black with night,
He replied, you do not dye your beard red with blood.
I told him those locks have a strong smell,
He replied because they are amber-scented.
I asked him who kindled the fire in your countenance,
He replied he who burnt your heart.
I told him, I shall turn my face from yours,
He replied none turns his face from the arch in the mosque.
I told him, I am in the torment of your love,
He replied it is better for a lover to be in torment.
I asked in which my comfort consists,
He replied in seeing every moment the face of the youthful king.
I told him he is Meer Nasr the defender of the faith,
He replied he is the master of kings.
I told him he has frugality and decorum,
He replied decorum is self-sufficient from him.
I asked him are you aware of his virtues,
He replied they are beyond the limits of reckoning.

گفتم از وی بحرب کیست رسول   گفت نزدیک تیر و دور شهاب
گفتم او در زمانه بایست است   گفت بایست تر ز عمر شباب
گفتم اندر جهان چو او دیدی   گفت نی و نخوانده ام ز کتاب
گفتم اندر کفش چه گوئی تو   گفت دریا بجای او چو سراب
گفتم از لفظ سائلان شنود   گفت پاسخ دهد برون ز حساب
گفتم آزاده را بنزدش چیست   گفت جاه و جلالت و ایجاب
گفتم از تیر او چه دانی باز   گفت همتای صاعقه‌ست و شهاب
گفتم آن تیغ چیست دشمن چه   گفت این آتش ست و آن سیماب
گفتم از حکم او برون جائیست   گفت اگر هست ضایع‌ست و خراب
گفتم اعدای او دروغ زنند   گفت همچون مسیلمهٔ کذاب
گفتم آفاق را بدو ندهم   گفت کس از خطا دهد بصواب
گفتم از جود او عنا بر کیست   گفت بر جامه باف و بر ضراب
گفتم او ملک را کجا دارد   گفت زیر نگین و زیر رکاب

I asked him who is his messenger in battle,
He replied the arrow near at hand, and the matchlock at the distance.
I told him he in the world is agreeable.
He replied more agreeable than the period of youth,
I asked him have you seen in the world one like him,
He replied nay, and neither have read in books.
I asked him what say you about his hands,
He replied the sea is a mirage in their place.
I asked him if he hears the call of beggars,
He replied he answers it beyond reckoning.
I asked him how fares a free man before him,
He replied to him falls honor, distinction and acceptance.
I asked him what do you know of his arrow,
He replied it is equal to lightning and meteor.
I asked him what is his sword and what is his enemy,
He replied this is fire and that mercury.
I asked him if there is a place beyond his authority,
He replied if there is, it is useless and desolate.
I told him his enemies speak lies,
He replied they act like Moslema, the false.
I told him I would not give him for the world
He replied who exchanges the truth for error.
I asked him on whom is distress from his generosity,
He replied on the cloth-weaver and the coiner.
I asked him where does he keep his dominion,
He replied under the seal and under the stirrup.

گفتم از مدح او نیاسایم　　گفت چونین کنند اولوالالباب
گفتم او را چه خواهم از ایزد　　گفت عمر دراز و دولت شاب

عسجدی

عبدالعزیز بن منصور عسجدی هروی از شاگردان عنصریست و همواره ملازم رکاب سلطان محمود غزنوی بوده - ازوست

ز بس خونها که میریزی بغمزه　　شمار کشتگان ناید بیادت
گر از خون ریختن شرمت نیاید　　ز رنج غمزه باری شرم بادت
آن جسم پیاله بین بجان آبستن　　همچو سمنی بارغوان آبستن
نی نی غلطم پیاله از غایت لطف　　آبیست به آتش روان آبستن
از شرب مدام و لاف مشرب توبه　　وز عشق بتان سیم غبغب توبه
دردل هوس گناه (†) و بر لب توبه　　زین توبهٔ نادرست یا رب توبه

فردوسی

حکیم ابوالقاسم حسن بن اسحق بن شرف شاه فردوسی طوسی از دهقان زادهای

I told him I am not satiated with his praise,
He replied wise men do like this.
I questioned him what shall I ask for him from God,
He replied, long life and prosperity.

ASJADI

Abdul Aziz bin Mansur Asjadi Hurwi was one of the pupils of Unsuri and a constant companion of Sultan Mahmood of Ghazni. The following verses are from him:—

Much blood thou sheddest from thy blandishments.
Thou dost not remember the number of thy victims.
If thou art not ashamed of shedding blood
Thou shouldst be ashamed once of the pains of blandishments.
See the body of that cup clinging to the heart.
It looks like the jasmine clinging to a red flower.
Nay, nay, it is wrong, the cup in extreme beauty.
Resembles water clinging to liquid fire.
God forbid incessant drinking and the boast of religion.
God forbid the love of silver-chinned idols.
The desire of sin in the heart and repentance on the lips.
God forbid this false repentance.

FIRDOUSI.

Hakim Abul Qasim Hasan bin Ishaq bin Sharf Shah Firdousi Toosi

(†) ن - در دل هوس شراب و برلب توبه *

طوس بود * اگرچه در مبادي حال بزراعت اشتغال ميداشت اما هردم تخم تحصيل علم در مزرعهٔ دل ميكاشت حتى كه افصح زمان و اشعر دوران و مقتداى سخن سنجان گرديد چنانچه بعضى از شعرا گفته *

در شعر سه کس پیمبرانند هرچند که لا نبــي بعدي
ابيــات و قصيــده و غزل را فردوسي و انوري و سعدي

و ديگري گفته :

سكه كاندر سخن فردوسي طوسي نهاد تا نه پنداري كه كس از زمرهٔ فرسي نهاد
اول از بالاي كرسي بر زمين آمد سخن او دگر بار از زمينش برد و بر كرسي نهاد

انوري گفته *

آفرين بر روان فردوسي آن همايون نژاد فرخنده
او نه استاد بود و ما شاگرد او خداوند بود و ما بنده

نظامي گفته

سخن گوي پيشينه داناي طوس كه آراست روي سخن چون عروس

was the son of a peasant of Toos. Although in the early part of his life he was engaged in agriculture, but still he always sowed the seeds of learning in the soil of his heart till he became the most eloquent of his age, the greatest poet of his time and the chief of the learned men. Some of the poets have said of him:—

In poetry-writing, three persons are prophets,
Although according to the Hadis there is no prophet after me.
In verses, odes and songs.
Firdousi and Anwari and Saadi.

Another has said:—

Firdousi Toosi passed his coins in the kingdom of letters.
That you may not think who among the Persin born.
First speech came down from the chair of heaven on the ground.
He elevated it again from the ground to the chair of heaven.

Anwari has said:—

Praise be on the soul of Firdousi.
He of noble birth and good.
He was a not a tutor and we pupils,
He was master and we his slaves.

Nizami has said:—

The poet of yore, and the wise man of Toos
He who adorned the face of letters like a bride.

سعدي گفته

چه خوش گفت فردوسي پاک زاد   که رحمت بران تربت پاک باد

المختصر که پایهٔ فردوسي در سخنوري بس بلند است و پایگاه او بس ارجمند - همصفیران او ستایش او را داستان داستان سرائیده اند و پس آیندگان او تا این زمان زبان خود را در وصفش همیشه شکر افشان داشته - و مرتبهٔ شاعري او را از شاهنامه که شاه نامهای چامه گویان است عیان است ازین سبب بر چند بیت که در مدح و قدح سلطان محمود گفته و دو رباعي و یک قطعه اکتفا نموده شد - وفات فردوسي طوسي در سنه ۴۱۱ بود * [در مدح]

ز یزدان ابر شـاه باد آفرین   که نازد باو تخت و تاج و نگین
بگیتي بکان انـدرون زر نماند   که منشور نام او را بر نخواند
جهان آفـرین تا جهان آفرید   چو او مـرزباني نیامد پدید
جهاندار محمود شاهي بزرگ   به آبشخور آرد همي میش و گرگ
ز کشمیر تا پیش دریاي چین   برو شهـریاران کنند آفـرین
چو کودک لب از شیر مادر بشست   بگهواره محمود گـوید نخست

Saadi has said:—

How well has Firdousi the gentle-born said
May blessing be upon that sacred tomb.

In short the position which Firdousi occupies in the realm of letters is very prominent. The contemporaneous carolers have sung his praise in volumes, and his successors have, till this time, kept their lips sweetened with his eulogy. His merits as a great poet is evident from the Shah-Namah, which is, in fact, the king of the books of poets. The following verses in eulogy and satire of Sultan Mahmood, the two quatrains and the strophe are from him. Firdousi Toosi died in 411 H.

In Eulogy

Praise be on the king from God
For the throne, crown and sceptre pride in him.
In the world, there is no wealth in the mines
Which does not bear the impress of his name.
Since the Creator of the world created the world
A shepherd of the people like him has not been seen.
The king of the world, Mahmood, is a mighty king
He makes the lamb and wolf drink from one stream.
From Kashmir to the Chinese sea
The kings shower praise on him.
When the child washes his lip from its mother's milk
It first utters the name of Mahmood in the cradle.

بزم اندرون آسمان وفاست　　　برزم اندرون شیر جنگ آزماست
بتن زنده پیل و بجان جبرئیل　　　بکف ابر بهمن بدل رود نیل

[در قدح]

آیا شاه محمود کشور کشاي　　　گر از من نترسي بترس از خدای
بدانش نبد شاه را دستگاه　　　وگر نه مرا بر نشاندي بگاه
وگر شاه را شاه بودي پدر　　　بسر بر نهادي مرا تاج زر
اگر مادر شاه بانو بدي　　　مرا سیم و زر تا بزانو بدي
چو اندر تبارش بزرگي نبود　　　ندارست نام بزرگان شنود

هم ازوست

بیا بگوي که پرویز از زمانه چه خورد　　　برو بپرس که کسری ز روزگار چه برد
گر او گرفت ممالك بدیگران بگذاشت　　　ور این نهاد خزاین بدیگران بسپرد
بسي رنج دیدم بسي گفته خواندم　　　ز گفتار تازي و از پهلواني
بجز حسرت و جز وبال گناهان　　　ندارم کنون از جواني نشاني
بیاد جواني کنون مویه دارم　　　دریغ از جواني دریغ از جواني

In banquet he is the heaven of fidelity
In war he is a fighting lion.
In body he is a living elephant, in soul Gabriel
His hands are the clouds of *Bahman** his heart the Nile.

In Satire

O Mahmood, the king of the world
If you do not fear me, fear God.
From wisdom the king had no share
Else he would have placed me in high position.
If the king had a king for his father,
He would have placed on my head a golden crown.
If the mother of the king had been a lady
Gold and silver would have been up to my knee.
When in his family there was no nobility
He could not hear the names of the illustrious dead.

The following lines are also from him:—

Come and tell me what did Purwez enjoy from the world;
Go and ask what Kisra carried away from the world;
If that man conquered countries, he left them to others,

---

*The eleventh solor month of the Parsian year when the sun is in Aquarius,

تاچند نهی بر دل خود غصه و درد   تا جمع کني سيم سفيد و زر زرد
زان پیش که گردد نفس گرم تو سرد   با دوست بخور که دشمنت خواهد خورد

فرخی

ابو الحسن علي بن قلوع فرخي از جملهٔ شعراي هفتگانهٔ زمان محمود غزنویست کتاب ترجمان البلاغت در صنایع شعر تالیف اوست * قصیدهٔ گفته که اکابر شعرا بر فصاحت و بلاغت آن معترف اند و این چند شعر ازانست *

تا پرند نیلگون بر روي پوشد مرغزار   پرنیان هفت رنگ اندر سر آرد کوهسار
خاک را چون ناف آهو مشک زاید بیقیاس   بید را چون پر طوطي برگ روید بیشمار
میر عادل بو المظفر شاه باشد دایما   شهر یار شیر گیر و پادشاه شهر یار

ناصر خسرو

حکیم ناصر بن خسرو بن حارث رضوي که مشهور بناصر خسرو علویست اصلش از

If this person laid wealth, he entrusted it to others.
I have seen much distress and have read much,
In the sayings of the Arabs and the Persians,
Except regret and anxiety of sins.
I have nothing of the trace of youth,
In remembrance of youth I mourn and
Sigh for youth, sigh for youth.
How long shall you give anger and pain to the heart!
How long shall you amass gold and silver!
Before this that your warm breath becomes cold
Enjoy with friends for your enemy will enjoy.

FARRUKHI.

Abul Hassan Ali-bin Qulu Farrukhi was one of the seven poets of the court of Sultan Mahmood of Ghazni.

The book *Turjuman-i-Balaghat* in the beauties of poetry is one of his compilations. He wrote an ode, the merits and eloquence of which have been admitted by all the poets. The following verses are from the ode.—

As long as the pasture draws upon its face the blue veil
And the mountain spreads over its head the seven-colored silk
And the earth like the navel of the stag produces musk,
And the willow puts forth foliage as the feather of a parrot,
The just Meer Shah Abul Mozaffar may remain king.

NASIR KHUSRO.

Hakim Nasir bin Khusro bin Haris Razawi, well known as Nasir Khusro Ulwi, was originally an inhabitant of Ispahan. Some say he was a unitarian, while others call him a materialist and atheist. Another

اصفهانست بعضي او را عارف و موحد نوشته‌اند - طایفهٔ طبیعیه و دهریه خوانند و فرقهٔ گویند که تناسخیه بود * در سنه ۴۳۱ وفات یافته * در صفت قلم گفته *

آن زرد تن لاغر گل خوار سیه مار | زردست ونزارست و چنین باشد گلخوار
همواره سیه سرش ببرند ازیراک | همصورت مارست ببرند سر مار
تا سرش نبري نکند میل برفتن | چون سرش ببري برود زود نگونسار
چون آتش دودست سیه کار و لیکن | این زاب شود زنده و زآتش بمرد زار
هرچند که زردست سخنهاش سیاه است | گرچه سخن خلق سیه نیست بگفتار
گنگ است چو شد مانده گویا چو روان گشت | زیراکه جدا نیست ز گفتارش رفتار
مرغیست و لیکن عجبی بی پر ازیراک | خوردش همه قار آمد و رفتنش بمنقار
مرغیکه چو در دست تو جنبید ببینند | در جنبش او عقل ترا مردم هشیار
تیریست که سوفارش در رفتن پیش است | هر چند که هر تیر سپس دارد سوفار
اقرار تو باشد سخنش گرچه روا نیست | در دین که کسي از کس دیگر کند اقرار
دشوار بود بانگ تو از خانه بدهلیز | آسان رود آواز وی از بلخ به بلغار

party says he was a believer in the transmigration of the soul.

He died in 431 H. The following lines in praise of the pen are from him:—

That slender, yellow-bodied, earth-eating, black thing,
Is yellow and slender and is always earth-eating,
It is black and its head is cut off for the reason
That it resembles the snake, and the head of the snake is cut.
Until you do not cut off its head, it does not incline to move
When you decapitate it, it moves with the head bent.
It is black like the smoke of fire, but
This becomes alive with water and that annihilated by it.
Though it is yellow, but its speech is black.
Although the speech of mankind is not black in speaking,
It is dumb when inactive and talkative when moving,
For its movement is concomitant with discourse.
It is a strange bird without wings for the reason that
Its food is black substance and it moves with its beak.
It is a bird and when it moves in your hand,
The wise men see your wisdom in its movement.
It is an arrow which has its notch behind,
Although every arrow has its notch before.
Its speech is your confession, though it is unallowable
That in religion one should confess through another.
It is difficult for your voice to reach the portico from the house
While its voice goes easily from Bokhara to Bulgaria.

در دست خردمند همه حکمت گوید جز ژاژ نخواید همه در دست سبکسار

مسعود

مسعود سعد سلمان- بعضی اورا همدانی دانند و بعضی جرجانی- پدرش خواجه سعد بن سلمان بغزنی مسکن گرفته و مسعود آنجا در آخر عهد سلطان مسعود بن محمود متولد گشته و در دولت سبکتگین نشو و نما یافته باکثر مناصب ارجمند سر بلند بود بالاخر باقصاد ابو الفرج رونی در قلعهٔ نای‌نی محبوس شد و چون ازان حبس خلاص یافت ترک خدمت سلطانی کرده در زمرهٔ درویشان در آمد * ازوست

آسان گذران کار جهان گذران را زیرا که خردمند جهان خواند جهان را
جانست وزبانست وزبان دشمن جانست گر جانت بکارست نگهدار زبان را
تات نپرسند همی باش گنگ تات نخوانند همی باش لنگ

معزی

محمد بن عبدالملک امیر معزی از اکابر فضلاست و صنادید بلغا - بدرگاه

In the hand of the wise, it speaks all wisdom
While in the hand of the ignorant it writes all trifle.

MASOOD

Masood Saad Sulman is regarded by some as an inhabitant of Hamadan, while by others of Georgia. His father Khaja Saad bin-Sulman had settled in Ghazni, and Masood was born there in the latter part of the reign of Sultan Mahmood. He flourished during the reigns of the descendants of Sabaktigin and held several posts of honour. Lastly he was involved in a dispute with Abul Furj Rawni, and was imprisoned in the fortress of Nainay. When he was released, he forsook the service of the Sultan and joined in the company of the Dervishes. The following lines are from him:—

Do the work easily of this passing world
For the wise have called the world shifting and changing.
As long as there is life there is the tongue, and the tongue is the enemy of life.
If you want to enjoy life, keep the tongue in check.
As long as you are not asked, remain dumb,
As long as you are not called, remain lame.

MOEZZI

Mohammad bin Abdul Malik Moezzi was the chief of the eloquent men of his time. He was the poet laureate and the chief of the nobles

سلطان معزالدين سنجر ملک الشعرا و امير الامرا بود * او در سنه ۵۴۲ بمرو وفات يافت * سنائي در مرثيهٔ او گفته

گر زهره بچرخ دوم آيد نه شگفت است — در ماتم طبع طرب افزاي معزي
از حسرت گوهرهاي يتيمش چو يتيمان — بنشست عطارد بعزاي معزي

معزي در وصف ماه نو گفته

اي ماه چو ابروان ياري گوئي — يا همچو کمان شهرياري گوئي
نعلي زده از زر عياري گوئي — در گوش سپهر گوشواري گوئي

نظامي عروضي

نظامي عروضي سمرقندي از شاگردان معزي است کتاب چهار مقاله از اوست - نظامي گويد

نگارا تو گل سرخي و من زرد — تو از شادي شگفتي و من از درد
بيا آن سرخ گل بر زرد گل نه — که در باغ آن دو گل با يکدگر به

جبلي

عبد الواسع جبلي اصلش از غرجستان است در غزني رسيده سرآمد

in the court of Sultan Moezuddin Sunjur. He died in the year 542H.
Sanayi wrote the following elegy on his death:—

It is not surprising if Venus comes to the second heaven
In grief for the pleasure-increasing genius of Moezzi.
In regret for his unparalleled pearls, like orphans
Mercury sat down in lamentation for Moezzi.

Moezzi has written in praise of the new moon:—

O Moon, as if you are the eyebrows of the beloved
Or as if you are the bow of the king.
As if you are a horse-shoe cast in pure silver
As if you are a pendant in the ear of the heavens.

NIZAMI ARUZI.

Nizami Aruzi, of Samarcand, was one of the pupils of Moezzi. The book *Chahar Maqala* is one of his compilations. Nizami says:—

Oh my idol, you are a red flower and I a yellow
You have blossomed with pleasure and I with pain.
Come, place that red flower on the yellow
For in the garden it is good for the two flowers to be together.

JABALI.

Abdul Wasay Jabali was originally an inhabitant of Ghurjistan. When he came to Ghazni, he became the chief of the poets in the court

شعراي بهرام شاه بن مسعود بن محمود سبکتگین گردید - چون سلطان سنجر بمدد بهرامشاه بغزنین آمد عبد الواسع در مدح وي این قصیده گفته

ز عدل کامل خسرو ز لطف شامل سلطان | تدرو و کبک و گور و مور گردستند در گیهان
یکي هم خانهٔ شاهین دوم هم خانهٔ طغرل | سه دیگر مونس ضیغم چهارم همدم ثعبان
خداوند جهان سنجر که همواره چهار آیت | بود در رایت و راي و جبین و روي او پنهان
یکی بهروزي دولت دوم فیروزي ملت | ده دیگر زینت دنیا چهارم نصرت ایمان
بنان اوست در بخشش سنان اوست در کوشش | لقاي اوست در مجلس لواي اوست در میدان
یکی ارزاق را باسط دوم ارواح را قابض | سعادت را سوم مایه چهارم فتح را برهان
شد اندر عهد او باطل شد اندر عصر او ناقص | شد اندر قرن او زائل شد اندر وقت او پنهان
یکی ناموس کیخسرو دوم مقدار اسکندر | سه دیگر نام افریدون چهارم ذکر نوشروان

سنائی

ابوالمجد مجد الدین آدم غزنوي سنائي شاعری عالم بلکه حکیمی اعلم بود

of Bahram Shah bin Masood bin Mahmood Sabaktigin. When Sultan Sunjur came to Ghazni to assist Bahram Shah, Abdul Wasay wrote the following ode in his eulogy:—

With the perfect justice of the king and his uniform kindness
The pheasant, the partridge, the wild ass and the ant are together in the world.
The first dwells with the eagle, the second with the falcon,
The third is a friend of the lion and the fourth of the serpent.
The master of the world is Sunjur, and four good things are always
Hidden in his banner, judgment, face and countenance.
The first is the increase of wealth, the second is the success of religion.
The third is the adornment of the world, and the fourth is the victory of the faith.
His finger is in charity, his lance always in work,
His face is in the assembly, his banner in the field.
One domineers over the daily food of mankind, another over the souls of men.
The third is the store of felicity and the fourth the proof of success.
In his time became obsolete, in his age became useless,
In his decade decreased, in his period became hidden,
One the fame of Kaikhusro, the other the dignity of Alexander,
The third the name of Faridoon, and the fourth the memory of Nowsherwan.

SANAYI.

Abul Majd Majd-uddin Adam Ghaznavi Sanayi was a learned poet.

و در زمرهٔ صوفیهٔ کرام بس عالیمقام - چنانچه مولانای رومی قدس سره السامی میفرماید * دیگ جوشی کرده ام من نیم خام - از حکیم غزنوی گیرد تمام * سنائی در سنه ۵۷۶ در غزنی وفات یافته * کتاب حدیقه الحقائق یادگار اوست و ازوست

داشت لقمان یکی سراچهٔ تنگ   راست چون حلق نای و سینهٔ چنگ
بو الفضولی سوال کرد از وی   چیست این خانه شش بدست سه پی
با دم سرد و چشم گریان پیر   گفت هذا لمن یموت کثیر

نظامی گنجوی

شیخ ابو محمد الیاس نظامی - اصلش از قم است اما خودش بگنجه متولد شده کرامات و بزرگیش ازان باید دریافت که پیر اتابک قزل ارسلان بود - وفاتش در سنه ۵۷۶ بوده - ازوست

دوش رفتم بخرابات مرا راه نبود   می زدم ناله و فریاد کس از من نشنود
یا نبد هیچ کس از باده فروشان بیدار   یا که من هیچکسم هیچکسم در نگشود
پاسی از شب چو بشد بیشترک یا کمتر (†)   رندی از غرفه برون کرد سر و رخ بنمود

or rather a very learned doctor. He held a prominent place among the Sufis. Mowlana Room says:—I have boiled the caldron half. From the Hakim of Ghazni I shall take all. Sanayi died at Ghazni in the year 576 H. The book *Hadiqat ul Haqayeq* is his memento, and the following verses are from the book:—

Luqman had a narrow dwelling
Straight like the throat of the reed and the breast of the harp.
A worthless person once asked him
What is this house six cubits long and three broad,
The old man with a cold sigh and tearful eyes
Said, this is enough for a man who has to die.

NIZAMI GANJAWI.

Shaikh Abu Mohammad Ilyas Nizami derives his origin from Qum, but he was born at Ganja His dignity and virtues can be ascertained from this that he was the spiritual tutor of Atabek Qazal Arsalan. He died in the year 572 H. The following verses are from him:—

Yesterday I went to a tavern but found not an ingress,
I raised up a cry but no one heard me.
Either not one of the wine-sellers was awake
Or I was nobody, and nobody opened the door.
When a quarter, more or less, of the night passed,
A drunkard thrust his head from the window and showed his face.

(†) نصفی از شب بشد و بیشترک هم بگذشت *

گفت خیر است درین وقت کرا میخواهی   بیمحل آمدنت بر در ما بهر چه بود
گفتمش در بگشا گفت برو هرزه مگو   کاندرین وقت کسی بهر کسی در نگشود
این نه مسجد که بهر لحظه درش بگشایند   که تو دیر آئي و اندر صف پیش استي زود
این خرابات مغان است درو رندانند   شاهد و شمع و شراب و شکر و نای و سرود
هرچه در جملهٔ آفاق درین جا حاضر   مؤمن و ارمني و گبر و نصاری و یهود
گر تو خواهي که دل از صحبت ایشان بزني (‡)   خاک پاي همه شو تا که بیابي مقصود

جهان تیره است و ره مشکل جنیبت را عنان درکش
زماني رخت هستي را بخلوتگاه جان درکش
کلاغان طبیعت را ز باغ انس بیرون کن
همایان سعادت را بدام امتحان درکش
چو خاص الخاص دان گشتي ز صورت پاي بیرون نه
هزاران شربت معنی بیکدم رایگان درکش
گران جاني مکن هرگز که در بزم سبک روحان
چو ساقي گرم رو گردد سبک رطل گران درکش
چو مست حکمتش گشتي فلک را خیمه برهم زن

He said, Is it well! whom do you want at this time?
Why have you come at our door thus irregularly?
I told him, open the door, he said, don't rave
No one opens the door at this time for any body.
It is not a mosque that its doors be opened always
And you come late and stand in the front row.
This is the tavern of the wine-seller and there are drunkards
And mistress, lamp, wine, sweets, song and merriment.
Whatever is in the world is present here
The Moslem, the Armenian, the Pagan, the Christian and the Jew.
If you want to enjoy the company of these men,
Be the dust of their feet that you may gain the object.
The world is dark, the way is difficult, draw the rein of the horse.
For a time draw the mantle of existence into the closet of the heart.
Drive out the crows of temper from the garden of friendship.
Draw into the net of trial, the happy-omened birds of felicity.
When you have become the chosen of the hearts, lay your feet beyond exterior appearances.
Drink away the *sherbet* of the spirit for nothing,
Do not even be dejected for in the company of the light-hearted,
When the cup bearer goes away hastily drink lightly the heavy cup.

(‡) گر تو خواهي که سر صحبت ایشان گیری ٭

ستون عرش در جنبان طناب کهکشان درکش
طریقش بی قدم می رو جمالش بی نظر می بین
حدیثش بی زبان می گو شرابش بی دهان درکش
نظامی این چه اسرار است کز خاطر برون دادی
کسی رمزت نمی داند زبان درکش زبان درکش

رشید وطواط

رشید الدین محمد وطواط بن عبد الجلیل شاعری بود فصیح بی بدیل - در بارگاه سلطان اتسز خوارزمشاه بلند پایگاه داشت و در سنه ۵۷۸ وفات یافت .

در مدح خوارزمشاه گفته

شاها ببارگاه تو کیوان نمی رسد در ساحت تو گنبد گردان نمی رسد
جائی رسیده بمعالی و مرتبت کانجا بجهد فکرت انسان نمی رسد
یکخطه نیست در همه آفاق خافقین کانجا ز بارگاه تو فرمان نمی رسد
فریاد ازین جهان که خردمند را درو بهره بجز نوایب و حرمان نمی رسد

When you have been intoxicated with his wisdom, throw down the camp of the heaven,
Shake the pillars of the divine throne, and draw the cords of the milky way,
Walk in his path without legs, see his face without eyes,
Narrate his history without the tongue, drink his wine without the lips.
Nizami, what is this mystery which you have thrown out of your heart,
No body knows your enigma, draw in the tongue, draw in the tongue.

RASHID WUTWAT

Rashid-Uddin Mohammad Wutwat bin Abdul Jalil was an eloquent poet. In the court of Sultan Itsez Kharzm Shah he occupied a prominent place. He died in the year 578 H. In praise of Kharzm Shah he has said:—

Oh king, the seventh heaven does not reach to your Court
To the feet of your throne the revolving dome does not reach.
You have attained to that place in rank and dignity,
There man's imagination does not reach with effort,
There is no place in the two worlds
Where the mandate from your court does not reach.
Woe to this world where to the wise
No share except of trouble and disappointment is given.

جهال در تنعم و ارباب فضل را بی صد هزار غصه یکی نان نمي رسد
جاهل بمجلس اندر و عالم برون در جویند بحیله راه و بدربان نمي رسد
منت خداي را که مرا در پناه تو آسیب و حادثه بدل و جان نمي رسد

قطران

حکیم قطران بن منصور تبریزي - معلم فن سخنوري و استاد اکثري از شعرا و انوریست - دیوانش مشهور جهان و بلاغتش ازین دو بیت عیان که در وصف اسپ گفته

ز بالا به پستي قضای الهي ز پستي به بالا دعای پیمبر
چنان دشتها را بهم در نوشتي که انگشت مردم ورقهای دفتر

انوری

اوحد الدین ابیوردي انوري - حکیمي بود خردمند و شاعري ارجمند در زمان ملک الشعرائي سجزي در سلک شعرای سنجري منسلک گشت و این قصیده در مدح سنجر گفت که اولش اینست

گر دل و دست بحر و کان باشد دل و دست خدایگان باشد

The ignorant are in comfort, while the men of worth
Cannot earn their bread without much anger.
The ignorant sit in the assembly while the learned stand outside,
Seek the way with stratagem, but cannot get even to the door-deeper.
Praise be to God that to me in your protection
No danger and accident befall my heart.

QITRAN

Qitran was a master in the art of poetry-writing. He was a tutor to many poets and Unwari too. His Diwan is well-known, and his eloquence is apparent from the following two verses in praise of the horse:—

In coming down from above, it is the commnd of God,
In going up from below, it is the benediction of the prophet.
He traverses the deserts as easily
As the fingers of a man turn the leaves of a book.

ANWARI

Awhad-Uddin Adiwurdi Anwari was a learned physician and a great poet. During the time that Sajazi was poet laureat, he joined the group of poets in the court of Sultan Sunjur. The opening lines of the ode he wrote in praise of Sunjur are the following:—

If the heart and the hand be the sea and the mine
That heart and hand be of the king.

شاه سنجر که کمترین خدمش در جهان پادشاه نشان باشد
وفاتش در بلخ بسنه ۵۴۷ و بقولی ۵۴۹ و بقولی ۵۹۷ بود - ازوست

من و اینعهد که با قحبهٔ رعنای جهان چون خسان عشق ببازم نه بسهو ونه بعمد
قدرت بخشش اگرنیست مرا باکی نیست قوت نا ستادن هست و للّه الحمد

فرید

فرید کاتب شاعری فاضل شاگرد انوری بود - وقتیکه سلطان سنجر در عزیمت
ماوراء النهر شکست خورده بغایت محزون برلب جیحون فرود آمد فرید
این رباعی تسلی خاطر سلطان را گفت

شاها ز سنان تو جهانی شد راست
تیغ تو چهل سال ز اعدا کین خواست
گر چشم بدی رسید آنهم ز قضاست
کانکس که بیک حال بماند است خداست

ظهیر

ظهیر الدین طاهر بن محمد فارابی شاعری بس فاضل و یکتای زمان مداح
قزل ارسلان بوده و در مدحش بمبالغهٔ تمام گفته

The meanest of the servants of Shah Sunjur
Has the power to make a king.
He died in Balkh in the year 547 H. Some say in 549 and some in 597.
The following verses are from him:—
I make this determination that with the beautiful prostitute of the world
I shall not make love, either by mistake or intentionally.
If I have not the means of beneficence, I do not fear,
I have the power of not accepting. God be praised.

FARID

Farid Katib was a learned poet and was the pupil of Anwari. At the time when Sunjur was depressed with the defeat sustained in his invasion of Mawaraun Nahr, and was sitting on the banks of the Jaihoon dejected, Farid said the following quatrain for his comfort:—

Oh! sing with your lance a world is sustained,
Your sword fought with the enemy for forty years.
If an evil eye has fallen on you, it is from destiny
He who remains in one state is God.

ZAHIR

Zahir Uddin Taher bin Mohammed Frrabi was a learned poet, and had no equal in his time. He was an eulogist of Qizal Arsalan. In the following lines in his praise he has given vent to extreme exaggeration:—

فریاد من ز طارم گردون گذشت و نیست امکان آنکه زحمت آن آستان دهد

نه کرسي فلک نهد اندیشه زیر پای تا بوسه بر رکاب قزل ارسلان دهد

و سعدي عليه الرحمة در بوستان خود تعريضا بهمين بيت گفته

چه حاجت که نه کرسي آسمان * نهي زير پاي قزل ارسلان

وفات ظهير در سنه ۵۹۸ بود *

[illegible] خاقاني

افضل الدين ابراهيم بن علی شروانی خاقاني مداح خاقان كبير منوچهر بود - مرتبهٔ او در شعرا بمطابق این بیت است

ز دیوان ازل منشور کاول در بیان آمد امیری جمله را دادند و سلطانی بخاقاني

بعد از مرور زمان وقتي منوچهر خاقان خاقاني را در قلعه شابران هفت ماه مقيد داشت خاقاني در همان حبس كتاب تحفة العراقين تصنيف نمود * و چون از حبس رهائي يافت در پي تصوف شتافت * وفاتش بقولی ۵۳۲ و بقولی ۵۹۵ بود - ازوست

در صبوح آن راح ریحاني بخواه دانهٔ مرغان روحاني بخواه

My complaint passed through the arch of heaven, but has not
The power to give trouble to your threshold.
Reflection places under its feet the nine chairs of the heavens,
That it may imprint a kiss on the stirrups of Qizal Arsalan.

Saadi [blessing be on him] has, in his Bostan, condemned the above verses in the following lines:—

What is the necessity that the nine chairs of the heavens
You should place under the feet of Qizal Arsalan.

*Za*hir died in the year 598 H.

KHAQANI.

Afzal Uddin Ibrahim bin Ali Shirwani Khaqani was the eulogist of Khaqan (the great) Manochahr. His place among the poets can be ascertained from the following verse.—

The first mandate that came from the hall of eternity,
Gave the amirship to all and sovereignty to Khaqani.

After the lapse of some time Manochahr Khaqan kept Khaqani confined for seven months in the fort of Shabran. In his prison Khaqani wrote the book *Tuhfatul Iraqain*, and after his release, he turned his attention towards Sufiism. Some say he died in the year 532H, while others give 595 H as the year of his demise. The following verses are from him—

In the morning ask that fragrant cup,
Ask the grain of the spiritual birds,

ساقی چون اشک داودی برنگ از پی روی سلیمانی بخواه
زاهدان را آشکارا می بده شاهدان را بوسه پنهانی بخواه
جام پرکن جرعهٔ بر خاک ریز عذر تقصیر از پشیمانی بخواه
دست بر کن زلف مهرویان بگیر پوزش خجلت ز نادانی بخواه
گر به مستی دست یابی بر فلک زو قصاص جان خاقانی بخواه
دست صبا در جنان نافه گشای آمده است برسر هر سنگ باد غالیه سای آمده است
ابر مشعبد نهاد پیش طلسم بهار هر سحر از هر شجر سحر نمای آمده است
لاله ز خون جگر از تپش آفتاب سوخته دامن شده است لعل قبای آمده است
بلبل خوش نغمه زن هست بهار سخن بین که عروس چمن جلوه نمای آمده است
فاخته در بزم باغ گوئی که خاقانی است برسر هر شاخ سرود شعر سرای آمده است

اثیر

اثیر الدین اخسیکتی که اصلش از اخسیکت از اعمال فرغانه بوده - در عراق عجم و خراسان سکونت اختیار نموده مدتی مداح قزل ارسلان و دیگر سلاطین

A cup in colour like the tears of David,
Ask for the countenance of Solomon.
Give wine to the pious men in a public manner,
Ask a kiss from the mistresses secretly.
Fill the cup and throw a drought on the ground,
Ask forgiveness for guilt with shame,
Stretch the hand and hold the curls of the moonfaced ones,
Ask apology for shame with ignorance.
If in intoxication, you get the upperhand of the heavens,
Ask from him the retaliation of the life of Khaqani.
The hand of zephyr in paradise is the opener of the musk-pod,
Over each stone the wind is the spreader of carpet.
The jugglering cloud before the talisman of spring,
Is every morning the exhibitor of dawn from each tree.
The tulip with the heart-blood from the warmth of the sun,
Is skirt-burnt, and is clothed in red jacket.
The nightingale of sweet song is the spring of speech,
See, the bride of the garden is the exhibitor of beauty,
You may say the dove in the assembly of garden is Khaqani
Over each branch is the singer of verses.

ASEER

Asir Uddin Akhsi kati was originally an inhabitant of Akhsi kat, a province of Farghana. He afterwards settled in Asia Minor and Khorasan. For sometime he was an eulogist of Kizal Arsalan and several

زمان ماندہ آخرالعمر خود از سلاطین ترک و تجرد گزید و در سنه ۶۰۸
در بیشهٔ فنا خزید - ازوست

ای عقل نازنین چو توئی مقتدای نفس تا کی سرای طغرل و تا کی در طغان
خلقان حرص و آز بکش از سر اثیر وز ننگ مدح گفتن خلقانش وارهان

عطار

ابو حامد فرید الدین محمد بن ابراهیم عطار نیشاپوری شیخی بود فاضل و عارفی کامل - نظم و نثرش نزد صوفیهٔ عظام اعتبار تمام دارد - شیخ در سنه ۶۲۷
بدست لشکر مغول مقتول شد * ازوست

سبحان خالقی که صفاتش ز کبریا بر خاک عجز میفگند عقل انبیا
گر صد هزار سال همه عقل کاینات فکرت کنند در صفت عزت خدا
آخر بعجز معترف آیند کای اله دانسته شد که هیچ ندانسته‌ایم ما

کمال

کمال الدین اسمعیل بن جمال الدین عبد الرزاق فاضلی دانشمند از خانوادهٔ ارجمند اصفهان بود - اکابر شعرا اورا خلاق معانی گفته و دیوانش را

other sovereigns of the time but eventually he lived a retired life and died in 607 H. The following verses are from him:—

Oh ! beautiful Wisdom, when you are the guide of life,
How long in the house of Tughral, and how long on the doorsteps of Tughan.
Draw away the tattered garb of avarice from the head of Aseer,
And release him from the disgrace of praising mankind.

ATTAR

Abu Hamed Farid-Uddin Mohammad bin Ibrahim Attar of Nishapore was a learned Shaikh and a well knower of God (Darvish). His prose and poetry are of considerable importance among the Sufis.

The Shaikh was assassinated by the Moghul soldiery in the year 627 H. The following lines are from him:—

Glory to the Creator whose qualities, with grandeur
On the ground of humility throw down the wisdom of the prophets.
If for a thousand years, the wisdom of the world
Ponder over the quality of the dignity of God.
At last it will confess its inability, for Oh God !
This is only known that we have known nothing.

KAMAL

Kamal-Uddin Ismail bin Jamal-Uddin Abdur Razzaq was a learned man, and belonged to the respectable Khan family of Ispahan. The

قدردانی نموده اند - در زمان فتنهٔ چنگیز خان از بد معاملگی مردم اصفهان
کمال را بغایت ملال شد و این ابیات برزبان آورد

پادشاها بحق سیاره * پادشاهی فرست خونخواره
تا در و بام را چو دشت کند * جوی خون آورد بجو باره
عدد خلق را بیفزاید * هر یکی را کند بصد پاره

اتفاقا عنقریب همان زمان اوکتائی خان بر سر اصفهان لشکر کشید و کمال
اسمعیل دران قتل عام کشتهٔ دشنهٔ شهادت گردید * کمال در احوال شدت برف

قصیدهٔ شگرف گفته - از انست

هرگز کسی نداد بدینسان نشان برف   گوئی که لقمه ایست زمین در دهان برف
مانند پنبه دانه که در پنبه تعبیه است   اجرام کوهاست نهان درمیان برف
از بسکه سر بخانهٔ هر کس فرو برد   سرد و گران و بیمزه شد میهمان برف
گرچه سپید کرده همه خان و مان ما   یا رب سیاه باد همه خان و مان برف
گر قوتم بدی ز پئی قرص آفتاب   بربام چرخ رفتمی از نردبان برف
ای آفتاب فضل چنین روز یاد کن   زان بینوا که هست کنون میزبان برف

great poets have called him the creator of subtle meanings and have much appreciated his Diwan. During the excited time of Chengiz Khan, the disreputable dealings of the people of Ispahan very much disgusted Kamal. He wrote the following lines:—

O king of the heavens, by the stars I implore
Send a blood-thirsty king that he may raze every house to the ground
And make the rivers run red with blood,
That he may increase the number of God's creatures,
By cutting each of them in hundred pieces.

During that time, Oktai Khan invaded Ispahan.
In the general slaughter which ensued Kamal Ismail was murdered.
Kamal has written the following beautiful lines about snow:—

No one has ever written in this wise about snow,
You may say the earth is a morsel in the mouth of snow.
Like the cotton-seed that remains hidden in cotton
The bodies of the mountains are covered in snow.
It takes its downward course to the house of every person
Cold and heavy hearted and spiritless is the guest of snow.
Although it has whitened all my household furniture
Still, O God, may the tenement of snow be black.
If I had the power I would have gone for the orb of the sun
To the terrace of heaven by the stair of snow.
O sun of generosity on such a day remember
That destitute person who is the entertainer of snow.

خورشید جودت ار نکند پشت گرم ای سرما کند شمار من از کشتگان برف

عمر خیام

عمر خیام نیشاپوری با نظام الملک و حسن صباح هم مکتب بوده و رباعیات عبرت آیات گفته - این قطعه ازوست

دوش با عقل در سخن بودم * کشف شد بر دلم خیالی چند
گفتم ای مایهٔ همه دانش * دارم الحق بتو سؤالی چند
چیست این زندگانی دنیا * گفت غولیست یا خیالی چند
گفتم ازوی چه حاصلست بگو * گفت درد سر و ابالی چند
گفتم این نفس کی شود رامم * گفت چون یافت گوشمالی چند
گفتم اهل ستم چه طایفه اند * گفت گرگ و سگ و شغالی چند
گفتم این بحث اهل دنیا چیست * گفت بیهوده قیل و قالی چند
گفتم اهل زمانه در چه فن اند * گفت در بند جمع مالی چند
گفتمش چیست کتخدائی گفت * هفتهٔ عیش و غصه سالی چند

If the sun of thy liberality does not warm the back.
Winter shall count me among the victims of snow.

OMAR KHYAM.

Omar Khyam of Nishapur was a fellow-pupil of Nizam ul-Mulk and Hassan Sabbah. He wrote admonitory quatrains. The following are from him,

Last night I was conversing with wisdom.
Some reflections dawned upon me,
I asked, O store of all wisdom
I have some questions to ask you.
What is this life of the world ?
It answered a *ghool* (an evil spirit) or some fleeting fancies.
I asked it, say what is the gain from it,
It replied, some worries and some vaxations.
I asked it, when will this evil nature be subdued
It answered when it shall receive some pulling by the ear.
I asked to what tribe do the cruel belong,
It answered they are some wolves and dogs and jackals.
I asked it, what is this talk of the worldly men,
It replied, it is some vain babbling.
I asked it in what art are the worldly men engaged,
It replied, they are thinking of amassing some wealth.
I asked it, what is marriage,
It said it is a week's pleasure and some years' vexation.

گفتم اورا مثال دنیا چیست * گفت زالي کشیده خالی چند
گفتمش چیست گفتهای خیام * گفت پندست و حسبحالی چند

آذری

شیخ حمزه بن عبد الملک طوسی آذري - پدرش از سربداران اسفراین بود آذري در عین جوانی بکمال شاعري شهرت یافته و در مدح شاهرخ بن تیمور قصاید غرا گفته - و بعد حج وارد هندشده - وفات آذری در اسفراین سنه ۶۷۵ بود - امیناي کاتب در نوشتن دیوان شیخ غلط کرده شیخ ازو رنجیده این قطعه گفت

دیوان بنده را که امینا سواد کرد * تنها درو نه شعر مجدد نوشته است
از نظم ونثر هرچه بطبعش خوش آمده * دیوان بنده پر زخوشامد نوشته است
هرجا که لفظ ید مثلا دید در سخن * دست تصرفش همه را بد نوشته است
اکنون شریک مهتر دیوان بنده اوست * زیرا که بیشتر سخن خود نوشته است

سعدي

مصلح الدین سعدي شیرازي - منشی بیکمال و شاعري با کمال بود -

I asked it what does the world resemble,
It replied it is an old woman with some moles on the face.
I asked it what are the sayings of Khyam,
It answered, they are some admonitions and precepts.

AZOREE.

Shaikh Humza bin Abdul Malek Toosi Azoree. His father was one of the Surbadars of Isfrayen. Azoree in the prime of life became a famous poet and wrote a very elegant and splendid ode in praise of Shah Rukh, the son of Timur. After his pilgrimage, he came to India. Azoree died at Isfrayen in the year 675 H. Aminai, the scribe made a mistake in writing his Diwan. This displeased the Shaikh and he wrote the following quatrains :—

Aminai, who has copied the Diwan of this servant,
Has not only written there new verses,
But of prose and poetry whatever he liked.
He has said my Diwan to be full of flattery,
Wherever he saw the word *yed* occur.
His extravagant hand worte it *bud* (bad)
Now, he is a superior partner of my Diwan,
For the greater part of it he has written himself.

SAADI

Mosleh-uddin Saadi of Shiraz was a learned man and a perfect poet.

شاگرد شیخ ابو الفرج بن جوزي و شیخ عبدالقادر جیلاني رحمهما الله بوده و بسیار سفر نموده و تفرج بلدان فرموده در سنه ۶۹۱ در شیراز وفات یافته - ازوست

فضل خدایرا که تواند شمار کرد | یا کیست آنکه شکر یکي از هزار کرد
ان صانعي لطیف که برفرش کائنات | چندین هزار صورت الوان نگار کرد
بحر آفرید و بر و درختان و آدمي | خورشید و ماه و انجم و لیل و نهار کرد
الوان نعمتیکه نشاید سپاس گفت | و اسباب راحتي که نداني شمار کرد
اجزاي خاك تیره بتاثیر آفتاب | بستان و میوه و چمن و لاله زار کرد
شکر کدام فضل بجا آورد کسي | حیران بماند آنکه درین افتکار کرد

ابن یمین

محمود بن امیر یمین الدین الفریومدي از فضلای عهد خود بود و از دهقاني تحصیل معاش مینمود و همیشه فضلا و فقها را میهمان خواندي و اوقات در صحبت ایشان گذراندي - وفات او بقول دولتشاه سنه ۷۴۵ و بقولي

He was a pupil of Abul Farj bin Jawzi and Shaikh Abdul Kadir Jilani (bessiugs of God be upon them). He travelled much and visited many countries. In the year 691 H. he died in Shiraz. The following lines are from him :—

Who can count the blessings of God,
Or who among a thousand can repay with thankfulness,
That great Artificer on the carpet of creation
Has painted thousands of different figures,
He has created water and land, trees and men,
The sun, the moon, the stars and day,
He has created different good things for which there can be no thanks,
And the articles of comfort which cannot be counted.
The parts of the black earth from the influence of the sun
Produce thousands of gardens and fruits.
For which blessings can any body thank him,
He remained puzzled who pondered over this.

IBN YAMIN.

Mahmood bin Amir yamin. Uddin Farewmadi was a learned man of his time. He maintained himself by agriculture and often invited the learned men, both of spiritual and secular knowledge, and kept company with them.

Dawlat Shah gives the year of his death 745 H. while according to

۷۲۴ بود · ازوست

هرکه در مال میکند صنعت　　سعي در جمعش ار بود تنها
غلط است آنکه میکند نادان　　ناپسند آید این بر دانا
جمع تنها نه صنعتي دارد　　گر نه تفریق آیدش ز قفا
جمع و تفریق هردو میباید　　تا نکو صنعتي شود پیدا
انچه دانست گفت ابن یمین　　کس چه داند که چیست میل شما
مرد باید که هرکجا باشد　　عزت خویشتن نگهدارد
خود پسندی و ابلهي نکند　　هرچه کبر و منیست بگذارد
بطریقی رود که مردم را　　سر موئي ز خود نیازارد
همه کس را ز خویش به داند　　هیچکس را حقیر نشمارد
دو قرص نان اگر از گندم است وگر از جو　　سه تای جامه اگر کهنه است و گر از نو
بچار گوشهٔ دیوار خود بخاطر جمع　　که کس نگوید ازینجا بخیز و آنجا رو
هزار بار نکوتر بنزد ابن یمین　　ز فر مملکت کي قباد و کی خسرو

another it is 724 H. The following lines are from him:—

One whose art is wealth-making
If his endeavour be only towards accumulation,
What the ignorant do is wrong.
It does not prove acceptable to the wise.
Only accumulation has no art
If division does not come after it
Both accumulation and division are wanted
For in that is the art consisted.
Keep in view his honor and dignity
Self-approbation and folly should not be indulged in,
And whatever is vanity and pride should be shunned.
Such a way should be taken that no person
Is injured the least by one's self.
One should consider others better than him,
No one should he count inferior to him,
Two circular bread is prepared from wheat or barley,
Three pairs of clothes, if they are old or new,
The four walls of one's dwelling with a contented heart,
So that one may not say get up from here and go there,
Are better a thousand times to Ibn Yamin
Than the dignity of the sovereignty of Kaikobad and Kaikhusraw.

خسرو

امیر ابوالحسن خسرو بن سیف الدین محمد ترکي الاصل و دهلوي المولد بود - پدرش و هم خودش از امرای کبار سلاطین دهلي بود - تصنیفات او شاهد کمالات اوست در زمرهٔ صوفیه رتبهٔ عالي دارد و مرید خاص حضرت نظام الدین اولیا بود - در سنه ۷۲۵ وفات یافته - در مدح سلطان دهلی قصیدهٔ غرا گفته که این چند بیت ازانست *

کجا خیزد چو تو سروی جوان و نازک و دلبر
شکر گفتار و شیرین کار و گل رخسار و مه پیکر
نباشد چون لب و اندام و گیسو و برت هرگز
شکر شیرین و گل رنگین و شب مشکین و صبح انور
برد اندیشهٔ مهر و فراق و آرزوی تو
ز شخصم تاب و رویم آب و چشمم خواب و جانم خور
ز شوق عشق و سوز داغ تو باشد بدین گونه
دمم درد و غمم سود و دلم عود و تنم مجمر

KHUSRAW

Amir Abul Hasan Khusraw bin Saif-Uddin Mohammad was of Turkish origin but was born at Delhi. His father and he were the nobles in the court of the Delhi sovereigns. His compositions are proofs of his learning. Among the Sufis, he occupied a prominent place, and was the disciple of Nizam-Uddin Awlia. He died in the year 725 H. He has written a brilliant *qasida* in eulogy of the Sultan of Delhi of which the following are the few lines :—

Where does a cypress spring like thee young, delicate and lovely
Sweet-speeched, enchanting, rosy cheeked, and moon-faced,
There are not like thy lips and body and curls and countenance,
The sugar sweet, the rose red, the night black, the morning bright.
The anxiety of thy love and separation and thy desire take away
Patience from my body, cheerfulness from my face, sleep from my eyes and desire of food from my heart.
From the desire of thy love and the pain of thy separation
My breath is smoke, my affliction is corroding, my heart is wood and, my body is a furnace,

ترا سحر و دم و افسون و نیرنگ و من محزون
زنم جوش و دهم هوش و نهم گوش و کنم باور
شهنشاهي که هست از تاج و تیغ وخشم وبخشایش
خداوند و ظفرمند و عدو بند و ولی پرور

حافظ

خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازي - در شیرین گفتاري و سخن طرازی مشهور جهان و مطلوب سلاطین زمان بود - اما وي بمقتضاي تجرد منشي و آزاد کیشي دوام از ملازمت سلاطین عظام گریزان - و مدام مدام تجرد در ساغر تفرد ریزان بود تا آنکه در شیراز بسنه ۷۹۱ ساغر حیات آن صافي مشرب صوفي صفات از ماء الحیات ممات لبریز گردید * دولت شاه سال وصال اورا سنه ۷۶۴ گفته - اشعار دیوانش همه منتخب است و ازان این چند ابیات منتخب *

سراي ومدرسه و بحث علم وطاق و رواق چه سود چون دل دانا و چشم بینا نیست
سراي قاضي یزد ارچه منبع فضلست خلاف نیست که علم نظر درانجا نیست

To thee are known spell, charm, incantation and inconstancy and I the distressed.
Lament, and faint, and listen and believe,
He is such an emperor who with his crown and sword and anger and liberality
Is master and victor and enemy-binder and friend-supporter.

HAFIZ

Khaja Shams-Uddin Mohammad Hafiz of Shiraz was, in the art of writing sweet soul-enrapturing poetry, well known in the world and favourite of the Sultans. But he on account of the predilection to live a life of calm retirement shunned the service of the King and quaffed the cup in perfect solitude. In the year 791 H. he breathed his last in Shiraz. Dawlat Shah has given the year 754 H as the year of his death. The verses of his *Diwan* are all select and the following are extracted from it.

Of what use is the Serai, the Madrasah, the talk of knowledge, the arch and the portico,
When one does not possess a knowing heart, and seeing eyes,
The house of the Kazi of Yezd is the fountain of knowledge,
But it is not incorrect that the knowledge of sight is not there.
You ask of yourself what is good and bad in you.

تو نیك و بد خود هم از خرد بپرس چرا دیگری بایدت محتسب
ز بد دور باش و به نیکی بکوش مکن عمر ضایع بلهو و لعب
سال و فال و حال و مال و اصل و نسل و تخت و بخت
بادت اندر شهریاری برقرار و بر دوام
سال خرم فال نیکو حال سالم مال پر
اصل ثابت نسل باقی تخت عالی بخت رام
عیبیست عظیم برکشیدن خودرا وز جمله خلق برگزیدن خودرا
از مردمك دیده بباید آموخت دیدن همه را و ندیدن خود را

آصفی

آصفي پسر خواجه نعمت الله - وزیر سلطان ابوسعید بود - و ازان سبب آصفي تخلص مینمود - آصفی اشعار خودرا پیش جامي عرض میداشت - اما قبل از جامي در سنه ۸۶۰ دنیا را وا گذاشت - دیواني خوب دارد - و دران مي آرد

Verse نریخت درد مي و محتسب ز دیر گذشت

Why should another be the revealer and corrector.
Shun the evil and endeavour to be good,
Do not waste the life in vice and profligacy,
The year, the omen, the present, (time), the wealth, the lineage, the race, the throne and the fortune
May during his sovereignty be fixed and permanent.
The year happy, the omen good, the present (time) safe and the wealth abundant,
The lineage durable, the race lasting, the throne elevated and the fortune enslaved.
It is a great defect to think much of one's self
From the pupils of the eye, it should be learnt
To see all and not to see only one's self.

ASAFI

Asafi, son of Khaja Neamet Ullah, was the minister of Sultan Abu Sayeed, and had, for this reason, adapted, Asafi as takhullus. Asafi read his verses before Jami, but left the world before Jami in 760 H. He has bequeathed to posterity a *Dewan* of choice verses, from which the following are given below:—

The censor went away from the temple without filling the dregs of wine

رسیده بود بلائی ولی بخیر گذشت
ز مرغزار جهان آصفی گریزان باش
کزین دیار سلیمان بوحش و طیر گذشت

جامی

ملا عبدالرحمن جامی پسر نظام الدین احمد دشتی در جام متولد شده لقب وی نورالدین و هم عمادالدین بوده - او پیر وزیر امیر علی شیر بود - و وزیر اورا بسیار می ستود - چنانچه وزیر عالیمقام هنگام مراجعت جامی از سفر شام این رباعی ارقام فرموده

انصاف بده ای فلک مینا فام تا زین دو کدام خوبتر کرد خرام
خورشید جهانتاب تو از جانب شرق یا ماه جهان گرد من از جانب شام

جامی فاضلی بود نامی - وفات وی در سنه ۸۹۳ و بقولی ۸۹۸ و بقولی ۸۹۹ بود * ازوست

ای همه سیمبران سنگ تو برسینه زنان تلخ کام از لب میگون تو شیرین دهنان

A calamity had come but passed over safely.
Oh Asafi, flee away from the pasture of the world,
From this country Solomon fled away in perplexity.

JAMI

Mulla Abdur Rahman Jami was the son of Nizam-uddin Ahmad, and was born at Jam. He was also called Nuruddin and Emad-uddin. He was the spiritual tutor of the minister Amir Ali Sher, and the minister praised him much. Once upon a time, when Jaami returned from his travels in Asia Minor, the minister wrote the following quatrain:—

Give justice Oh heaven of the blue tint.
Which among the two travelled more prettily,
The world-lightening sun from the east
Or my earth-revolving moon from Asia Minor.

Jaami was a very learned man. He died in 893 H.
Others give the dates of his demise 898 and 899 H.
The following lines are from him:-
All silver-bosomed ones beat their breasts for you,
The sweet lipped ones are sour-throated from thy wine-belowed lip.

دلق سالوس مرا پردۀ ناموس درید   جلوۀ تنگ قبایان تنک پیرهنان
بر در پیر خرابات که خمخانۀ او   باد محروس ز سنگ ستم خم شکنان
میزدم حلقه برآمد ز درون آوازی   کای ترا خاتم دولت گرو اهرمنان
ساکن خانقه و مدرسه میباش که نیست   کنج میخانۀ ما جز وطن بیوطنان
لاف قوت مزن ای پشۀ لاغر که شکست   زیر این بار گران پشت همه پیلتنان
جامی این نظم حسن گر بفرستی فارس   حافظش نام نهد خسرو شیرین دهنان

وصال

میرزا شفیع شیرازی شهیر بمیرزا کوچک - در شیراز محفلش مجمع ارباب کمال و اصحاب حال بود - در فنون نظم ماهر خاصة در غزل سرائی - مثنوی فرهاد و شیرین وحشی را تمام نموده و مثنوی بوزن تقارب مسمی ببزم وصال منظوم فرموده - در سنه ۱۲۶۲ وفات یافته * از بزم وصال

یکی یار ز آزادگان داشتم   که مهرش بدل در چو جان داشتم

The ravishing sight of the tight-frocked pretty ones has rent asunder
My tattered garb of fraud which screened my reputation.
At the door-step of the old man of the grogshop
May it remain safe from the cruel stone of the wine cask breakers.
I went, and from inside a voice came saying
Oh thou that hast the ring of fortune pledged to Ahriman.
Go and dwell in Khanqa and Madrasah
For the corner of the grogshop is the home for the homeless.
Do not brag of strength thou weak gnat,
For the backs of elephants have broken under this heavy burden.
Jaami, if you send these pretty verses to Persia,
Hafez will name you the king of the sweet-lipped ones.

WESAL.

Mirza Shafi Shirazi was well known as Mirza Koochak. At Shiraz, his assembly was the resort of learned men and of Sufis. In the art of poetrywriting, he was an adept, especially in longer poems. He completed the Masnawi of Furhad and Shirin partly written by Wahshi, and wrote also a masnawi in Taqarab metre and named it Bazm i-Wesal. He departed this life in 1262 H. The following lines are from the Bazm-i-Wesal:—

I had a friend from among the free ones,
I bore his love in the bosom like the heart.

به بزم و برزم و بمهر و بجنگ   خداوند دست و دل و هوش و هنگ
بروبم همی مجلس آراستی   همه آرزوی مرا خواستی
گهی سبزه فرشم شدی در چمن   گهی خیمه بر سر زدی ناروَن
به تنگی چو رو کرد عیش فراخ   زرافشانی از دستش آموخت شاخ

قاآنی

میرزا حبیب قاآنی پسر میرزا محمد علی در شیراز متولد شده بعد تحصیل علوم سالها در شیراز و کرمان و طهران بسر برده - قاآنی در بارگاه پادشاه ذیجاه ناصرالدین قاجار وظیفه خوار و ملک الشعرا بوده - در طهران در سنه ۱۲۷۰ وفات یافت ازوست

۱ بگردون تیره ابری بامدادان بر شد از دریا
۲ جواهر خیز گوهر ریز لولو بیز و گوهرزا
۳ تنش با قیر آلوده دلش با شیر آموده
۴ برون پر سرمهٔ سوده درون پر لولوی لالا

In assembly and war and friendship, and battle.
He was the master of hand and heart and wisdom and dignity
He adorned the assembly for my sake,
And gratified all my desires.
At one time the green lawn in the garden was my carpet
At another, the canopy of narwuin was overhead.
When exhaustless pleasure showed signs of decrease,
The branch learnt gold scattering from his hands.

QAANI.

Mirza Habib Qaani was the son of Mirza Mohammad Ali and was born at Shiraz. After having acquired knowledge, he passed many years in Shiraz, Kerman and Teheran. Qaani was a pensioner in the court of the mighty monarch Nasir-uddin and also poet laureate. In 1270 H, he died in Teheran. The following lines are from him :—

1 In the morning a black cloud rose from the sea to the heaven,
2 Jewel-bearing, pearl-raining, pearl kneading and pearl-bearing.
3 Its body is besmeared black, its heart is mixed with milk,
4 Its exterior is full of powdered surma, its interior full of bright pearls,

۵ لب غنچه رخ لاله برون آورده تبخاله
۶ زبس باران ازین ژاله بطرف گلشن و صحرا
۷ عذار گل خراشیده خط ریحان تراشیده
۸ زبس الماس پاشیده بباغ از ژاله بیضا
۹ خروشد هردم از گردون بپوشد بر تن هامون
۱۰ ز سنبل کسوت اکسون ز لاله خلعت دیبا
۱۱ زبس لاله زبس نسرین دمن رنگین چمن مشکین
۱۲ ز بوي آن ز رنگ این هوا دلکش زمین زیبا

سپاس یزدان که این نامهٔ فرخي نشان بپایان رسید *

تاریخ اختتام

چو شد ختم نامه برآمد ز خامه * که شد ختم چامه به خیر الختامه

(خیر الختامه = ۱۸۸۷ ع)

5 The lip of the bud, the face of the tulip have fever grains,
6 It has rained hail in garden and desert,
7 It has rubbed the face of the rose and clipped the hair of the fragrant grass
8 And has strewn diamonds in the garden from the white hail.
9 It roars every moment from heaven and clothes the body of desert,
10 With the hyacinth black garment, with the tulip silken dress.
11 With tulip and nusreen pretty coloured is refuse-ground and musk-scented the garden
12 With the scent of that, with the color of this the air is fragrant, the earth is pretty.

Thankfulness be to God that this book of the happy sign has reached termination.

The date of termination.

When the book ended there came forth from the pen,
The poetical work ended in happy termination
(Khair-ul Khetama— 1887.)

شرح وبیان

الفاظ غریبه که درین کتاب آمده است و عموما در هر کتاب لغت یافت نمي شود و نیز الفاظ جدید الاستعمال که درین زمان در ایران مستعمل است و درین آرجوزه درج شده معني و شرح آن در سطور ذیل نوشته می شود *

آتینه - آنرا اثنیه و مدینه الحکما نیز گویند که نام دار السلطنت یونان است *

آل تمغا - بترکي آل بمعني سرخ و تمغا بمعني داغ یا مهر یا نشان که بر طلا یا نقره یاکاغذ و غیره کرده شود و آل تمغا سند جاگیر که سلاطین برنگ سرخ بران مهر میکنند *

آمو - نام دریائیکه درمیان ماوراء النهر وخراسان و افغانستان واقع است و انرا هامو و جیهون نیز گویند و در انگریزي آکسس می نامند *

اباتي - کفل پوش چاروا *

آتو - بضم اول و تشدید دوم نوعي خاص از آرایش است که بر جامه میسازند باین طور که به آهنچهٔ نیم گرم بلا رنگ بر پارچه نقشها میکنند *

اتوکش - بمعني اتو ساز *

احدي - سپاهی را گویند که بلا توسط سپه سالار تعلق بسرکار دارد *

اخ ایه - لفظیست که وقت زحمت و ناپسندیدگی برای زجر میگویند *

اخ روکردن - هرگاه کسی را صدمهٔ میرسد صداي اخ رو بر زبان میآرد *

ارج - بفتح اول و سکون ثاني بمعني قدر و مرتبه و حد *

اردو - (ترکی) لشکر و لشکرگاه *

اردو بازار - بازار لشکر *

ارسلان - (ترکي) شیر بیشه *

ارس - بضمتین بمعني روس *

ارگنچه - مرکبی باشد از عطریات و خوشبوها *

ازیراک - بمعنی زیراکه *

أطاق - کوشک *

اکاس دیا - مرکب از دو لفظ هندیست اکاس بمعنی اسمان و دیا بمعنی چراغ یعنی چراغ اسمانی - کیفیتش اینست که متصل اُردو بازار ستونی بس بلند نصب میکردند و بالای آن چراغی بس روشن میگذاشتند که از دور بنظر می آمد *

اکسون - بفتح اول جامهٔ سیاه قیمتی باشد که اکابر بجهت تفاخر پوشند *

المعتصم بالعدل - اعتصام بمعنی چنگ در چیزی زدن و محکم گرفتن - معتصم بالعدل یعنی مضبوط گیرندهٔ عدل *

الوس - قوم و گروه *

او از آسمان میگوید و ما از ریسمان - و همچنین آسمان از ریسمان ندانستن و همچنین آسمان از کجا و ریسمان از کجا - این مثلها در محلی گویند که شخصی سخن نادرست در برابر سخن درست و معقول گوید و کنایه از عدم قوت تمییز باشد *

بادله - (هندی) تارهای باریک طلا و نقره که کوفته پهن کرده ازان لباسها و منطقها بافند *

باندار - تفنگ انداز *

بحری - و بهری (هندی) بمعنی ماده باز *

برچهی و برچها - (هندی) نیزهٔ دراز که سنان داشته باشد *

براش - مخفف برایش *

بسمه - نوعی از پارچه که بوتهای طلائی و نقرهٔ نقش و نگار کرده باشند *

بغدی - قسمی از شتران عالی نژاد *

بلغور - بضم اول هر چیز درهم کوفته را گویند عموما و گندم نیم پخته که انرا در آسیا انداخته شکسته باشند خصوصا و آشی را نیز گویند که ازان پزند *

بلغورخانه - آن خانه را گویند که دران آش پخته بفقرا دهند *

بنجر - زمین درشت افتاده بی کشتکار *

بهل - نوعی از ارابهٔ هندیست که بکار میکشند و بران سوار میشوند *

بهمن - نام ماه یازدهم از ماهای شمسی فارسیان و بودن آفتاب دربرج دلو *

بیوپاری - (هندی) بمعنی تاجر *

پا شدن - ایستادن *

پان - (هندی) برگیست در هندوستان که مردم میخورند - مگهی قسمی ازان *

پالکی - (هندی) مرکبیست هندی که از تختها میسازند و اکثر زنان بران سوار میشوند و آدمی انرا برمیدارند و میبرند *

پدر سوخته - دشنامیست که ایرانیان اکثر استعمال میکنند *

پکهروطه - پکهرونه (هندی) برگهای پان که در ورقهای طلا و نقره درست میکنند *

پنجه - علمیست که بران بجای سنان شکل پنجه نصب میکنند *

پول - مطلق سکه خواه از طلا باشد یا نقره یا مس *

پهلوانی - بمعنی زبان پهلوی *

پهونچی - (هندی) زیوریست که بر قبضه دست می پوشند *

تابین - مخفف تابعین *

تاجیک - غیر عرب و ترک و در اصل بمعنی اولاد عرب است که در عجم بزرگ شده باشند *

تازی شکاری - سگ عربی که برای شکار باشد *

تالیات - جمع تالی بمعنی پس آینده *

تخم خر - دشنامیست بمعنی بچهٔ خر *

تکان - صدمه - تکان خوردن خوف زده شده دفعة جنبش خوردن *

تکلیف - خدمت *

تلامذه - جمع تلمیذ بمعنی شاگرد *

تمغا - داغ و نشان و مهر و نیز نشانی خاص که از طرف سلطنت داده شود *

تمن - نوعی از تمغا *

تن - مواجب و مشاهره *

تناسخیه - گروهی اند که بتنقل ارواح بسوی اجساد قایل اند و منکر قیامت *

تُوغ - نوعي از تمغا *

تومان - سکه هست که برابر ده قران باشد که بنرخ هندوستان بچهار روپیه و چند انه مي ارزد *

توي - اندرون *

جارو - جاروب *

جلو - اسباب توزوک که پیش پیش امراء و سلاطین وقت سواري میباشد *

جلودار - خدم و حشم که پیش پیش یاهتمام میباشند *

چمارة - شتران و اسپان تیز رفتار که براي خبر رسانی باندک اندک فاصله مهیا دارند *

چمدهر - خنجر *

جهالر - انچه گرداگرد هودج و مثل ان براي زینت آویزند *

جهول - پوششي که بر فیل و خر و غیره اندازند *

جوي مولیان - نام جائیست نزدیک بخارا *

جیغه - چیزیست از زر که بر سر دستار گذارند و انرا کلگي وکلغي نیز گویند *

چامه - هر قسم از اشعار عموما و غزل را خصوصا گویند *

چاوش - نقیب لشکر و قافله *

چبوتره - (هندي) مکاني اندک بلند از زمین مسطح بي سقف از گچ و سنگ و یا از خشت و خاک پیش ایوان یا درمیان باغ براي نشستن سازند *

چرکس - قومي از ترک *

چلقز - چادر ابریشمي *

چندول - (هندي) قسمی از محفه است در هندوستان که زنان بران سوار شوند *

چور - بفتحتین مگسران و آنرا چوري هم گویند *

چورنگ - مشق شمشیر بازي و بنوعي شمشیر زدن که بیک ضرب هر چارپاي گوسپند بریده شود *

چي - مخفف چیز *

چیله - (هندي) بمعني بنده و برده *

حالي كردن - بمعني واضح گردانيدن و بخيال ديگري در آوردن *

حبل المتين - حبل بمعني رسن و متين بمعني استوار يعني رسن استوار و مراد ازان هر وسيلهٔ قوي كه باشد *

حرف - سخن - حرف زدن سخن گفتن و گفتگو كردن *

خافقين - مشرق و مغرب *

خان - بمعني امير و سلطان *

خاني - سكهٔ هست كه در بخارا و سمرقند و تمامي ماوراء النهر جاريست *

خزر - بحر اخضر كه آنرا كاسپين سي هم گويند *

خفه - خفه كردن گلو فشردن - خفه شو يعني خاموش باش *

خواجه - مرد خصي كرده شده *

خواستن - بمعني طلب كردن *

خواص پورا - مركب از خواص لفظ عربي و پورا لفظ هندي - خواص جمع خاص يعني پيش خدمتيان خاص و پورا بمعني جاي و مسكن - خواص پورا جاي پيش خدمتيان خاص *

خوردن - چيز برا خوردن بمعني بحلق فرو بردن و بچيزي خوردن يا بچيزي برخوردن بمعني بان چيز زده شدن *

خوشگل - بمعني خوش شكل و خوش اندام و خوب صورت *

ا رائي - نوعي از لباس ابريشم سرخ *

درب - دروازهٔ أطاق يعني دروازه كوشك *

درست - درهم و دينار و اشرفي و زر و سيم و طلا و نقره را گويند و بمعني صحت و تندرستي هم هست *

درشن - (هندي) بمعني ديدن و ملاقات *

دگله - (هندي) لباسيست پنبه آگنده وقطع آن مثل انگركها ميباشد *

دنيادار - اهل دكن بمعني زميندار و رئيس ده استعمال ميكنند *

دهريه - فرقهٔ هستند كه عالم را قديم دانند *

دول - بمعني كاغذ حساب و تقسيم *

ڈولی - نوعی از محفه است که زنان دران مینشینند و اکثر دو کس وگاهی چهار کس آنرا بر میدارند و مرضا و زخمیانرا هم بران میبرند *

ڈھال - (هندی) سپره

ڈیوڑھی - (هندی) کوشکی که بردروازه حرم سرا باشد *

راو - کریم و جوانمرد و شجاع و دلاور و حکیم و دانشمند و صاحب همت و سخاوت *

راه افتادن - بمعنی روانه شدن *

رام چنگی - (هندی) نوعی از سلاح *

راوٹی - (هندی) نوعی از خیمهٔ کوچک *

رصد - خانه که حکما برای دیدن ستارگان از آلات علم هیئة درست میکنند *

رود راچهه - (هندی) تخمیست که انرا در طلا گرفته قلادهٔ گردن و دست میسازند *

رهکله - (هندی) قسمی از توپهای کوچک و عرابهٔ توپ *

ریاضی - اسم جامع برای علوم هندسه و حساب و هیئة و غیره *

زنبورک - نوعی از توپهای که اکثر بر شترها میبرند *

ژاژ خوائیدن - ژاژ گیاهیست در نهایت بیمزگی - ژاژ خوائیدن کنایه از سخنان هرزه و یاوه و بیمزه و هذیان گفتن *

ژنده - هر چیز بزرگ و عظیم و مهیب را گویند ژنده پیل بمعنی فیل بزرگ *

سال وصال - یعنی سال وفات * حضرات صوفیه خود را عاشق خدا میدانند و ازین سبب موت را وصال خدای بیهمال میپندارند *

سبد - قفصی که از شاخ کز و بید و قصب سازند و میوه‌ها دران نهاده گاهی برسر و گاهی بر دوش گذارند - بهندی ٹوکرا *

سراج - بتشدید رای مهمله زین ساز چه سرج در عربی بمعنی زین اسپ هست *

سربداران - در سنه ۷۳۷ عبد الرزاق بن فضل الله تحصیلدار کرمان چون خبر وفات سلطان ابو سعید شنید جمعی از رنود و اوباش سبزوار را بر سر خود جمع نموده داری بر در سبزوار نصب کرده گفت هر کس که باما اتفاق دارد دستار خود را بجای سر ازین می باید آویخت تا اخلاص و یکجهتی او بر عالم و عالمیان ظاهر گردد اتفاقا دران روز هفتصد نفر با او درین امر

متفق شدند وچند سال بالاستقلال امارت کردند ایشان را سربداران گویند*

سقرلاط - و سقرلات - بفتح اول و کسر ثاني جامهٔ باشد پشمین که در ملک فرنگ میبافند و در ملک روم هم بافته میشود *

سنتوکه - (هندي) نوعی از عطر است که در هندوستان می سازند *

سنگهاسن - (هندي) بمعنی تخت شاهی و تخت روان *

سوقات - بمعني سوغات *

سوکلي - محبوبه *

سوکلیت - محبوبهٔ تو *

شترنال - نوعی از توپهای خرد است که بر شتر میبرند *

شنقار - بضم اول جانوریست سیاه‌چشم شبیه چرغ که سلاطین بان شکار کنند *

شهاب - هر قسم گلولهٔ آتشین خواه بواسطهٔ تیر یا تفنگ دور اندازند *

شیرنشان - نوعی از تمغهای شاهیست که بر سر نیزه نصب کنند و بران تصویر شیر میباشد *

صرافت - خیال و تصور. فلان را ازان صرافت انداختن یعني ازان خیال او را بر گردانیدن *

صلوه - یعنی صلوة بمعنی نماز و دعا و عادت است که بعض کسان چند اشعار یا نثر مقفی و مسجع را که مشتمل بر دعا باشد باواز بلند میخوانند و ان خوانندہ را صلوه خوان میگویند *

ضعیفه - بمحاورهٔ حال مطلق زن را گویند خواه جوان باشد خواه پیر *

طفره‌زدن - غلط گفتن و فریب دادن *

طلا - بمعني زر عموما و نوعي از سکهٔ طلائي هست که در ایران مروج است *

طبیعیه - بمعني نیچریه *

طنطنه - آواز رباب و بربط و رود وامثال آنها *

طوامیر - جمع طومار بمعني کاغذهای حساب *

طوایف - لفظ عربی جمع طایفه بمعنی جماعت و در هندوستان زن مغنیهٔ رقاصه را گویند *

طوغ - بمعنی توغ است *

عیال - کنایه از زوجه *

عین الهره - مرکب از دو لفظ عربی عین بمعنی چشم و هره بمعنی گربه یعني چشم گربه و ان نوعی از سنگ است که نزد بعضی داخل جواهرات میباشد درهندی انرا لهسنیه میگویند *

غوبیل - بمعني غربال *

غلبیر - و غلبیز بمعني غربال *

فاسق - بمعني خطا کار و در صفحه ۶۵ فاسقش یعني عاشقش *

فحم - انگشت - زغال *

فدوی - (ترکي) بمعنی عبد و غلام *

فصول - یعنی کتاب فصول ابقراطیه در طب *

فلک - چوبیست مدور که قطر آن قریب نیم وجب میباشد و بدرازی سه چار دست و قریب بوسط آن دو سوراخ میباشد که درمیان آن دو سوراخ دو سر یک ریسمان می اندازند و هردو سر ریسمان را جدا جدا گره مي بندند و مجرم را بر زمین انداخته هر دو پای اورا درمیان آن ریسمان گذاشته دو سراین چوب را دو کس گرفته انقدر پیچ میدهند که پاي مجرم محکم بند میشود آن وقت دو کس چوب را قدري بلند میکنند و دیگر یک کس چوبي باریک در دست گرفته بر پشت پای مجرم میزنند *

فلکه بمعنی فلک *

فوطه - چادر و لنگ *

فوطه دار - محاسب و متصدی *

قابانت شوم - یعني قربانت شوم *

قدید - گوشت خشک شده *

قر - خنکي چشم - چشم را قر دادن بمعني خوش کردن *

قراول - (ترکي) فوجي که بطور طلایه یا مقدمةالجیش پیش لشکر رود *

قرون - جمع قرن بمعني یک صد سال و درین کتاب همین مراد است اما نزد

ارباب لغت مراد از قرن ۱۰ و ۱۲ و ۲۰ و ۳۰ و ۴۰ و ۵۰ و ۶۰ و ۷۰ و ۸۰ و ۱۰۰ و ۱۲۰ سال هم مي باشد - قرون خاليه يعني ازمنه ماضيه و قرون ششم و هفتم و هشتم يعني صديهاي ششم و هفتم و هشتم از سنين هجريه *

قطمير - بالكسر شكاف خستهٔ خرما و پوست آن و پوستک دانه خرما كه ميان دانه و خرما باشد يا نكتهٔ سپيد بر پشت دانه كه خرما از وی رويد *

قمرغه - (تركي) نوعي از شكار كردن است كه بسياری از مردمان با دهلها و مشعلها جنگلي وسيع را دايره گرفته حلقه را كوتاه ميكنند و يک طرف راهی ميدارند و انجا مردمان با تفنگها مينشينند و شكار ميكنند *

قور - (تركي) قيطون و سنجاف و حاشيه و قطار جانوران و غيره *

قورچي - (تركی) داروغهٔ لباس خانه و مير توزوک *

قور خانه - كارخانهٔ مصالح توپخانه از سرب و باروت و غيره *

قوش بيگ - (تركي) داروغه جانواران شكاری *

قوش خان - (تركی) بمعني قوش بيگ *

كبيشر - (هندي) بمعني شاعر غرا و ملک الشعرا *

كتل - بضم اول اسپ جنيبت باشد و آن اسپي است زين كرده كه پيش پيش سلاطين و امرا برند و بمعني تل بلند هم آمده است كه پشتهٔ بلند خاک و كوه پست باشد *

كچهي - و كچي - اسپهاي منسوب بملک كچ كه در هندوستان هست و انرا كچهه هم گويند *

كرد - بضم اول نام طايفهٔ هست از صحرا نشينان كه در كوهستان شمالي عراقين ميباشند و ايشان در زمان ضحاک پيدا شدند *

كروري - (هندي) كسانيكه مالک ان قدر زمين باشند كه خراج آن يک كرور دام باشد و نيز كروري بمعنی كار فرما *

كطهره - (هندي) بمعني كتهره *

كلاونت - (هندي) نوعي از مغني و ساز نواز *

كلابتون - (هندي) رشته هاي ريشمی كه از طلا و نقره درست ميكنند *

کلگي - (ترکي) بمعني کلغي که مانند طرهٔ از طلا و نقره و ميسازند و بالاي دستار ميگذارند *

کل نفس ذايقة الموت - هر جاندار چشندهٔ موت است *

کلس - چيزيکه از برنج يا نقره بر سر گنبد يا مينار ميگذارند *

کنگاش - بکسر اول صلاح و مشورت در مهمي با کسي *

کنوله - نوعي از نارنج *

کولاب - تالاب *

گجنال - (هندي) نوعي از توپهاي خورد که بر فيل ميبرند *

گديله - (هندي) بمعني توشک و هر قسم گستردني که پنبه آگنده سازند *

گفته نگفته ها - اين لفظ معمول است در ايران که از براي تنبيه مخاطب در نگاهداشتن سر و تهديد بر افشاي راز استعمال ميکنند *

گلبيز - غربال *

گوش دادن - شنيدن و ملتفت شدن *

گير افتادن - بمشکل افتادن * عجب گير نيفتادم - اين نون نفي نيست بلکه زايد است *

لر - قومي صحرانشين در فارس جنوبي کرمانشاه *

لرستان - بضم لام کوهستانيست نزديک بکرمانشاه که دران قوم لور سکونت دارند *

لندلند کردن - يعني زير زبان از ناخوشي چيزي گفتن *

لنکران - شهريست در گيلان عربي سفيد رود بر کنار بحر اخضر *

لنگر - جائي را گويند که هر روز درانجا بمردم طعام دهند *

لودي - قومي از افغانان *

ماوراء النهر - جمله بلاد که طرف شمالي دریاي آمو هست *

مجاوره - همسايه و چار شدن *

مجاوره - سخن گفتن *

مرد رو - راه و گذرگاه *

مردکه - تحقير مردک و مردک تحقير مرد *

مستوفی - عهده داریکه تحصیل و حساب خراج تعلق او باشد *

مفت - حرف مفت زدن یعنی بیهوده گفتن *

مقصر کردن - ملزم و قصوروار قرار دادن *

مورچهل - (هندی) مگسران *

مویه - گریه یا نوحه و ناله و زاري *

نادري - نوعي از تمغا و لباس رسمي دولت *

ناطق و صامت - بمعني گویا و گنگ یعني املاک منقوله و غیر منقوله *

نصیري - قومي هستند که علی رضا را خدا میدانند *

نطوه - (هندی) نتوه - بازیگر و رقاص *

نفیر - کرنای کوچک و بمعنی فریاد هم هست *

نقیر - چاهک پشت خستهٔ خرما - نقیر و قطمیر کنایه از اشیاي پس قلیل

نوئینان - ترکی جمع نوئین بمعنی شاهزاده *

نیم تنه - لباسی است مانند صدری *

ویل کردن - بمعنی گذاشتن و ترک کردن *

واسه - واسطه یعنی برای *

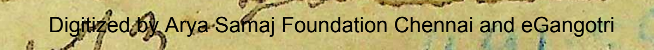
هتهنال - (هندی) بمعنی گجنال تو پهای خود که بر فیل برند *

هذا لمن یموت کثیر - یعنی این برای آنکس که خواهد مرد بسیار است *

هرف - تخریب حرف است *

یخه - دور گردن *

SUBJECTS OF EXAMINATION,

IN THE

PERSIAN LANGUAGE

FOR THE

ENTRANCE EXAMINATION

WITH ENGLISH TRANSLATION.

COMPILED AND TRANSLATED BY

MAWLAVI KABIR-UDDIN AHMAD

KHAN BAHADUR

UNDER THE AUTHORITY OF THE

SENATE OF THE CALCUTTA UNIVERSITY

CALCUTTA.

PRINTED BY SYED AZIZUL BARI AT THE URDU GUIDE PRESS

No. 6 Munshi Wali-Ullah's Lane.

1888.

